

NORA HALİMİ

RESİM SANATI

Lise Eğitimi İkinci Sınıf Ders Kitabı

Resim Sanatı 2, Lise Eğitimi İkinci Sınıf Ders Kitabı

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı tarafından,
4.5.2026 tarih ve 26-560/1 sayılı kararla onaylanmıştır.

Orijinal Başlık

Ликовна уметност 2, Учебник за втора година гимназиско образование

Yayımlayan

Litera Group, Üsküp, 2026

Yazar

Nora Halimi

Genel Yayın Yönetmeni

Ajnure Selmani

Editör

Samije Limani Musliu

Mesleki Danışman

Ana Frangovska

Hakem Komisyonu EBB

Akademik Nevzat Bejtuli - Kica

Prof. dr. Nehat Beqiri

Katerina Filiposka Stefanovska

Makedonca`dan Türkçe`ye çeviri

Melek Ibraimi

Dil Lektörü

Dr. Cüneyt Nur

Tasarım

Litera Group - Arbana Dehari, Nora Halimi

Grafik ve Teknik Düzenleme

Litera Group

Baskı

Print Factory - Üsküp

Baskı Adedi

200

© 2026 Litera Group. Tüm hakları saklıdır.

Bu ders kitabının hiçbir bölümü, yayınevinin önceden alınmış yazılı izni olmaksızın, elektronik veya mekanik yöntemler dahil olmak üzere, fotokopi, kayıt ya da başka herhangi bir yöntemle çoğaltılamaz, kopyalanamaz, dağıtılamaz, kamuya iletilemez veya herhangi bir biçimde aktarılamaz.

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

73/76(075.3)=512.161

HALIMI, Nora

Resim Sanatı 2 : Lise Eğitimi İkinci Sınıf Ders Kitabı / [Nora Halimi ; makedonca`dan Türkçe`ye çeviri Melek Ibraimi]. - Üsküp : Litera Group, 2026. - 127 стр. : илустр. ; 30 см

Превод на делото: Ликовна уметност 2 : учебник за втора година гимназиско образование

ISBN 978-608-4855-96-5

COBISS.MK-ID 69355781

ÖNSÖZ

Sanat, geçmiş, bugünü ve geleceği birbirine bağlayan evrensel bir insan ifade biçimidir. İnsan düşüncesine ve duygularına açılan bir pencere olup, insan deneyiminin kalıcı ve temel bir parçasıdır. Görsel sanatlar, farklı kültürlerin yaratıcı ifade çeşitliliğini yansıtır ve çevremizdeki dünyayı anlamamıza yardımcı olur. İnsanlık tarih boyunca düşüncelerini, duygularını ve fikirlerini görsel biçimler aracılığıyla ifade etmiş, ortaya koyduğu eserlerle yaşadığı dönemi, toplumu ve kültürü belgeleyen yapıtlar üretmiştir.

Resim sanatı, yaratıcı düşünmeyi, görsel okuryazarlığı ve düşünce ile duyguları ifade etme becerisini geliştirdiği için eğitimde önemli bir yere sahiptir. Görsel sanatlar eğitimi sayesinde öğrenciler, görsel içerikleri incelemeyi, analiz etmeyi ve yorumlamayı öğrenirken aynı zamanda eleştirel düşünme becerilerini ve estetik bilinçlerini geliştirirler.

Bu ders kitabı, lise ikinci sınıf öğrencileri için hazırlanmış olup Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığının öğretim programına uygun olarak düzenlenmiştir. Kitap, birinci sınıfta edinilen bilgilerin devamı niteliğinde olup, dünyada ve Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde modern ve çağdaş sanat, sanatsal ifade, mekânda sanat, tasarım, görsel iletişim ve dijital sanat konularını tanıtmayı amaçlamaktadır.

Tematik üniteler kapsamında öğrenciler, görsel örnekler, temel kavramlar, etkinlikler, ilgi çekici bilgiler ve ders sürecine aktif katılımı teşvik eden sorularla karşılaşacaklardır. Bu içerikler, onların sanatla ilgili kişisel bir bakış açısı geliştirmelerine ve sanatı tarih, görsel ifade ve görsel iletişim bağlamında daha geniş bir perspektiften değerlendirmelerine yardımcı olacaktır.

Bu içeriklerin öğrenilmesiyle öğrenciler temel bilgiler edinecek ve sanatı ile sanatın günümüzün kültürel ve toplumsal yaşamındaki rolünü daha iyi anlayabilmeleri için gerekli becerileri geliştireceklerdir. Çağdaş eğitimde görsel sanatlar, geleneksel uygulamaları dijital medya ve yeni teknolojilerle bir araya getirmektedir.

Bu ders kitabının, öğretmenlere öğretim programının uygulanmasında yararlı bir kaynak olmasını ve öğrencileri çağdaş toplumun dinamik görsel ortamında bilinçli, etkin ve sorumluluk sahibi bireyler olarak yer almaya hazırlamasını umuyorum.

Nora Halimi

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	3
-------	---

KONU 1: MODERN VE ÇAĞDAŞ SANATIN GELİŞİMİ

1.1 Sanat eserinin rolü ve yapısı	7
1.2 Modern sanatın başlangıçları	11
1.3 Empresyonizm	11
1.4 Post-Empresyonizm	14
1.5 Yeni yüzyılın eşiğinde: Fovizm, Ekspresyonizm ve Kübizm	17
1.6 Fovizm	18
1.7 Ekspresyonizm	20
1.8 Kübizm	22
1.9 Modern sanatta deneyler	25
1.10 Dadaizm	25
1.11 Sürrealizm	27
1.12 Soyut sanat	30
1.13 Soyut dışavurumculuk	33
1.14 Op-art (Optik Sanat)	36
1.15 Postmodern ve çağdaş sanat	38
1.16 Pop-art (Popüler Sanat)	38
1.17 Kavramsal sanat	40
1.18 Fluxus ve sanatsal performans	42
1.19 Video sanatı	44
1.20 Dijital ve sürükleyici (immersive) sanat	45
1.21 Inovasyon ve süreklilik: 1960'ların sonu ve 1970'ler boyunca ortaya çıkan ek sanat akımları	47
1.22 Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde modern ve çağdaş sanat	52

KONU 2: GÖRSEL İFADE

2.1 Çizim teknikleri	64
2.2 Resim teknikleri	70
2.3 Baskı (Grafik) teknikleri	75
2.4 Heykel teknikleri	79

KONU 3: MEKÂNDA SANAT

3.1 Mimarlık ve şehir planlaması	83
3.2 Kentsel sanat	88
3.3 Mekâna müdahale	92

KONU 4: TASARIM, GÖRSEL İLETİŞİM VE DİJİTAL SANAT

4.1 Tasarım türleri	97
4.2 Görsel iletişim	107
4.3 Görsel bir medya olarak fotoğraf	110
4.4 Dijital medya ve multimedya yoluyla ifade	115

KONU 1: MODERN VE ÇAĞDAŞ SANATIN GELİŞİMİ

Sanatı ve sanat tarihini inceleriz, çünkü bunlar, insanların hem geçmişte hem de günümüzde kendilerini nasıl ifade ettiklerini anlamamıza yardımcı olur.

Sanat tarihi, farklı insan kültürlerini araştırmamıza ve içinde yaşadığımız toplumu ve dünyayı daha iyi anlamamıza olanak sağlar.

Mağara resimlerinden günümüz sanat eserlerine kadar çok çeşitli sanat akımları ortaya çıkmıştır. Sanat tarihçileri ve sanat eleştirmenleri her akımı farklı şekillerde tanımlayıp yorumlamışlardır. Ancak eserin hangi dönemde veya hangi coğrafyada üretildiğine, ayrıca içinde bulunduğu toplumsal, kültürel, manevi ve tarihsel bağlama bakılmaksızın sanat her zaman var olmuştur. Çünkü sanatçının söylemek istediği bir şey vardı ve bunu ifade etmek için bir yol seçmiştir.

Düşünceleri, duyguları ve fikirleri iletme ihtiyacı ve isteği, her zaman sanatsal ifadenin merkezinde yer almıştır. Sanat, geçmiş bugün ve gelecekle buluşturan evrensel bir insan ifade biçimidir.

Bu ders kitabının birinci konusu, lise birinci sınıf için hazırlanan “Resim Sanatı” ders kitabında işlenen konuların devamı niteliğindedir.

Bu kitapta, görsel sanatların tarih öncesi dönemden Orta Çağ’ın sonuna kadar olan gelişimini öğrenmiştiniz. Bu bölümde ise modern ve çağdaş sanatın başlangıcını ve gelişimini, bu iki dönem arasındaki farkları, tarihsel bağlamlarını, temel özelliklerini, başlıca sanat akımlarını ve temsilcilerini, ayrıca Kuzey Makedonya Cumhuriyeti’ndeki modern ve çağdaş sanatı öğreneceksiniz.

Modern ve çağdaş sanatı inceleyerek, sanat eserlerinin biçim ve anlamlarının toplumsal, ekonomik ve teknolojik değişimlerle nasıl dönüştüğünü anlayacaksınız. Sanat eserlerini analiz etme, değerlendirme ve yorumlama becerileri geliştirecek, ayrıca sanatın çevremizdeki dünyayı görmemize ve deneyimlememize nasıl yardımcı olduğunu öğreneceksiniz.

Konunun Amaçları

- Modern ve çağdaş sanatın başlıca akımlarını, bunların temel özelliklerini, temsilcilerini ve en tanınmış eserlerini tanımlayabilmek ve açıklayabilmek.
- Dünyadan ve Kuzey Makedonya Cumhuriyeti’nden tanınmış sanatçıların önemli eserlerini, üslup ve ait oldukları dönem bağlamında tanıyabilmek ve karşılaştırmak.
- Sanat eserlerini biçim, renk, kompozisyon, sembolizm ve fikir açısından uygun sanat terminolojisini kullanarak analiz edebilmek.
- Çağdaş sanat uygulamalarından ve kendi fikirlerinden esinlenerek özgün bir görsel sanat eseri oluşturabilmek
- Çağdaş sanatın kültür ve toplumdaki rolünü kavrayarak ona karşı saygı ve takdir duygusu geliştirebilmek.
- Sanat eserlerindeki estetik ve görsel değerleri tanıyarak görsel algı becerisini geliştirebilmek

SANAT ESERİNİN ROLÜ VE YAPISI

Sanat eseri, bir sanatçı tarafından oluşturulan, fikirleri, duyguları veya bir bakış açısını ifade etmeyi, iletişim kurmayı ya da ilham vermeyi amaçlayan ve çoğu çağdaş sanat uygulamalarından ve kendi fikirlerinden ilham alarak özgün bir görsel sanat eseri zaman izleyicide düşünsel, duygusal veya entelektüel bir tepki uyandıran her türlü eserdir.

ANAHTAR KAVRAMLAR
sanat eseri, yapı,
konu, biçim, içerik,
organik bütünlük

Sanat eseri, bireysel yaratıcılığın bir ürünü olmasının yanı sıra, oluşturulduğu kültürel, tarihsel ve toplumsal bağlantısında bir yansımasıdır.

Sanat eserinin birbiriyle bağlantılı birçok işlevi vardır:

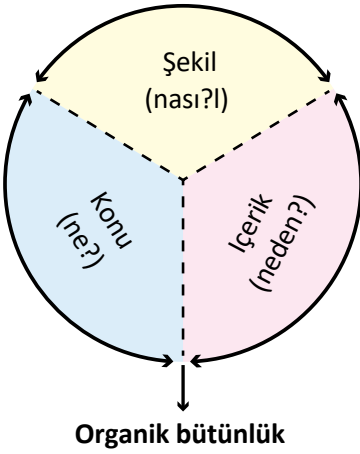
- Sanatçının duygularını, düşüncelerini, kişisel deneyimlerini ve kimliğini ifade etmesini sağlar.
- Mesajlar, hikâyeler ve semboller aracılığıyla izleyiciyle iletişim kurar.
- Kültürel değerleri, toplumsal sorunları ve tarihî olayları yansıtarak toplumun bir aynası görevi görür.
- Görsel ve estetik bir deneyim sunarak estetik haz sağlar.
- Toplumsal normları sorgulayabilir, gerçekliği eleştirebilir ve düşünmeyi ile tartışmayı teşvik edebilir.
- Eğitici bir işleve sahiptir, tarihin, kültürün ve insan yaratıcılığının anlaşılmasına katkıda bulunur.
- Semboller ve metaforlar kullanarak daha derin anlamlar aktarır.
- Bireyin ve toplumun algılarını, duygularını ve düşüncelerini etkileyerek dönüştürücü bir rol üstlenebilir.
- Özellikle mimarlık, grafik tasarım ve uygulamalı sanatlarda işlevsel bir role sahiptir. Bu alanlarda sanat, estetik değerinin yanı sıra açık bir pratik ve işlevsel amaca da hizmet ederek günlük yaşamı kolaylaştırır.

Sanat eseri, birbiriyle bağlantılı birçok unsurdan oluşan karmaşık bir bütündür. Yapısını anlamak, eseri, sanatçının vermek istediği mesajı ve eserin izleyici üzerindeki etkisini daha iyi kavramamıza yardımcı olur. Konu, biçim ve içerik, tarih boyunca sanat eserinin üç temel bileşeni olmuştur. Ancak bu unsurlar farklı kültürlerde ve sanat uygulamalarında farklı şekillerde öne çıkmıştır.

Bu durumun günümüzde de büyük ölçüde geçerli olduğu kabul edilmektedir. Bununla birlikte, son yıllarda bazı çağdaş sanat eserlerinde bu temel unsurları tanımak, birbirinden ayırmak ve açık bir şekilde tanımlamak giderek daha zor hâle gelmiştir.

ANAHTAR KAVRAMLAR

malzeme ve sanatsal teknikler,
katmanlılık, bağlam, anlam,
yorum

Bir sanat eserinin **konusu**, eserde neyin tasvir edildiğini veya eserin neyi anlattığını ifade eder. Geleneksel olarak konu; bir kişi, olay, nesne, doğal bir motif, fikir, duygu veya sembol ile ilişkilendirilmiştir.

Günümüzde de konu bunlarla ilgili olabilir. Ancak soyut sanatın ortaya çıkmasıyla birlikte konu, görsel sanat öğelerinin belirli bir düzenlenişini (konfigürasyonunu) da ifade edebilir.

Bu durum ise biçim (form) kavramıyla örtüşebilir. Biçim, genellikle sanat eserinin oluşturulmasında görsel sanat öğelerinin ve ilkelerinin kullanılma ve düzenlenme biçimi olarak anlaşılır. Konu gerçekçi, sembolik veya soyut olabilir.

Biçim, konunun ifade edilme şeklidir; yani sanat eserinin içeriğini aktardığı görsel dildir. Sanat eserinin biçimi, görsel sanat öğeleri ile tasarım ilkelerinin birleşiminden oluşur ve bunlar aracılığıyla görsel anlatım düzenlenir ve şekillendirilir. Biçim, “Eser nasıl yapılmıştır?” sorusuna cevap verir.

İçerik ise “Eser neden yapılmıştır?”, “Mesajı, anlamı, fikri veya amacı nedir?” sorularını cevaplar. İçerik; konu, biçim, bağlam ve yorum arasındaki ilişkiden doğar ve çoğu zaman duygusal, sembolik, toplumsal veya kavramsal katmanlar içerir.

Günümüzde içerik çoğu zaman değişken olabilir ya da açıkça fark edilmeyebilir. Genel olarak içerik, sanatçının oluşturduğu ve izleyicinin yorumladığı sanat eserinin genel mesajı olarak kabul edilir. Bununla birlikte bazı çağdaş sanat eserlerinde içerik, sanatçının son derece kişisel deneyimlerinden kaynaklanır. Bu nedenle, benzer deneyimlere sahip olmayan izleyiciler için eseri tam anlamıyla kavramak bazen zor olabilir.

Konu, biçim ve içerikle ilgili bu tanımlar geleneksel anlayışa dayanmaktadır.

Çağdaş sanatta ise bu kavramlar arasındaki sınırlar giderek iç içe geçmekte ve çoğu zaman birbirinden açıkça ayırt edilememektedir. Sanat eseri; mesajını ve anlamını deneysel medya ve teknikler, kullanılan malzemeler veya eserin kendi yapısı aracılığıyla ifade edebilir.

Malzemeler (medyumlar) ve teknikler, sanat eserinin yapısının önemli bir parçasıdır. Çünkü bunlar eserin biçimlenmesini sağlar ve sanatçının düşünce ve duygularını izleyiciye aktarmasına yardımcı olur.

Medyumlar (malzemeler), sanatçının eserini oluştururken kullandığı araç ve gereçlerdir. Bunlara boya, kurşun kalem, kil, metal, kumaş, dijital araçlar veya farklı malzemelerin birleşimi örnek verilebilir. Kullanılan malzemeler eserin görünümünü, dokusunu ve dayanıklılığını etkiler.

Sanatsal teknikler ise sanatçının eserini gerçekleştirmek, belirli etkiler oluşturmak ve yaratıcı düşüncesini ifade etmek için kullandığı farklı yöntem ve yaklaşımlardır. Bunlar; resim, çizim, heykel, baskı sanatı (grafik), tekstil ve dekoratif tekniklerin yanı sıra dijital sanat, video sanatı, performans sanatı ve kavramsal sanat gibi modern ve deneysel uygulamaları da kapsar.

Bağlam, sanat eserinin yapısının bir parçası olarak, bir sanat eserinin üretildiği koşulları, çevreyi ve ortamı ifade eder. Bu kavram, eserin oluşturulduğu tarihsel, kültürel, toplumsal ve kişisel koşulları kapsar.

Sanat eserin yorumu (interpretasyonu) ise izleyicinin eserin anlamını nasıl kavradığını, nasıl deneyimlediğini ve nasıl açıkladığını ifade eder. Yorum herkes için aynı değildir; her izleyici eserde farklı bir anlam görebilir ve bu da sanatın en güzel özelliklerinden biridir.

Yorum, sanat eserinin katmanlı yapısıyla yakından ilişkilidir. Katmanlılık, eserin birden fazla anlam düzeyine sahip olması demektir. Görünür öğeleri ve kullanılan malzemeyi kapsayan görsel ve biçimsel katmanın yanı sıra eser; tema, motifler ve mesajla bağlantılı içeriksel, sembolik ve bağlamsal katmanları da içerir. Ayrıca, izleyicinin bilgi ve deneyimine bağlı olarak değişen yorumsal (interpretatif) bir katman da bulunur.

Bu katmanlı yapı, sanat eserine derinlik kazandırır ve zaman içinde farklı biçimlerde okunmasına ve farklı anlamlar kazanmasına olanak sağlar.

Sonuç olarak sanat eserinin yapısı yalnızca fiziksel veya görsel bir yapı değildir. Aksine; tema, biçim, içerik, medya (malzeme), teknik, bağlam ve yorum gibi birbirleriyle bağlantılı unsurlardan oluşan bütünlümlü bir sistemdir.

Bu unsurların hepsi birlikte; karmaşık, anlamlı, estetik ve çok katmanlı bir bütün oluşturur. Her unsurun kendine özgü bir görevi ve anlamı vardır.

Böyle bir yapı, sanat eserinin yalnızca görsel olarak algılanmasını değil, aynı zamanda daha derinlemesine anlaşılmasını ve yorumlanmasını da mümkün kılar.

ETKİNLİK

3–5 kişilik gruplara ayrılın ve modern veya çağdaş bir sanat eseri seçin. Seçtiğiniz eseri aşağıdaki açılardan analiz etmeye çalışın: Eser neyi tasvir ediyor? Konu, renk, çizgi, biçim veya malzeme aracılığıyla nasıl ifade edilmiş? Eserin mesajı veya anlamı nedir? Hangi teknikler ve malzemeler kullanılarak yapılmıştır? Eserde sizi belirli bir şekilde hissettiren veya düşündüren semboller ya da gizli mesajlar var mı?

ETKİNLİK

Kendi sanat eserinizi oluşturun. Eseriniz için bir konu seçin. Bu konu şunlardan biri olabilir: Portre Manzara Natürlük Soyut bir konu. Biçim üzerinde düşünün (renk, çizgi ve kompozisyon). Hangi malzemeyi (medyum) ve tekniği kullanacağınıza karar verin. Eserinizin içeriği ve anlamı üzerine düşünün. Son olarak, sınıfta sunmak üzere eserinizi açıklayan kısa bir tanıtım hazırlayın.

► Biliyor musun?

“Yıldızlı Gece”, Van Gogh’un ve post-empresyonizmin en ünlü eserlerinden biridir. Eser, bir köyü ve yıldızlar ile ayın oluşturduğu girdaplarla dolu bir gökyüzünü içeren gece manzarasını tasvir eder. Konusu gece manzarasıdır. Biçimi, belirgin çizgiler, güçlü renkler ve fırçanın dinamik darbeleriyle ifade edilmiştir. İçeriği ise sanatçının iç dünyasını, huzursuzluğunu, duyarlılığını ve ruhsal derinliğini yansıtır.

◀ Vincent van Gogh, “Yıldızlı Gece”, 1889

► Biliyor musun?

“Balon Köpek”, Jeff Koons’un en tanınmış eserlerinden biridir ve çağdaş pop-art ile ticarileşmiş sanatın sembollerinden biri olarak kabul edilir. Bu eser, sanatın birçok işlevini gösterir. Neşe ve oyunu ifade eder (ifade edici işlev), popüler kültür hakkında dikkat çeker ve tartışma başlatır (iletişimsel işlev), büyük boyutu ve canlı rengi sayesinde görsel olarak etkileyicidir (estetik işlev), sanatın değeri ve kitle kültürünün etkisi hakkında sorular ortaya koyar (eleştirel işlev), kamusal alanda görsel bir odak noktası olarak işlev görür (işlevsel rol), Balon köpek figürünün sade biçimiyle çocukluğu ve neşeyi simgeler (sembolik işlev).

▲ Jeff Koons, “Balon Köpek”, 1994–2000 yılları arasında oluşturulan heykel serisi. Her biri farklı bir renktedir: mavi, magenta, sarı, turuncu ve kırmızı.

Sorular

1. Sanat eseri nedir ve temel işlevleri nelerdir?
2. Bir sanat eserinin yapısını oluşturan temel unsurlar nelerdir?
3. Bir sanat eserinde konu, biçim ve içerik ne anlama gelir?
4. Bir sanat eserini anlamada kullanılan malzemeler (medyum), teknikler ve bağlam neden önemlidir?
5. Bir sanat eserinin çok katmanlı (katmanlı anlam yapısına sahip) olması ne demektir?

MODERN SANATIN BAŞLANGICI

Modern sanat, 19. yüzyılın ortalarında sanatçıların katı akademik kurallardan uzaklaşarak kendilerini ifade etmenin yeni yollarını aramaya başlamasıyla ortaya çıkmıştır.

Büyük toplumsal ve sanayi değişimlerinin etkisi altında sanatçılar, gerçek ve günlük yaşamı resmetmeye yönelmişlerdir.

1863 yılında Paris'te düzenlenen Reddedilenler Salonu (Salon des Refusés), modern sanatın gelişiminde sembolik bir dönüm noktası olmuştur. Resmî salona kabul edilmeyen eserlerin sergilendiği bu salonda, Édouard Manet'nin "Kırda Öğle Yemeği (Le Déjeuner sur l'herbe)" adlı eseri de yer almış ve geleneksel sanat anlayışını sorgulayarak kamuoyunda geniş tartışmalara yol açmıştır.

Gelenekten bu kurtulma, sanatta yeni deneylerin yapılmasına zemin hazırlamış; bunun sonucunda empresyonizm ve post-empresyonizm akımları ortaya çıkmıştır. Bu akımlarda odak noktası; ışık, renk, geçici görsel izlenimler, kişisel ifade, duygular ve ruhsallık olmuştur.

EMPRESYONİZM

Işığı Yakalama Sanatı

Tarihsel ve Toplumsal Bağlantı

Empresyonizm, 19. yüzyılın sonlarında Fransa'da ortaya çıkmıştır. Bu ağırlıklı olarak resim sanatına dayanan akım, eski akademik kurallardan büyük bir kopuşu temsil ediyordu. Çünkü empresyonistler, özellikle ışığı ve atmosferi, anı olduğu gibi yansıtmak istiyorlardı.

Bu nedenle, çağdaş yaşamdan sahneleri, manzaraları ve şehir hayatından kesitleri resmedebilmek için sık sık açık havada (en plein air) çalışmışlardır.

ANAHTAR KAVRAMLAR

empresyonizm, en plein air, ışık ve renk, Monet, Renoir, Degas

► Biliyor musun?

en plein air, Fransızca bir terimdir ve resmin atölyede değil, doğrudan doğa ortamında, açık havada yapılması anlamına gelir. *En plein air* resim tekniği, empresyonist sanatçıların doğal ışığı ve ışığın kullandıkları renkler üzerindeki etkisini dikkatle incelemelerine olanak sağlamıştır.

Empresyonizmin Başlıca Özellikleri

Empresyonizm, sanatın yaratılış ve algılanış biçiminde köklü bir değişimi temsil birçok özelliği ile öne çıkar. Bu özellikleri şunlardır: Işık ve renge odaklanma, geçici görsel izlenimleri ve atmosferi yakalama, serbest ve belirgin fırça darbeleri kullanma, günlük yaşamdan sahneleri ve doğa manzaralarını resmetme. Ayrıca açık havada resim yapmak (en plein air), kusurluluğu ve hareketliliği doğal karşılamak ve asimetrik kompozisyonlar kullanmak da empresyonizmin belirgin özelliklerindendir.

ETKİNLİK

Dışarı çıkın ya da bir fotoğrafa bakın ve gördüğünüz anın ışığını, gölgelerini, renklerini ve atmosferini olduğu gibi yansıtmaya çalışın. Kâğıt veya tuval, boya (sulu boya ya da yağlı boya), fırça, kurşun kalem ve pastel boya kullanabilirsiniz. Işığı, rengi ve atmosferi göstermek için serbest fırça darbeleri ve canlı renkler kullanın. Çalışmanızı tamamladıktan sonra resminizi sınıfta paylaşın ve empresyonizmin hangi özelliklerini kullandığınızı açıklayın.

Empresyonizmin Başlıca Temsilcileri ve Eserleri

Empresyonizmin en önemli temsilcileri **Claude Monet**, **Pierre-Auguste Renoir** ve **Edgar Degas**'dır. Monet, "İzlenim, Gün Doğumu (Impression, Soleil Levant)" adlı tablosu ve nilüferleri konu alan peyzaj resimleriyle tanınır. Renoir, "Moulin de la Galette'de Balosu" adlı eseri ve çağdaş yaşamı konu alan portreleriyle bilinir. Degas ise balerinleri ve bale sahnelerini konu alan resimleriyle ün kazanmıştır. Empresyonizmin diğer önemli temsilcileri arasında **Camille Pissarro**, **Berthe Morisot**, **Mary Cassatt** ve **Alfred Sisley** de yer almaktadır.

▲ Claude Monet, İzlenim, Gün Doğumu, 1872

▲ Pierre-Auguste Renoir, Moulin de la Galette'de Balosu, yaklaşık 1876

▲ Edgar Degas, Bale Dersi, 1874-1876

▲ Berthe Morisot, Beşik, 1873

Empresyonizmin Diğer Sanat Dallarındaki Etkisi

Empresyonizm çoğunlukla resim sanatıyla ilişkilendirilse de diğer sanat dallarını da etkilemiştir. **Heykel** sanatında **Auguste Rodin** gibi sanatçılar, dinamik biçimler ile ışık ve gölge oyunlarını kullanarak adeta “canlı” görünen figürler oluşturmuşlardır. **Grafik** sanatları ve **litografide** ise **Édouard Manet** ve **Edgar Degas**, baskı tekniklerini kullanarak çağdaş yaşamdan sahneleri tasvir etmişlerdir.

► Biliyor musun?

Her ne kadar Auguste Rodin bir empresyonist olmasa da, “Balzac” adlı heykelinde empresyonizmin etkileri görülmektedir. Rodin, ayrıntılı ve kusursuz bir işçilik yerine serbest biçimde modellenmiş formlar ve pürüzlü yüzeyler kullanarak fiziksel benzerlikten çok genel izlenimi ve ifadeyi ön plana çıkarmıştır. Empresyonistlerde olduğu gibi amaç, gerçeği birebir kopyalamak değil, duygu ve anlık algıyı aktarmaktır. Bu nedenle eser, modern heykelin gelişiminde önemli bir yere sahiptir.

▲ Auguste Rodin, Balzac, 1892–1897

ETKİNLİK

Sınıfta tüm resimlerinizden oluşan küçük bir sergi düzenleyin. Diğer öğrencilerin çalışmalarını inceleyin ve farklı yaklaşımlar, teknikler ile renk ve ışığın kullanım biçimleri hakkında konuşun. İzlenimlerinizi paylaşın ve empresyonizmin özelliklerini çalışmalarınızda nasıl kullandığınızı açıklayın.

Sorular

1. Modern sanat nedir ve ne zaman başlamıştır?
2. Empresyonizmin başlıca özellikleri nelerdir?
3. En az üç ünlü empresyonist tabloyu ve sanatçılarını söyleyiniz.
4. “En plein air” terimi ne anlama gelir?
5. Balerin resimleriyle tanınan empresyonist ressam kimdir?

POST-EMPRESYONİZM

Renk ve Duygunun Sanatı

Tarihsel ve Toplumsal Bağlantı

ANAHTAR KAVRAMLAR

Post-Empresyonizm, renk, duygu, biçim, sembolizm, öznellik, Pointilizm (Noktacılık), Sembolizm, Cézanne, Seurat, Gauguin, Van Gogh, Munch, Art Nouveau, Klimt

Post-Empresyonizm, empresyonizmin devamı ve aynı zamanda ona bir tepki olarak ortaya çıkmıştır.

Bu dönemde Paris ve diğer Avrupa şehirleri büyük toplumsal, ekonomik ve kültürel değişimler yaşamıştır. Kentleşme, Sanayi Devrimi ve yeni sosyal sınıfların ortaya çıkmasıyla şehir yaşamı, kafeler, parklar, kırsal manzaralar ve günlük yaşam sanatçıların başlıca ilham kaynakları hâline gelmiştir. Sanatçılar, yalnızca ışık ve rengin görsel etkisini yansıtmak yerine, giderek daha fazla kişisel ifade, duygular ve maneviyat üzerinde durmaya başlamışlardır.

► Biliyor musun?

Paul Gauguin, Fransa'yı terk ederek Tahiti'ye gitmiştir. Bunun nedeni, daha sakin ve egzotik bir ortamda yaşayarak daha saf ve daha gerçek bir yaşam biçimi bulacağına inanmasıydı. Bu deneyim onun sanatını derinden etkilemiş, yerel yaşamdan ve doğadan ilham alan güçlü renklere ve sembolik motiflere sahip birçok eser üretmesini sağlamıştır.

ETKİNLİK

Cézanne'ın ölü doğalar resimlerini inceleyin ve renk, biçim ve kompozisyona dikkat edin. Onun tarzından ilham alarak kendi küçük kompozisyonunuzu oluşturun. Çalışmanızı sınıfta sunun ve Cézanne'ın hangi özelliklerinden yararlandığınızı açıklayın.

Post-Empresyonizmin Başlıca Özellikleri

Post-Empresyonizm, empresyonizmin ışık ve renge verdiği önemi sürdürmüş, ancak sanatçılar bunun yanında sembolizm, yapısal düzen ve duyguların ifade edilmesine de yönelmişlerdir. Cesur renkler, güçlü kontrastlar ve dinamik kompozisyonlar kullanarak kişisel anlatımı ön plana çıkarmışlardır. Bu dönemde Pointilizm (Noktacılık) ve Primitivizm (İlkelcilik) gibi yaklaşımlar ortaya çıkmış, bunlar sanatın görsel dilini zenginleştirerek modern sanatın, soyut sanatın ve sembolizmin gelişmesine zemin hazırlamıştır.

Post-Empresyonizmin Başlıca Temsilcileri ve Eserleri

Post-Empresyonizm içinde iki farklı eğilim gelişmiştir. **Paul Sezan** ve **Jorj Sera**, biçim, yapı ve Pointilizm (Noktacılık) tekniğine odaklanmışlardır. **Paul Gogen** ve **Vinsent van Gogh** ise güçlü renkler kullanarak duyguları ve manevi konuları araştırmışlardır.

Henryi Russo, belirgin konturlara ve canlı renklere sahip hayalî manzaralar resim çekmiştir.

Bu dönemin önemli eserleri şunlardır: Paul Sezan – „Elmalı Ölü Doğa“, Vincent ve Van Goghtan „ Oda“, Paul Gogen– „Tahiti'den Sahilde Kadınlar“, Georges Seurat –“ La Grande Jatte Adası'nda Bir Pazar Öğleden Sonrası“. Bu eserler, renk, biçim ve duygusal anlatım konusunda Post-Empresyonizmin farklı yaklaşımlarını göstermektedir.

Vincent van Gogh – Odası
(1889)

Paul Cézanne – Elmalı ölü doğa
(1875–1877)

Georges Seurat – La Grande Jatte Adası'nda Bir Pazar
Öğleden Sonrası (1884–1886)

Paul Gauguin – Tahiti'de Sahilde
Kadınlar (1891)

▲ Henri de Toulouse-Lautrec – La Goulue au Moulin Rouge (1891)

Post-Empresyonizmin Diğer Sanat Dallarındaki Etkisi

Henri de Toulouse-Lautrec, Paris'teki kafeler, kabareler ve tiyatrolardan sahneler resmeden Fransız bir post-empresyonistti. Ayrıca Moulin Rouge kabaresi için hazırladığı ikonik afişleriyle de tanınmaktadır. Post-Empresyonizm ile Fovizm arasında kesin bir ayrım yoktur. Bunun yerine, fikirlerin ve sanat anlayışlarının birbiriyle örtüştüğü, 20. yüzyıl modern sanatına geçişi sağlayan bir geçiş dönemi söz konusudur. Bu dönemde, **Sembolizm** akımı gelişmiştir. Sembolizm; semboller ve mitolojik motifler kullanarak iç dünyayı, duyguları ve düşünceleri ifade etmeye odaklanmıştır. Bu akımın önemli temsilcileri **Gustave Moreau**, **Odilon Redon** ve **Edvard Munch**'tir. Daha sonra, doğadan ilham alan dekoratif ve organik biçimleriyle öne çıkan **Art Nouveau** (Yeni Sanat) ortaya çıkmıştır. Bu akımın en önemli sanatçılarından biri Gustav Klimt'tir.

▲ Gustav Klimt – Öpücük (The Kiss) (1908)

▲ Edvard Munch – Çığlık (The Scream) (1893)

Sorular

1. Post-Empresyonizm nedir?
2. Post-Empresyonizm sanatının başlıca özellikleri nelerdir?
3. Hangi post-empresyonist sanatçılar yapı ve biçime, hangileri ise duygulara odaklanmıştır?
4. Paul Cézanne, Vincent van Gogh, Paul Gauguin veya Georges Seurat'ın bir ünlü eserini söyleyiniz.
5. Post-Empresyonizmden sonra hangi sanat akımları ortaya çıkmıştır?

YENİ YÜZYILIN EŞİĞİNDE: FOVİZM, EKSPRESYONİZM VE KÜBİZM

Tarihsel ve Toplumsal Bağlantı

19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başında, modern sanatın önemli akımları olan Fovizm, Ekspresyonizm ve Kübizm ortaya çıkmıştır. Bu akımlar, renk, biçim ve sanatsal ifade konusunda tamamen yeni yaklaşımlar geliştirmiştir. 20. yüzyıl sanatı, çeşitlilik, hızlı değişim ve çok sayıdaki "-izm" (sanat akımı) ile şekillenmiştir.

Sanatçıları bu akımlara göre kesin olarak sınıflandırmak her zaman kolay değildir. Çünkü birçok sanatçı yalnızca tek bir stile bağlı kalmamış ve kariyerleri boyunca farklı tarzlarda eserler üretmiştir. Bu dönemde Avrupa, büyük teknolojik, toplumsal ve kültürel değişimler yaşamıştır. Bu değişimler insanların gerçekliği algılama biçimini değiştirmiş ve sanatçıları dünyayı ifade etmenin yeni yollarını aramaya yöneltmiştir. Fransa'da, Post-Empresyonizm, Sembolizm ve Afrika ile Okyanusya sanatından ilham alan Fovizm ortaya çıkmıştır. Bu akımın özellikleri şunlardır: yoğun ve canlı renkler, serbest kompozisyonlar, abartılmış biçimler. Fovizm adı, Fransızca "les fauves" (vahşi hayvanlar / vahşi canavarlar) ifadesinden gelmektedir. Almanya'da ise Ekspresyonizm gelişmiştir. Bu akım, iç dünyaya ve duygulara odaklanmıştır. Sanayi Devrimi ve Sigmund Freud'un psikoloji kuramlarından etkilenmiş, resim, heykel, tiyatro ve sinema gibi birçok sanat dalında kendini göstermiştir. Aynı dönemde Kübizm, Pablo Picasso ve Georges Braque tarafından geliştirilmiştir. Bu akımda nesneler geometrik biçimlere ayrılmış, aynı anda birden fazla bakış açısından gösterilmiş ve soyut kompozisyonlar oluşturulmuştur. Kübizm daha sonra heykel, mimarlık ve grafik tasarım üzerinde de büyük etki yaratmıştır.

FOVİZM

“Vahşi Hayvanlar”ın Sanatı

Fovizmin Başlıca Özellikleri

ANAHTAR KAVRAMLAR

fovizm “Vahşi Hayvanlar”
,Renk, İfade (Ekspresyo
n),Dekoratiflik,Özgürlük,
Matiss,Deren,Vllamik

Fovizm, cesur ve gerçekçi olmayan renk kullanımıyla öne çıkan bir sanat akımıdır. Ayrıca geleneksel temsilci resim anlayışından uzaklaşan dinamik ve stilize kompozisyonlarıyla tanınır. Fovist eserlerde klasik perspektif çoğu zaman kullanılmaz; mekân düz (iki boyutlu) ve dekoratif bir şekilde ele alınır. Sanatçılar gerçekliği görüldüğü gibi değil, kendi duygularına ve kişisel bakış açılarına göre yansıtır. Görsel doğruluktan çok öznel anlatım önemlidir. Ayrıca ilhamlarını ilkel (primitif) sanat ve halk sanatından alırlar. Bu da eserlerine güçlü bir ifade ve açık bir görsel anlatım kazandırır.

Fovizmin Başlıca Temsilcileri ve Eserleri

► Biliyor musun?

Fransız sanat eleştirmeni Louis Vauxcelles, 1905 yılında Paris’te düzenlenen Sonbahar Salonu (Salon d’Automne) sergisinde Fovist sanatçıların eserlerini gördüğünde onları “les fauves” (vahşi hayvanlar) olarak nitelendirmiştir. Bu ifade daha sonra tüm sanat akımının adı hâline gelmiş ve sanat tarihinde bu şekilde kullanılmaya devam etmiştir.

Fovizmin en önemli temsilcisi Henri Matisse’tir. Onun yanında **André Derain** ve **Maurice de Vlaminck** de akımın önde gelen sanatçılarıdır.

Henri Matisse, yoğun ve saf renkleri, sadeleştirilmiş biçimleri ve dekoratif, düz kompozisyonlarıyla tanınır. Onun eserlerinde renk, en önemli anlatım aracıdır. André Derain, ilkel sanattan ilham alarak güçlü renklerle dinamik kompozisyonlar oluşturmuş; duyguyu gerçekçiliğin önüne koymuştur. Maurice de Vlaminck, etkileyici fırça darbeleri ve güçlü renk karşıtlıkları kullanarak enerjik manzaralar ve günlük yaşam sahneleri resmetmiştir. Bu dönemin önemli eserleri şunlardır:

Henri Matisse – „Dans“, André Derain – „Dans“, Maurice de Vlaminck – „Chatou“da Seine Nehri“. Bu eserler, neşeyi, dekoratif anlayışı ve duygusal ifadeyi ön plana çıkarmaktadır.

ETKİNLİK

Küçük gruplara ayrılın ve bir kolaj konusu seçin. Örneğin, manzara, günlük yaşamdan bir sahne veya hareket hâlindeki figürler. Renkli kâğıtlar, dergiler, kuru boyalar ve keçeli kalemler kullanarak, Fovizmden ilham alan, yoğun renkler, sadeleştirilmiş biçimler ve dekoratif bir üsluba sahip bir kolaj hazırlayın. Çalışmanızı tamamladıktan sonra kolajınızı sınıfa sunun ve hangi Fovist özellikleri kullandığınızı ve bunları grup çalışmasında nasıl birleştirdiğinizi açıklayın.

► Henri Matisse – „Dans“ (1910)

André Derain – „Dans“ (1906)

Maurice de Vlaminck – „Chatou'da Seine Nehri“ (1906)

Fovizmin Diğer Sanat Dallarındaki Etkisi

Fovizm en çok resim sanatıyla tanınsa da, bu akımın fikirleri diğer sanat dallarında da görülmektedir. **Henri Matisse, André Derain** ve **Maurice de Vlaminck**, resmin yanı sıra **çizim, grafik sanatları, sulu boya** ve **dekoratif sanatlar** alanlarında da eserler üretmişlerdir.

Sorular

1. Fovizm ne zaman, nerede ve hangi etkiler altında ortaya çıkmıştır?
2. “Fovizm” adı ne anlama gelir ve nereden gelmektedir?
3. Resim sanatında Fovizmin başlıca özellikleri nelerdir?
4. Fovizmin başlıca temsilcileri kimlerdir?
5. Fovizme ait bir ünlü eser söyleyiniz ve neden önemli olduğunu açıklayınız.

EKSPRESYONİZM

İnsan Ruhunun Sanatı

Ekspresyonizmin Başlıca Özellikleri

ANAHTAR KAVRAMLAR

ekspresyonizm,Öznellik (Subjektiflik),Sanat grupları, Ernst Ludwig Kirchner,Wassily Kandinsky,Otto Dix, Ernst Barlach,Wilhelm Lehmbruck,Käthe Kollwitz

Ekspresyonizm, duyguların ve dünyanın öznel (kişisel) algılanışının güçlü bir şekilde ifade edilmesiyle karakterize edilen bir sanat akımıdır. Bu akım, sanatçının ve izleyicinin kişisel yorumunu, yoğun duygularını ve psikolojik durumunu ön plana çıkarır. Ekspresyonist sanatçılar, duygularını, korkularını, varoluşsal sorunları ve modern dünyanın yarattığı kaygıları anlatmak için çarpıtılmış biçimler, belirgin çizgiler ve güçlü renkler kullanmışlardır.

Ekspresyonizmin Başlıca Temsilcileri ve Eserleri

► Biliyor musun?

Wassily Kandinsky, renk ve şeklin somut nesneleri tasvir etmeden, bağımsız bir şekilde duyguları aktardığı soyut resimler yapan ilk sanatçı olarak kabul edilir.

20. yüzyılın başındaki Alman sanatçılar, kendilerini yeni sanatsal değerlerin temsilcileri olarak görüyor ve sanatın geleneksel kurallarını aşmaya çalışıyorlardı. Bu dönemde Avrupa resim sanatını derinden etkileyen üç önemli sanat grubu ortaya çıkmıştır.

„**Köprü**“ grubu, 1905 yılında kurulmuştur. Güçlü renkler kullanarak doğrudan ve etkileyici bir anlatımı savunmuştur. En önemli temsilcileri **Ernst Ludwig Kirchner** ve **Emil Nolde**'dir. „**Mavi Süvari**“ grubu, 1911 yılında kurulmuştur. Maneviyat, sembolizm ve soyut sanat üzerinde yoğunlaşmıştır. En önemli temsilcisi **Wassily Kandinsky**'dir.

„**Yeni Nesnellik**“ grubu ise I. Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkmıştır. Topluma daha gerçekçi ve eleştirel bir bakış getirmiştir. En tanınmış temsilcileri **Otto Dix** ve **George Grosz**'dur.

Ekspresyonizmin önemli eserleri arasında şunlar yer alır: Ernst Ludwig Kirchner – „Dresden Caddesi“, Wassily Kandinsky – „Mavi Süvari“, Otto Dix – „Savaş“. Bu eserler, Ekspresyonizmin farklı anlatım biçimlerini, temalarını ve modern sanat üzerindeki etkisini göstermektedir.

▲ Ernst Ludwig Kirchner, "Dresden Caddesi", 1907.

▲ Wassily Kandinsky, "Mavi Süvari", 1903.

▲ Otto Dix, "Savaş", 1932.

Ekspresyonizmin Diğer Sanat Dallarındaki Etkisi

Ekspresyonizm yalnızca resim sanatında değil, **heykel** ve **grafik** sanatlarında da gelişmiştir. Heykel sanatında **Ernst Barlach** ve **Wilhelm Lehmbruck**, insan duygularını ve psikolojik durumlarını ifade etmek için deforme edilmiş figürler ve dramatik biçimler kullanmışlardır. Grafik sanatında ise **Käthe Kollwitz**, güçlü çizgiler ve keskin karşıtlıklar aracılığıyla acıyı ve toplumsal adaletsizliği anlatmıştır. Böylece Ekspresyonizmin temel amacı olan insanın iç dünyasını ifade etme düşüncesini yansıtmıştır.

◀ Käthe Kollwitz – „Saç Tarama“ (1905)

Sorular

1. Ekspresyonizm nedir ve ne zaman ortaya çıkmıştır?
2. Ekspresyonizmin başlıca özellikleri nelerdir?
3. Ekspresyonizmin başlıca sanat grupları hangileridir?
4. Mavi Süvari (Der Blaue Reiter) grubunun odak noktası neydi ve grubun lideri kimdi?
5. Bu gruplar modern Avrupa resim sanatının gelişimini nasıl etkilemiştir?

ETKİNLİK

Bir müzik parçası seç ve duyduğun sesi soyut bir resme dönüştür. Duyduklarını ifade etmek için çizgiler, renkler ve şekiller kullan. Bu çalışmayı bireysel olarak ya da grup hâlinde, kâğıt üzerinde veya dijital bir uygulamada yapabilirsin. Çalışmanı tamamladıktan sonra, kullandığın çizgi ve renklerin müziği ve hissettiğin duyguları nasıl temsil ettiğini açıkla. Kandinsky'de olduğu gibi, renk ve biçimin sesi ve duyguları nasıl ifade edebileceğini öğren.

▲ Wilhelm Lehmbruck – „Ayakta Duran Genç Adam“ (1913)

ETKİNLİK

Şu duygulardan birini seç: sevinç, üzüntü, korku. Bu duyguyu renkler ve şekiller kullanarak kâğıt ya da tuval üzerine yansıt. Belirli nesneler çizmeyin, bunun yerine renklerin ve çizgilerin duygularınızı ifade etmesine izin verin. Çalışmanızı tamamladıktan sonra, neden bu renkleri ve biçimleri seçtiğinizi ve bunların iç dünyanızı Ekspresyonistler gibi nasıl yansıttığını açıklayın.

KÜBİZM

Geometri ve yapının sanatı

Kübizmin temel özellikleri

ANAHTAR KAVRAMLAR

Kübizm, Geometrik şekiller, Analitik Kübizm, Sentetik, Kübizm, Picasso, Braque, Kolaj, Asamblaj

Kübizm iki yönde gelişmiştir: **Analitik Kübizm** ve **Sentetik Kübizm**. Analitik Kübizm, nesneleri geometrik şekillere ayırır ve onları aynı anda birden fazla bakış açısından gösterir. Soluk renkler ve belirgin yapı kullanılır. Sentetik Kübizm ise daha sade şekiller, daha canlı renkler ve kâğıt ile gazete gibi farklı malzemelerden yapılan kolajları kullanarak yeni ve deneysel kompozisyonlar oluşturur.

Kübizmin başlıca temsilcileri ve eserleri

► Biliyor musun?

„Kübizm” adı, Fransız sanat eleştirmeni Louis Vauxcelles’in, Picasso’nun nesneleri küpler şeklinde resmettiğini söyleyen eleştirisinden gelmektedir. Bu nedenle bütün sanat akımı Kübizm olarak adlandırılmıştır. Çünkü Kübistler, nesneleri aynı anda birden fazla açıdan göstermek için geometrik şekilleri kullanmışlardır.

Analitik Kübizmin en önemli temsilcileri **Pablo Picasso** ve **Georges Braque**’tır. Picasso, “Avignonlu Kadınlar” adlı eserinde geometrik şekiller ve çoklu perspektifler kullanarak figürleri önden ve Afrika sanatının etkisiyle resmetmiştir. Braque ise “Keman ve Şamdan” adlı eserinde soluk renkler ve karmaşık kompozisyonlar kullanmıştır. Daha sonra Picasso ve Braque, daha sade şekiller, daha fazla renk ve kolaj tekniğiyle Sentetik Kübizmi geliştirmişlerdir. Bunun örneklerinden biri Picasso’nun “Şapkalı Adam” adlı eseridir. Picasso, anıtsal eseri Guernica’da analitik ve sentetik kübist biçimleri geleneksel motiflerle birleştirerek onları yeni ve gerçeküstü bir şekilde sunmuştur. Bu birleşim; tablonun, savaşın vahşetine ve zorbalığa karşı güçlü bir protesto mesajı vermesini sağlamıştır.

Juan Gris de Sentetik Kübizmin önemli temsilcilerinden biridir.

Pablo Picasso, “Avignonlu Kadınlar”, 1907

► Etumbi Bölgesi Maskesi, Kongo Halk Cumhuriyeti

▲ Georges Braque, "Keman ve Şamdan", 1910

▲ Pablo Picasso, "Şapkalı Adam", 1912

◀ Pablo Picasso, "Guernica", 1937

Kübizmin diğer sanat dallarındaki yansımaları

Kübizm yalnızca resim sanatında değil, **heykel**, **grafik** sanatları, **kolaj** ve **asamblajda** da kendini göstermiştir. Farklı malzemeler kullanılarak yeni biçimler, yapılar ve mekânsal araştırmalar ortaya konmuş, böylece modern sanata giden yol açılmıştır.

1909 yılında **Picasso**, organik biçimler yerine geometrik şekiller kullandığı **ilk kübist heykeli** olan "Kadın Başı" adlı bronz heykeli yapmıştır. Sentetik Kübizm döneminde kolajlar ve asamblajlar kullanılmıştır. Bunlar; ahşap, metal, kâğıt ve günlük yaşamdan alınan çeşitli nesnelerle oluşturulan üç boyutlu kompozisyonlardır. Picasso'nun "Boğa Başı" adlı eseri, bisiklet parçalarından oluşturulan ve bir boğa yüzünü temsil eden bir asamblaj örneğidir.

Pablo Picasso,
"Kadın Başı", 1909

ETKİNLİK

Küçük gruplara ayrılın ve günlük hayattan bir nesne seçin (örneğin: bir müzik aleti, bir bardak, bir portre veya bir sandalye). Nesneyi inceleyin ve onu kübist bir yaklaşımla, aynı anda birden fazla açıdan göstererek geometrik şekillerle çizin. İsterseniz çalışmanıza kâğıt veya gazete parçalarıyla kolaj da ekleyebilirsiniz. Sonunda her grup, yaptığı çalışmayı kısaca tanıtsın ve analitik mi yoksa sentetik kübizm kullandığını açıklasın.

▲ Pablo Picasso, "Boğa Başı", 1943

Kübizmden sonra sanatçılar soyutlama, hareket ve gerçekliği ifade etmenin yeni yollarını araştırmaya devam ettiler. **Umberto Boccioni**'nin temsil ettiği **Fütürizm**, hız, teknoloji ve hareket üzerine odaklanmıştır.

Sorular

1. Kübizm hangi dönemde ve hangi şehirde ortaya çıkmıştır?
2. Kübistler eserlerinde nesneleri ve biçimleri nasıl gösterirler?
3. Kübizmin iki temel yönü nelerdir?
4. Kübizmin başlıca temsilcileri hangi sanatçılardır?
5. Kübizmin resim dışında görüldüğü başka bir sanat dalına örnek veriniz.

MODERN SANATTA DENEYLER

Modern sanattaki deneyler, sanatçıların gerçekçilikten uzaklaştığını göstermektedir. Sanatçılar soyutlama, semboller, jestsel teknikler ve optik etkiler kullanarak iç dünyayı, bilinci ve bilinçaltını araştırmış, böylece çağdaş görsel sanatın gelişimine öncülük etmişlerdir.

DADAİZM VE SÜRREALİZM

Tarihsel ve toplumsal bağlantı

Birinci Dünya Savaşından sonra Avrupa, şiddet, siyasi krizler ve toplumsal değişimlerle sarsıldı. Bu ortamda, akılcılığı, gelenekleri ve savaşın etkilediği toplumu eleştiren avangart bir sanat akımı olan Dadaizm ortaya çıktı. Dadaistler, absürtlük, ironi ve farklı sanat teknikleriyle bu eleştirilerini dile getirdiler. 1920'li yıllarda ise Fransa'da, Sigmund Freud'un psikoanaliz kuramından esinlenen Sürrealizm gelişti. Sürrealizmin amacı, rüyaları, bilinçaltını ve akıl dışı dürtüleri görsel ve edebî yollarla ifade etmektir.

DADAİZM

Absürdün sanatı

Dadaizmin temel özellikleri

Dadaizm, absürtlüğü, ironiyi ve kolaj, fotomontaj, hazır nesneler (ready-made), performans ve şiir gibi farklı ifade araçlarını kullanarak akılcılığı, geleneksel sanatı ve savaşın etkilediği toplumu eleştirir.

ANAHTAR KAVRAMLAR

Dadaizm, Duchamp, Arp, Man Ray, Absürtlük, Akıl dışılık, Ready-made (hazır nesne)

Dadaizmin başlıca temsilcileri ve eserleri

Dadaizmin en önemli temsilcileri **Marcel Duchamp**, **Jean Arp** ve **Man Ray**'dir.

Marcel Duchamp, ready-made (hazır nesne) eserleriyle tanınır. En ünlü eserlerinden biri olan "Çeşme (Fountain)", bir pisuvarın sanat eseri olarak sunulmasıyla geleneksel sanat anlayışını alaya almıştır. Jean Arp, "Dansçı" adlı eseri gibi organik biçimlere sahip soyut heykeller ve kolajlar üretmiş; bu eserlerinde rastlantıyı ve absürtlüğü araştırmıştır. Man Ray ise deneysel fotoğraflar, kolajlar ve nesneler üretmiştir. "Yok Edilemez Nesne" adlı eseriyle klasik sanat kurallarını sorgulamış ve yeni görsel teknikleri denemiştir.

▲ Marcel Duchamp, "Çeşme (Fountain)", 1917

► Biliyor musun?

1916 yılında Cabaret Voltaire'de Dadaizm doğmuştur. Hugo Ball ve Emmy Hennings tarafından kurulan bu gece kulübü ve performans mekânında sanatçılar ile şairler absürt gösteriler, ses şiirleri ve geleneksel sanata karşı fikirler geliştirerek toplumun ve sanatın yerleşik kurallarına meydan okumuşlardır.

▲ Man Ray, "Yok Edilemez Nesne (Indestructible Object)", 1964

ETKİNLİK

Günlük hayatta kullanılan bir nesne seçin ve onu Dadaist bir sanat eserine dönüştürün. Nesnenin şeklini veya konumunu değiştirebilirsiniz. Absürt unsurlar ekleyebilirsiniz. Kolaj, çizim veya boya kullanabilirsiniz. Çalışmanız bittikten sonra sınıfa sunun ve Dadaizmin hangi özelliklerini kullandığınızı açıklayın.

Sorular

1. Dadaizmin temel özellikleri nelerdir?
2. Dadaizmde en tanınmış sanatçılar ve kullanılan sanat teknikleri (medyalar) hangileridir?
3. Marcel Duchamp en çok neyle tanınmaktadır?

SÜRREALİZM

Rüyaların ve bilinç altının sanatı

Sürrealizmin temel özellikleri

Sürrealizm, bilinçaltını özgürleştirmeyi ve rüyaları, hayalleri ile akıl dışı imgeleri araştırmayı amaçlar. Gerçekliği ve mantığı sorgular. Sigmund Freud'un psikoanaliz kuramından etkilenen sanatçılar, özgün görsel ifadeler oluşturmak için otomatik çizim (otomatizm) ve sezgiyi ile rastlantıyı teşvik eden teknikler kullanmışlardır.

ANAHTAR KAVRAMLAR

Sürrealizm, Dalí, Magritte, Ernst, Miró, Rüya, Hayal gücü, Bilinç altı, Otomatizm, Giacometti

Sürrealizmin başlıca temsilcileri ve eserleri

Sürrealizmin başlıca temsilcileri **Salvador Dalí, René Magritte, Max Ernst ve Joan Miró**'dur. Sürrealist eserler, gerçekçi ayrıntıları tuhaf ve fantastik öğelerle birleştirerek hayal ile gerçek arasındaki sınırı belirsizleştiren rüya benzeri bir etki yaratır. Bu özellik özellikle Dalí ve Magritte'in eserlerinde görülür. Miró ve Ernst'in eserlerinde ise daha dışavurumcu ve soyut bir yaklaşım hâkimdir. Dalí, The Persistence of Memory „Belleğin Azmi“ adlı eserindeki tanıdık eriyen saatlerle rüyaları ve halüsinasyonları resmetmesiyle tanınır.

Magritte, The Treachery of Images „Görüntülerin İhaneti“ adlı eserinde gerçekçi biçimleri beklenmedik ve paradoksal kombinasyonlarla birleştirmiştir. Ernst, otomatik çizim, kolaj ve yeni tekniklerle deneyler yapmış; önemli eserlerinden biri “Yağmurdan Sonra Avrupa I,II” olmuştur. Miró ise “Harlequin'in Karnavalı” adlı eserinde soyut biçimler ve canlı renklerle şiirsel ve simgesel bir görsel dil geliştirmiştir.

Salvador Dalí,
“Belleğin Sürekliliği”, 1931

► **Biliyor musun?**

Otomatizm, özellikle sürrealizme özgü bir sanat tekniği ve ilkesidir. Sanatçı, bilinçli bir kontrol veya planlama olmadan eser üretir.

Mantıklı düşünmek yerine elin kendiliğinden çizmesine, yazmasına veya şekil vermesine izin verilir. Amaç, bilinçaltından gelen düşünceleri, imgeleri ve duyguları ortaya çıkarmaktır.

► **Biliyor musun?**

Giorgio de Chirico, metafizik resmin kurucusudur. Gizemli ve rüya benzeri sahneleri, özellikle Salvador Dalí ve René Magritte olmak üzere sürrealist sanatçıları derinden etkilemiştir. Ancak kendisi sürrealizm akımına dâhil değildir.

▼ Max Ernst, "Yağmurdan Sonra Avrupa II", 1942

▲ René Magritte, "Resimlerin İhaneti", 1929

▲ Joan Miró, "Harlequin'in Karnavalı", 1924–1925

Sürrealizmin diğer sanat dallarındaki etkisi

Sürrealizm yalnızca resimle sınırlı kalmamış, heykel, fotoğraf, sinema ve grafik tasarım üzerinde de büyük etki yaratmıştır. **Heykel** alanında **Alberto Giacometti** ve **Max Ernst**, bilinçaltından esinlenen rüya benzeri ve simgesel formlar üretmişlerdir. Özellikle Man Ray'ın sürrealist fotoğraflarında fotomontaj ve solarizasyon teknikleri kullanılarak sıra dışı ve akıl dışı görüntüler oluşturulmuştur.

▲ Max Ernst, "Kraliçeyle Oynayan Kral", 1944

▲ Man Ray, "Ingres'in Kemarı", 1924

◀ Alberto Giacometti, "Ayakta Duran Büyük Kadın IV", 1960

Sürrealizmden sonra Avrupa dışında, **Meksika sanatı** güçlü anlatısal ve toplumsal temalar geliştirmeye devam etmiştir. **Frida Kahlo** ve **Diego Rivera**, Meksika'nın kültürünü, kimliğini ve tarihini araştıran eserler üretmiş, bunları çoğunlukla duvar resimleri ve figüratif kompozisyonlarla ifade etmişlerdir. Bu hareket, soyut sanatın ortaya çıkışından önce önemli bir aşamayı temsil eder; sanatın odağı anlatım ve figüratif tasvirlerden soyutlama ve dışavurumcu görsel anlatıma doğru kaymıştır.

ETKİNLİK

3–4 kişilik gruplara ayrılın. Dalí, Magritte, Ernst veya Miró'nun sürrealist eserlerinden birini seçin ve şu soruları cevaplayın: Eser neyi anlatıyor? Hangi bölümler gerçek, hangileri gerçek dışıdır? Renkler ve biçimler hayal gücünü veya rüyaları nasıl yansıtıyor? Otomatizm tekniği kullanılmış mı? Daha sonra sonuçlarınızı sınıfla paylaşın.

Sorular

1. Sürrealizm neyi araştırır ve bu sanat akımının merkezindeki konular nelerdir?
2. Sürrealizmin başlıca temsilcileri kimlerdir?
3. Sürrealist sanatta otomatizm ne anlama gelir?
4. Sürrealizme ait ünlü bir eser örneği veriniz.

SOYUT SANAT

Çigillerin, biçimlerin ve renklerin sanatı

Tarihsel ve toplumsal bağlantı

ANAHTAR KAVRAMLAR

Soyut sanat, Renk, Çizgi, Biçim, Kandinsky, Mondrian, Brâncuşi, Malevich, Moore, Bauhaus

Soyut sanat, 20. yüzyılın başlarında gerçekçi ve empresyonist resme tepki olarak ortaya çıkmıştır. Sanatçılar, doğayı doğrudan betimlemek yerine rengi, biçimi ve çizgiyi bağımsız sanat unsurları olarak incelemeye başlamışlardır. Bu değişim, teknolojik ve bilimsel gelişmelerin yanı sıra sanatçının iç dünyasını ifade etme isteğinden de etkilenmiştir.

Soyut sanatın temel özellikleri

► Biliyor musun?

Georgia O’Keeffe, Amerikan soyut sanatının önemli isimlerinden biridir. Çiçekler ve manzaralar gibi doğadan aldığı stilize edilmiş motiflerle soyut kompozisyonlar oluşturmuş ve ABD’de Soyut Dışavurumculuk akımının gelişimini etkilemiştir.

Soyut sanat, tanınabilir nesnelerin ve figürlerin bulunmaması, renk, çizgi, biçim ve dokuya odaklanmasıyla karakterizedir. Sanatçılar, izleyicide duygu ve düşünce uyandırmak amacıyla kompozisyon ve mekân üzerinde deneyler yaparak görsel unsurları kullanmışlardır.

Soyut sanatın başlıca temsilcileri ve eserleri

Soyut sanatın en önemli temsilcileri **Wassily Kandinsky** ve **Piet Mondrian**’dır. Kandinsky, genellikle soyut sanatın babası olarak kabul edilir. “Kompozisyon VIII” adlı eserinde gerçek nesneleri resmetmeden çizgiler, renkler ve biçimler aracılığıyla duygularını ifade etmiştir. Mondrian ise Neoplastisizm akımının öncüsüdür. “Kırmızı, Mavi ve Sarılı Kompozisyon” adlı eserinde sanatı geometrik şekillere ve ana renklere indirgemiş; uyumlu ve soyut bir kompozisyon oluşturmuştur. **Kazimir Malevich**, Süprematizm akımının kurucusudur. “Siyah Kare” adlı eserinde saf görsel biçim ve enerjiyi araştıran radikal bir soyutlama anlayışı ortaya koymuş, eserlerinde mutlak soyutlamaya ulaşmayı hedeflemiştir.

Paul Klee, dışavurumculuk, kübizm ve sürrealizmle ilişkilendirilse de, en çok soyut sanatın önemli isimlerinden biri olarak kabul edilir. “Durgun sularda Gemiler” adlı eserinde gemileri soyut biçimler ve renklerle göstererek sakin ve ritmik bir kompozisyon oluşturmuş; görsel algıyı ve duygusal etkiyi araştırmıştır.

ETKİNLİK

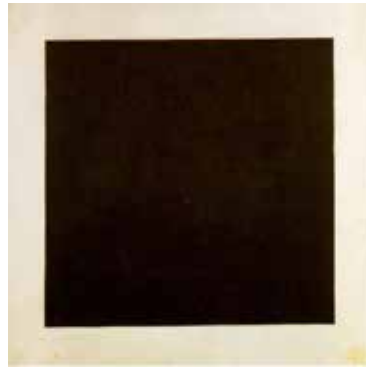
Soyut sanattan ilham alarak kendi soyut afişinizi hazırlayın. Gerçek nesneleri resmetmeden, duygularınızı veya düşüncelerinizi ifade etmek için renkleri, çizgileri ve biçimleri kullanın. Çalışmayı bireysel veya grup hâlinde yapabilirsiniz. Ardından renk, çizgi ve biçim gibi görsel unsurların nasıl bir duygu oluşturduğunu ve izleyiciyi nasıl etkilediğini tartışın.

Wassily Kandinsky,
"Kompozisyon VIII", 1923

Piet Mondrian, "Kırmızı, Mavi ve Sarılı
Kompozisyon", 1930

Kazimir Malevich,
"Siyah Kare", 1915

Paul Klee, "Durgun Sularda
Gemiler", 1927

Soyut sanatın diğer sanat dallarındaki etkisi

Soyut sanat yalnızca resimle sınırlı kalmamış, diğer görsel sanatları da etkilemiştir. **Heykel** alanında **Constantin Brâncuși**, “Uzaydaki Kuş” adlı eserinde gerçekçi betimlemelerden uzaklaşarak biçim ve hacim üzerinde deneyler yapmıştır. **Henry Moore** ise “Yatan Figür” adlı heykelinde insan bedenini sadeleştirilmiş soyut biçimlerle yeni ve dinamik bir şekilde yorumlamıştır.

Grafik tasarım alanında **Kandinsky**, “Bauhaus Sergisi Afişi”ni tasarlamış; çizgi ve renkleri kullanarak soyut bir görsel kompozisyon oluşturmuştur. **Bauhaus**, sanat, tasarım ve mimarlık alanlarında soyut estetiği uygulayan Alman bir okuldu. **Alfred Stieglitz** ise “Eşdeğerler (Equivalents)” adlı **fotoğraf** serisinde bulutları konu alarak belirli nesneler göstermeden ışık ve biçimi araştıran soyut kompozisyonlar oluşturmuştur.

Wassily Kandinsky, “Bauhaus Sergisi Afişi”, 1923

Constantin Brâncuși, “Uzaydaki Kuş”, 1923

Alfred Stieglitz, “Eşdeğerler” fotoğraf serisinden bir örnek, 1925–1934

Henry Moore, “Yatan Figür”, 1938

Walter Gropius, “Dessau Bauhaus Binası”, 1925–1926

Sorular

1. 20. yüzyılın başlarında soyut sanatın gelişimini neler etkilemiştir?
2. Soyut sanatın temel özellikleri nelerdir?
3. Wassily Kandinsky’nin soyut sanatını temsil eden eseri hangisidir?
4. Piet Mondrian eserlerinde renk ve biçimi nasıl kullanmıştır?
5. Soyut sanat, resim dışında hangi görsel sanat dallarını etkilemiştir?

SOYUT DIŞAVURUMCULUK

Duyguların ve özgür ifadenin sanatı

Tarihsel ve toplumsal bağlantı

Soyut Dışavurumculuk, İkinci Dünya Savaşı sonrasında, büyük toplumsal ve kültürel değişimlerin yaşandığı dönemde Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıkmıştır. Savaşın sonrasındaki birçok Avrupalı sanatçı ve düşünür ABD'ye göç etmiş, bunun sonucunda New York, Paris'in yerine çağdaş sanatın yeni merkezi hâline gelmiştir. Carl Jung'un fikirleri ve psikanalizden etkilenen sanatçılar, bilinçaltını ve kişisel duyguları araştırmışlardır. Bu hareket, Avrupa sanat geleneklerinden kopuşu simgelemiş ve 20. yüzyılın ikinci yarısında ABD'yi avangart sanatın merkezi konumuna getirmiştir.

Soyut Dışavurumculuğun temel özellikleri

Soyut Dışavurumculuk, tanınabilir biçimlerin bulunmadığı soyut eserlerle karakterize edilmektedir. Sanatçılar, iç dünyalarını ve psikolojik durumlarını ifade etmek için spontane ve jestsel anlatımı kullanmışlardır. Eseri oluşturma süreci, en az ortaya çıkan eser kadar önemlidir ve sanatçı resim yapma eylemine fiziksel olarak katılır. Psikoanaliz ve Carl Jung'un düşüncelerinin etkisiyle eserler çoğu zaman bilinçaltını araştırır. Büyük boyutlu tuvaler ve güçlü görsel etki bu akımın belirgin özelliklerindendir. Akım iki ana kola ayrılır: **Jestsel** ve **aksiyon resmi**, Renk Alanı Resmi, Renk alanı resmi, geniş renk yüzeyleri kullanarak izleyicide güçlü duygusal tepkiler oluşturmayı amaçlar.

ANAHTAR KAVRAMLAR

Soyut Dışavurumculuk, Jest, Aksiyon resmi, Renk alanı resmi, Bilinçaltı, Dışavurum, Büyük format, Resim yapmanın fiziksel eylemi, Pollock, Kline, Rothko, Newman

► Biliyor musun?

Jackson Pollock, en ünlü Soyut Dışavurumculardan biridir. Geleneksel şövale kullanmak yerine tuvalerini yere serer, boyayı üzerine döker ve sıçratırdı. Bu çalışma yöntemi, fiziksel enerjiyi ve jesti sanat eserinin ayrılmaz bir parçası hâline getirmiştir.

Soyut Dışavurumculuğun başlıca temsilcileri ve eserleri

▲ Jackson Pollock – “Büyük Ayı'nın Yansıması”, 1947

Soyut Dışavurumculuk, **Jackson Pollock**, **Franz Kline**, **Willem de Kooning**, **Mark Rothko** ve **Barnett Newman** gibi sanatçılarla uluslararası ün kazanan ilk önemli Amerikan sanat akımıdır. Bu akım iki temel yaklaşımı içerir: Jestsel ve aksiyon resmi: Jackson Pollock, Franz Kline ve Willem de Kooning'in eserlerinde görülür. Dinamizm ve resim yapma sürecinin fiziksel yönü ön plandadır. Renk alanı resmi: Mark Rothko ve Barnett Newman'ın eserlerinde görülür. Büyük ve düz renk alanları kullanılarak izleyicide duygusal ve psikolojik etkiler oluşturulur.

Jestsel ve aksiyon resminde Pollock, “No. 5, 1948” ve “Büyük Ayı'nın Yansıması” adlı eserleri üretmiştir. Franz Kline “Şef”, Willem de Kooning ise “Kadın I” adlı eserleri yapmıştır. Renk alanı resminde Mark Rothko “İsimsiz, 1961”, Barnett Newman ise “Kahramanca Yüce” adlı eserleri üretmiştir.

Akımın diğer önemli temsilcileri arasında **Arshile Gorky**, **Lee Krasner**, **Clyfford Still** ve **Ad Reinhardt** yer alır.

▲ Willem de Kooning – “Kadın I”, 1950–1952

▲ Mark Rothko – “İsimsiz, 1961”

▲ Franz Kline – “Şef”, 1950

▲ Barnett Newman – “Kahramanca ve Yüce Adam”, 1950–1951

Soyut Dışavurumculuğun diğer sanat dallarındaki etkisi

Soyut Dışavurumculuk yalnızca resim sanatını değil, özellikle **heykeli** de etkilemiştir. **David Smith**, **Alexander Calder** ve **Isamu Noguchi**, biçim, malzeme ve mekân üzerinde deneyler yaparak organik, dışavurumcu ve hareketli (kinetik) heykeller üretmişlerdir. **Minor White** ise ABD’de **soyut ve modern fotoğrafçılığın** öncülerinden biri olmuş, siyah-beyaz soyut kompozisyonlarıyla tanınmıştır.

▲ David Smith – “Cubi VII”, 1963

▲ Alexander Calder – “Büyük Kırmızı”, 1959

▲ Isamu Noguchi – “Kouros”, 1944–1945

ETKİNLİK

Tel, kâğıt, ahşap, kil veya geri dönüştürülmüş malzemeler kullanarak Soyut Dışavurumculuktan ilham alan kendi heykelinizi oluşturun. Belirli nesneleri göstermeden, enerjiyi, hareketi veya duyguyu ifade etmek için biçim, hacim ve mekân üzerinde deneyler yapın. Daha sonra eserlerinizi sınıfta sunun ve farklı çizgilerin, dokuların ve kompozisyonların izleyicide nasıl duygular oluşturduğunu tartışın.

Sorular

1. Soyut Dışavurumculuk hangi tarihsel ortamda ortaya çıkmıştır?
2. Soyut Dışavurumculuğun temel özellikleri nelerdir?
3. Jestsel resim ile renk alanı resmi arasındaki fark nedir?
4. Bilinçaltı ve psikoanaliz bu sanat akımında nasıl bir rol oynamaktadır?
5. Soyut Dışavurumculuk, heykel gibi diğer görsel sanat dallarını nasıl etkilemiştir?

OP-ART (Optik Sanat)

Optik yanılsamaların sanatı

Tarihsel ve toplumsal bağlantı

ANAHTAR KAVRAMLAR

Op-Art, Optik yanılsama,
Geometrik soyutlama,
Vasarely, Riley, Görsel algı

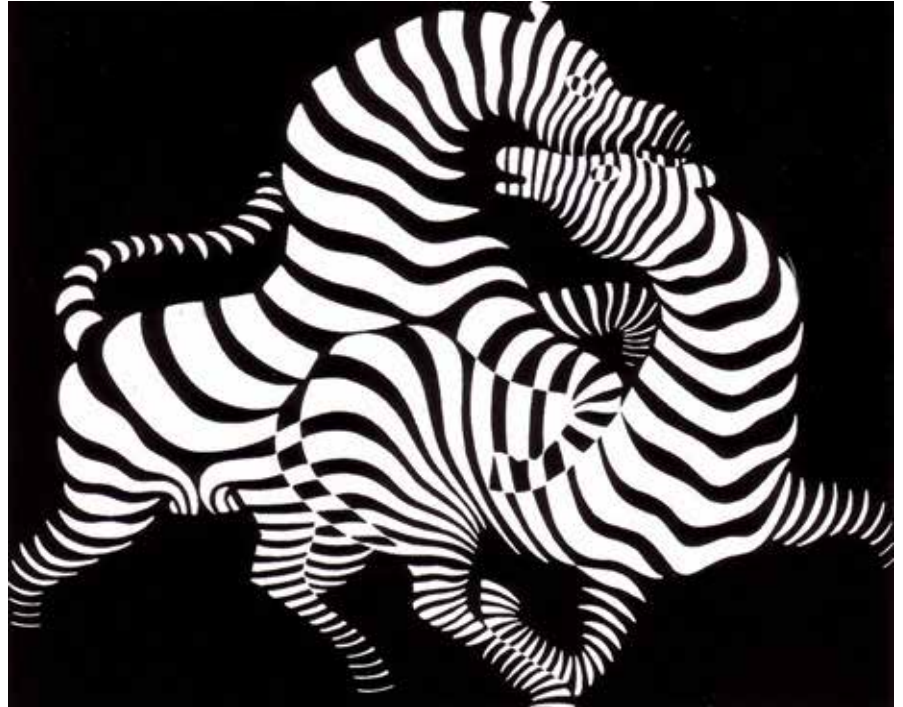
Op-Art (Optical Art / Optik Sanat), 1960'lı yıllarda ortaya çıkan ve Soyut Dışavurumculuk, Minimalizm ve Pop Art ile birlikte geç modern sanatın bir parçası olan bir sanat akımıdır. Bu akım görsel algıya ve optik etkilere dayanır. İlkeleri günümüzde de çağdaş sanatı ve sonraki sanat akımlarını etkilemeye devam etmektedir.

Op-Art'ın temel özellikleri

► Biliyor musun?

Op-Art sanatçıları, optik bilimi ve görsel algıdan ilham almışlardır. Matematiksel ve geometrik ilkeleri kullanarak "büyüleyici" görsel etkiler oluşturmuşlardır.

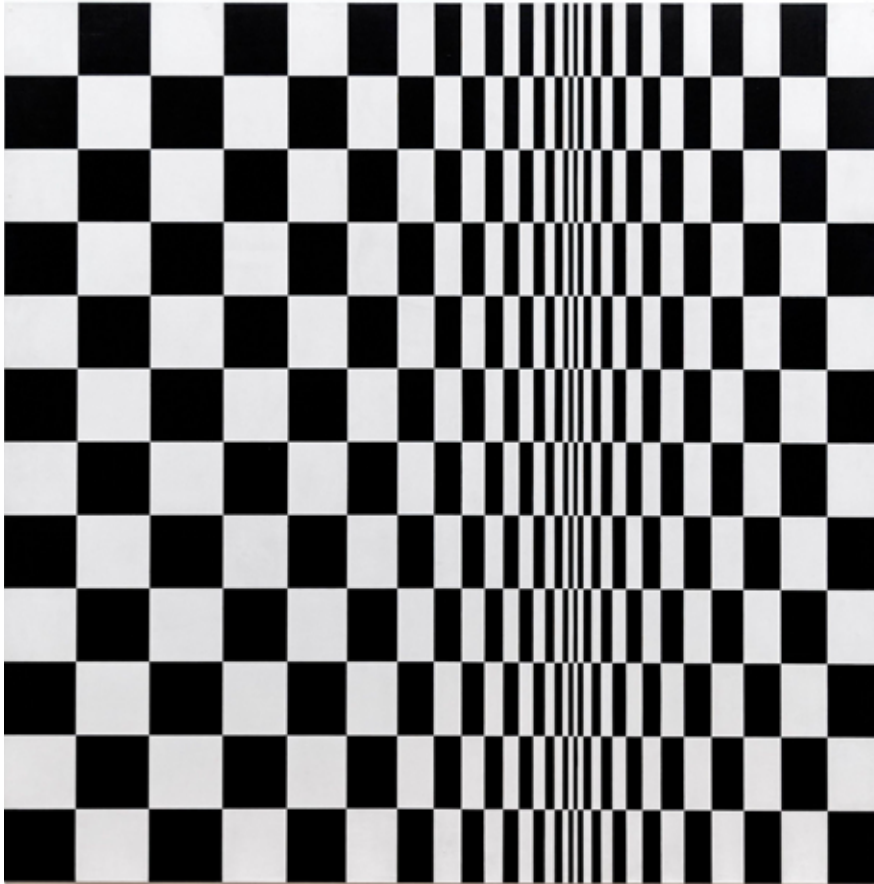
"Op" kelimesi "optik" sözcüğünün kısaltmasıdır ve eserin göz tarafından nasıl algılandığına vurgu yapar. Op-Art, tanınabilir nesneleri ortadan kaldırarak geometrik soyutlamaya yönelir. Eserin deneyimi tamamen görseldir ve izleyicinin algısına bağlıdır. Sanatçılar, geometrik şekiller, çizgiler ve zıt renkler kullanarak hareket, titreşim ve derinlik yanılsaması oluşturan optik etkiler yaratırlar.

Victor Vasarely –
"Zebra", 1980

Op-Art'ın başlıca temsilcileri ve eserleri

Op-Art'ın en önemli temsilcileri **Victor Vasarely** ve **Bridget Riley**'dir. Vasarely, akımın kurucularından biri olarak “Zebra” ve “Vega” adlı eserlerinde geometrik şekiller ve çizgiler kullanarak hareket ve titreşim hissi oluşturmuştur. Bridget Riley ise “Karelerde Hareket” ve “Siyah ve Beyaz” adlı eserleriyle tanınır. Karşıt çizgiler ve biçimler kullanarak izleyicinin görsel algısını harekete geçirir; ritim ve dinamizm duygusu yaratır. Geometrik biçimleri ve görsel etkileri sayesinde Op-Art, resim sanatının yanı sıra tasarım, mimarlık ve modayı da dolaylı olarak etkilemiş, optik yanılsama estetiğini bu alanlara taşımıştır.

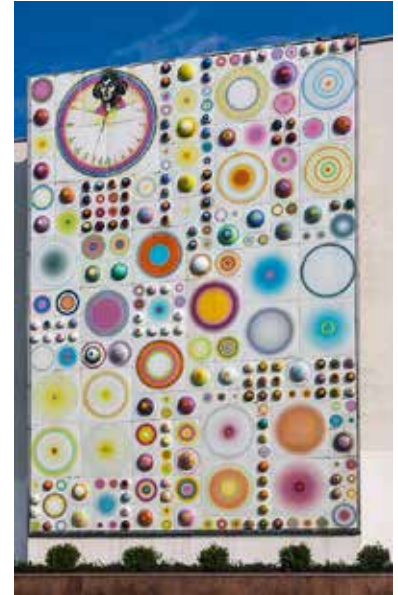
▲ Bridget Riley – “Karelerde Hareket”, 1961

Sorular

1. Op-Art nedir?
2. Op-Art'ta hangi şekiller ve renkler kullanılır?
3. Op-Art hareket veya derinlik yanılsamasını nasıl oluşturur?
4. Op-Art'ın en ünlü sanatçıları kimlerdir?

ETKİNLİK

Kendi Op-Art kompozisyonunuzu oluşturun. Kâğıt ve boya ya da dijital araçlar kullanabilirsiniz. Çizgiler, daireler ve karelerden oluşan geometrik bir soyut kompozisyon hazırlayın. Zıt renkler kullanarak hareket, titreşim veya derinlik yanılsaması oluşturmayı hedefleyin. Çalışmanız tamamlandığında, eserinizi izleyicinin algısını nasıl etkilediğini açıklayın.

▲ Stefan Knapp – Toruń Üniversitesi (Polonya), çelik üzerine emaye boyayla yapılmış Op-Art mozaik, 1972

POSTMODERN VE ÇAĞDAŞ SANAT

Tarihsel ve toplumsal bağlantı

ANAHTAR KAVRAMLAR

Postmodernizm, Çağdaşsanat, Neo-Dada, Pop art, Warhol, Lichtenstein, Oldenburg, Hamilton, Kitle kültürü

Modern sanat toplumdan uzaklaşırken, postmodern ve çağdaş sanat toplumsal ve siyasal sorunlarla bağ kurmaya çalışır.

Postmodernizm, 1950'lerin sonu ile 1960'larda modernizme tepki olarak ortaya çıkmıştır. İroniyi kullanır, "yüksek kültür" ile "popüler kültür" bir araya getirir ve farklı üslup ile medya türlerini birleştirir.

Çağdaş sanat ise daha geniş bir kavramdır ve günümüzde üretilen sanatı kapsar. Çağdaş sanat, sanatın sınırlarını araştırır, var olan görselleri ve nesneleri kullanır, video, performans ve enstalasyon gibi tekniklerle deneyler yapar ve zaman zaman sanat kurumlarını eleştirir. Tüm bu deneyler, küreselleşmiş çağdaş dünyanın karmaşıklığını yansıtır.

POP-ART (Popüler Sanat)

Kitle kültürünün sanatı

► Biliyor musun?

Andy Warhol'un "Fabrika" adını verdiği bir stüdyosu vardı. Burada eserlerini üretir ve partiler düzenlerdi. Sanatçılar, müzisyenler ve ünlü kişiler burada buluşur, böylece burası 1960'ların pop-art sahnesinin önemli bir yaratıcılık merkezi hâline gelirdi.

Pop-art'ın başlıca özellikleri

1950'lerin sonlarında ve 1960'ların başlarında ABD ve Birleşik Krallık'ta, II. Dünya Savaşı sonrasında egemen olan Soyut Dışavurumculuğa karşı bir tepki olarak pop-art ortaya çıktı. Sanatçılar gerçek dünyadan tanınabilir görüntülere ve kitle kültürünün görsel diline yönelerek "nesnenin geri dönüşünü" ve figüratif sanatı yeniden öne çıkardılar.

Pop-art'tan önce Robert Rauschenberg ve Jasper Johns gibi sanatçıların temsil ettiği **Neo-Dada** akımı ortaya çıktı. Bu sanatçılar hazır nesneleri, gündelik yaşamdan motifleri ve ironiyi kullanarak sanatın sınırlarını sorguladılar. 1960'larda gelişen pop-art ise kitle kültürüne, reklamlara, çizgi romanlara, televizyona, sinemaya ve günlük eşyalara odaklandı, böylece "yüksek kültür" ile "popüler kültür" arasındaki sınırları ortadan kaldırdı.

ETKİNLİK

Roy Lichtenstein'in tarzında kendi çizgi eserini oluşturun. Günlük yaşamdan bir sahne veya durum seçin. Roy Lichtenstein'in tarzını örnek alarak kalın konturlar, ana renkler ve noktalama (Ben-Day noktaları) kullanın. Çizgi romanlardaki gibi konuşma balonlarına diyalog ekleyin. Güçlü duygulara ve dramatik anlara odaklanın. Çalışmanızı tamamladıktan sonra eserinizin günlük yaşamı veya çağdaş kültürü nasıl yansıttığını ya da eleştirdiğini açıklayın.

► Roy Lichtenstein, "Boom!", 1963

Pop-art'ın önemli temsilcileri ve eserleri

Amerikan pop-artının en önemli temsilcileri arasında şunlar yer alır: **Andy Warhol** – “Campbell’s Soup Cans (Campbell Çorba Konserveleri)” serisi ve ünlü kişilerin portreleriyle tanınır. **Roy Lichtenstein** – “Boom!” gibi eserlerinde çizgi romanların görsel dilini kullanmıştır. **Claes Oldenburg** – “Clothespin (Mandal)” gibi gündelik nesnelerden ilham alan büyük heykeller yapmıştır.

Birleşik Krallık’ta pop-art’ın ilk örnekleri **Richard Hamilton** ve **Eduardo Paolozzi** ile ilişkilendirilir. Hamilton’ın „Bugünün Evlerini Bu Kadar Farklı ve Çekici Yapan Nedir?“ adlı eseri tüketim kültürünü ve medyanın günlük yaşam üzerindeki etkisini eleştirir.

Bazı sanatçılar modern yaşamı ironiyle anlatırken, bazıları eserleri aracılığıyla materyalizmi ve kitlesel tüketimi eleştirir. Bu nedenle pop-art, yaşadığı dönemin karmaşık bir yansımasıdır.

▲ Richard Hamilton “Bugünün Evlerini Bu Kadar Farklı ve Çekici Yapan Nedir?” 1956

▲ Andy Warhol “Campbell Çorba Konserveleri” 1962

▲ Claes Oldenburg “Mandal” 1976

ETKİNLİK

Andy Warhol’un “Marilyn Monroe” ve “Campbell’s Soup Cans” serilerini inceleyin. Renkleri, biçimleri ve motiflerin tekrarını anlamaya çalışın. Daha sonra önemli gördüğünüz bir portreyi, güncel bir simgeyi veya bir nesneyi kullanarak benzer bir seri oluşturun. Boya, keçeli kalem veya dijital bir araç kullanabilirsiniz. Çalışmanızın sonunda neden bu motifi seçtiğinizi ve seçiminizin çağdaş kültürü nasıl yansıttığını açıkla.

Sorular

1. Postmodern sanat nedir?
2. Çağdaş sanat, modern sanattan nasıl ayrılır?
3. Pop-art’ın temel özellikleri nelerdir?
4. Hangi sanatlar pop-art ile bağlantılıdır?

KAVRAMSAL SANAT

Fikirlerin sanatı

Kavramsal sanatın başlıca özellikleri

ANAHTAR KAVRAMLAR

Kavramsal sanat, Fikir veya kavram, metin, Kosuth, LeWitt, Weiner

Kavramsal sanat, 1960'lı yıllarda ortaya çıkmış ve eserin görünüşü ile malzemesinden çok fikri (kavramı) ön plana çıkarmıştır. Bu akım, sanat kurumlarına ve sanatın ticarileşmesine karşı bir tepki olarak gelişmiştir. Joseph Kosuth, Sol LeWitt ve Lawrence Weiner gibi sanatçılar tarafından geliştirilen bu yenilikçi yaklaşım, odağı görsel biçimden eserin düşünsel içeriğine kaydırmış ve “Sanat nedir?” ile “Sanat ne olabilir?” sorularını yeniden gündeme getirmiştir. Kavramsal eserler çoğu zaman metinler, diyagramlar, talimatlar veya geçici performanslar içerir. Bu sanatta sanatçının niyeti, tamamlanmış eserden daha önemlidir. Bu akım, sanatçının kimliği (yazarlık), sanatın ticarileşmesi ve sanat eserinin doğası gibi konuları sorgular.

Kavramsal sanatın başlıca temsilcileri ve eserleri

► Biliyor musun?

Sol LeWitt, fikrin eserin kendisinden daha önemli olduğuna inanıyordu. Bu nedenle, sanat eserlerinin başkaları tarafından da kendi verdiği talimatlara göre uygulanabileceğini savunuyordu.

Kavramsal sanatın önemli temsilcileri **Joseph Kosuth, Sol LeWitt ve Lawrence Weiner**'dir. Bu sanatçılar, eserin maddi biçiminden çok fikri ve kavramı ön plana çıkarmışlardır. Joseph Kosuth, “Bir Sandalye ve Üç Sandalye” adlı eserinde sanatın doğasını araştırır. Aynı sandalyenin fotoğrafı ve sandalyenin tanımı tahtada yazar.

Sol LeWitt, fikirlerin uygulamadan daha önemli olduğunu vurgulayan çizimler ve talimatlar üretmiştir. Lawrence Weiner ise metni doğrudan sanat eseri olarak kullanmış ve maddi nesne yerine yazılı ifadeye öncelik vermiştir. Bu sanatçılar birlikte, geleneksel sanat anlayışını sorgulayarak kavramı sanat üretiminin merkezine yerleştirmişlerdir.

▲ Joseph Kosuth, "Bir Sandalye ve Üç Sandalye", 1965

chair (chā), *n.* [OF. *chaïere* (F. *chaire*), < L. *cathedra*: see *cathedra*.] A seat with a back, and often arms, usually for one person; a seat of office or authority, or the office itself; the person occupying the seat or office, esp. the chairman of a meeting; a sedan-chair; a chaise; a metal block or clutch to support and secure a rail in a railroad.

▲ Duvardaki yazı "Bir Sandalye ve Üç Sandalye"

ETKİNLİK

Sınıftan bir nesne seçin örneğin bir okul sırası, kitap veya kalem ve onu üç farklı şekilde sunmaya çalışın. Birincisi gerçek nesne olarak doğrudan kullanın. İkincisi resim veya fotoğraf olarak çizin ya da fotoğrafını çekin. Üçüncüsü metin veya açıklama yazarak nesnenin ne olduğunu ve sizin için ne ifade ettiğini anlatın. Daha sonra çalışmanızı sınıfta sunun ve neden bu nesneyi seçtiğinizi, ayrıca metin, görsel ve gerçek nesnenin birlikte fikrinizi nasıl ifade ettiğini açıklayın.

Sorular

1. Kavramsal sanat nedir?
2. Bu sanatta neden fikir, malzemedan daha önemlidir?
3. Joseph Kosuth, "Bir Sandalye ve Üç Sandalye" adlı eserinde ne yapmaktadır?
4. Sol LeWitt, fikirleri çizimlerinde ve talimatlarında nasıl kullanmaktadır?
5. Lawrence Weiner, maddi nesne yerine metni hangi şekilde kullanmaktadır?

FLUXUS VE PERFORMANS SANATI

Sürecin ve performansın sanatı

Fluxus'un ve performans sanatının başlıca özellikleri

ANAHTAR KAVRAMLAR

Fluxus, Süreç, Performans sanatı, Geçicilik, Etkileşim, Beuys, Abramović, Maciunas, Ono, Acconci

Fluxus, 1960'lı yıllarda ortaya çıkan avangart bir sanat akımıdır. Performanslar, etkinlikler ve sanatsal müdahaleler aracılığıyla sanatın sınırlarını genişletmiştir. George Maciunas, Joseph Beuys ve Yoko Ono gibi sanatçılar, tamamlanmış eserden çok yaratma sürecini ön plana çıkarmış, doğaçlamayı, mizahı ve rastlantısallığı benimsemişlerdir. Fluxus disiplinler arası bir harekettir ve sanatçı ile izleyici arasındaki geleneksel sınırları ortadan kaldırmayı amaçlar.

Performans sanatı da 1960'larda gelişmiştir. Bu sanat türünde sanatçının bedeni temel ifade aracı olarak kullanılır ve canlı, geçici eylemlere odaklanılır. Marina Abramović, Vito Acconci ve Carolee Schneemann gibi sanatçılar performansı toplumsal ve kültürel konuları doğrudan ele almak için kullanmışlardır. Video ve fotoğraf ise bu eserlerin belgelenmesinde önemli bir rol oynar.

Joseph Beuys "Amerika'yı Seviyorum ve Amerika da Beni Seviyor" (1974)

Fluxus ve performans sanatının başlıca temsilcileri ve eserleri

Fluxus ve performans sanatının önde gelen sanatçıları arasında **George Maciunas, Joseph Beuys, Yoko Ono, Marina Abramović** ve **Vito Acconci** yer alır. En tanınmış eserlerden bazıları şunlardır: Joseph Beuys – “Amerika’yı Seviyorum ve Amerika da Beni Seviyor”: Beuys, üç gün boyunca bir galeride bir kurt (çakal) ile birlikte yaşamış, bu performansında sembolizm, doğayla ilişki ve toplumsal konuları araştırmıştır. Marina Abramović – “Sanatçı Aramızda”, uzun süreli bu performansta sanatçı, MoMA Müzesi’nde ziyaretçilerin karşısında sessizce oturmuş ve onlarla güçlü duygusal bağlar kurmuştur.

► Biliyor musun?

George Maciunas sık sık “Happenings” adı verilen sanatsal etkinlikler düzenlerdi. Bu etkinliklerde katılımcılar sanatın bir parçası hâline gelir, yani izleyici aynı zamanda sanatçı ve eserin bir unsuru olurdu.

▲ Marina Abramović “Sanatçı Aramızda” 2010

► Biliyor musun?

Marina Abramović, “Sanatçı Aramızda” performansında her gün yaklaşık sekiz saat boyunca ziyaretçilerin karşısında sessizce oturmuştur. Birçok kişi yalnızca onun varlığıyla göz teması kurduğu için ağlamış veya yoğun duygusal tepkiler vermiştir, aralarında hiçbir konuşma olmamıştır.

Sorular

1. Fluxus nedir ve başlıca özellikleri nelerdir?
2. Performans sanatı nedir ve Fluxus’tan hangi yönleriyle ayrılır?
3. Joseph Beuys ve Marina Abramović’in en tanınmış eserleri hangileridir ve onları özel kılan nedir?
4. Fluxus ve performans sanatı, sanatçı ile izleyicinin geleneksel rollerini nasıl değiştirmiştir?
5. Video ve fotoğraf, bu sanat akımlarının belgelenmesinde neden önemlidir?

ETKİNLİK

İfade etmek istediğiniz kısa bir cümle, kelime veya mesaj seçin. Ardından bedeninizi ve seçtiğiniz nesneleri kullanarak 1–2 dakikalık kısa bir performans hazırlayın. Performansınızı sınıfta sergileyin ve daha sonra bedeninizin, kullandığınız nesnelerin ve metnin birlikte vermek istediğiniz mesajı veya duyguyu nasıl aktardığını açıklayın.

VIDEO-SANATI

Harekette olan resimlerin sanatı

Video sanatının başlıca özellikleri

ANAHTAR KAVRAMLAR

Video sanatı, enstalasyon, zaman, disiplinlerarasılık, Paik, Viola, Rist

Video sanatı, Nam June Paik, Bill Viola ve Pipilotti Rist gibi sanatçılar tarafından geliştirilmiş olup, hareketli görüntüleri temel ifade aracı olarak kullanır. Bu sanat dalı, sanatçılara zaman, kimlik, teknoloji ve toplumsal değişim gibi konuları araştırma imkânı sunar.

Video sanatının başlıca temsilcileri ve eserleri

► Biliyor musun?

Nam June Paik, çoğu zaman “video sanatının babası” olarak kabul edilir. Daha 1963 yılında televizyonu sanatsal bir ifade aracı olarak kullanmıştır. Paik yenilikçi enstalasyonlarıyla, dijital medya ve etkileşimli görüntüler çağını, bunlar günlük yaşamın bir parçası olmadan çok daha önce öngörmüştür.

Video sanatının en önemli eserlerinden bazıları şunlardır: „Televizyonda Buda”– **Nam June Paik**: Bir Buda heykelinin televizyon ekranına bakmasını konu alır ve teknoloji ile maneviyat arasındaki ilişkiyi araştırır. “Kesişme” – **Bill Viola**: Suyu gömülen ve ateş efektleriyle çevrilen bir insanın yer aldığı büyük ölçekli bir video projeksiyonudur. İnsanlık hâlini ve dönüşümü ele alır. “Her Zaman her şeyin üzerindedir” – **Pipilotti Rist**: Bir kadının otomobil camlarını kırdığı video performansdır. Görüntü, ses ve etkileyici mesajlar aracılığıyla farklı anlamlar oluşturur.

► Nam June Paik, “Televizyonda Buda”, 1974

ETKİNLİK

Kısa bir fikir, duygu ya da mesaj seç ve cep telefonunla 15–30 saniyelik kısa bir video çek. Çevrendeki nesneleri, kendi bedenini veya bulunduğun mekânı kullanabilirsin. İstersen ses, ışık veya basit efektler ekle. Daha sonra videonu sınıfta sun ve hareketin, sesin ve görsel öğelerin mesajını nasıl aktardığını açıkla.

► Bill Viola, “Kesişme”, 1996

► Pipilotti Rist, “Her Zaman Her Şeyin Üzerindedir”, 1997

Sorular

1. Video sanatının başlıca sanatçıları kimlerdir?
2. Video sanatı, sinemadan hangi yönleriyle farklıdır?
3. Paik, Viola ve Rist’in videolarında hangi temalar işlenmektedir?
4. Ses ve görüntüler izleyici üzerinde nasıl bir etki yaratır?

DİJİTAL VE İMMERSİV SANAT

Makine zekâsı çağında sanat

Dijital ve immersif sanatın başlıca özellikleri ve temsilcileri

Dijital sanat, 1960'lı yılların ortalarından günümüze kadar gelişimini sürdürmüş, dijital teknolojiyi hem yaratıcı bir araç hem de sanatsal bir ifade aracı olarak kullanan bir sanat dalıdır. **Refik Anadol**, **John Gerrard** ve **Louisa Clement** gibi sanatçılar, bilgisayar tarafından oluşturulan görüntüler, dijital enstalasyonlar, sanal gerçeklik, artırılmış gerçeklik ve etkileşimli medya içeren eserler üretmektedir. Bu sanat anlayışı, teknoloji, kimlik ve fiziksel dünya ile sanal dünya arasındaki ilişki gibi temaları ele alarak dijital çağın çağdaş toplum üzerindeki etkisini yansıtır.

İmmersiv sanat da 1960'lı yılların ortalarından günümüze kadar gelişimini sürdürmüş olup, izleyicinin sanat eserinin bir parçası hâline geldiği etkileşimli deneyimler sunar. **Yayoi Kusama**, **Olafur Eliasson** ve **James Turrell**, ışık, ses ve dijital teknolojileri, bazen de koku ve dokunsal unsurları bir araya getirerek izleyiciyi içine alan mekânlar oluştururlar. İmmersiv sanat her zaman dijital değildir. Bilgisayar teknolojisi kullanılmadan da fiziksel, mekânsal, performatif veya duyuşsal biçimlerde gerçekleştirilebilir.

Dijital ve immersiv sanatın önemli eserleri

“Makine Halüsinasyonları: Doğa Düşleri“, Refik Anadol’un yapay zekâ kullanarak doğa fotoğraflarından sürükleyici görsel manzaralar oluşturduğu dijital bir eserdir. Eser, teknoloji, insan ve doğa arasındaki ilişkiyi araştırırken, dijital çağda insan ile makine arasındaki uyumu yansıtan geçici görsel peyzajlar sunar.

“Sonsuz Aynalarla Odalar“ ise Yayoi Kusama’nın immersiv bir enstalasyonudur. Mekân, sonsuz yansımalar ve ışıkla doldurularak sonsuzluk hissi ve izleyiciye etkileşimli bir deneyim sunar.

ANAHTAR KAVRAMLAR

Dijital sanat, İmmersiv sanat, sanal gerçeklik (VR), genişletilmiş gerçeklik (GG), etkileşimli medya, video projeksiyonları, mekânsal enstalasyonlar, Anadol, Kusama

► Biliyor musun?

Olafur Eliasson, mekânı olduğundan daha büyük gösteren ve izleyicinin sonsuz yansımalarla çevrili olduğu hissini oluşturan aynalı immersiv enstalasyonlar tasarlar. Böylece izleyiciler yalnızca sanatı görmekle kalmaz, aynı zamanda onun bir parçası hâline gelirler.

ETKİNLİK

“Art in the Age of Machine Intelligence | Refik Anadol” adlı videoyu izleyin. İzledikten sonra grup hâlinde, teknolojinin ve yapay zekânın sanatın üretilme ve deneyimlenme biçimini nasıl değiştirdiği üzerine düşünün ve tartışın.

▲ Refik Anadol – “Makine Halüsinasyonları: Doğa Düşleri” (2021)

▲ Yayoi Kusama – “Sonsuz Aynalı Odalar” (2013)

Sorular

1. Dijital sanat nedir ve hangi medya türlerini kullanır?
2. Dijital sanatta tanınmış sanatçılar kimlerdir?
3. İmmersiv sanatta tanınmış sanatçılar kimlerdir?
4. İzleyici immersiv sanat eserlerine nasıl katılır?
5. İmmersif sanat her zaman dijital midir?

YENİLİK VE SÜREKLİLİK: 1960'LARIN SONU VE 1970'LERDE ORTAYA ÇIKAN EK SANAT AKIMLARI

1960'lı yılların sonu ve 1970'ler boyunca sanat dünyası dönüşmeye devam etti. Gelenek ile yeniliği bir araya getiren yeni sanat akımları ortaya çıktı. Minimalizm, fotogerçekçilik (fotorealizm), Arte Povera, feminist sanat, arazi sanatı (Land Art) ve sokak sanatı (Street Art), sanat eserinin oluşumunda kullanılan araçların, mekânın ve toplumun rolünü araştırdı. Aynı zamanda neo-soyutlama, neo-ekspresyonizm ve Yeni Avrupa Resmi, biçim, renk ve ifade üzerine yapılan deneyleri öne çıkararak küresel ölçekte yeni bakış açıları sundu. Bu akımlar, 1970'li yılları araştırma, toplumsal değişim ve sanatın geçmişi ile geleceği arasında kurulan diyalogun dönemi olarak öne çıkarmaktadır.

Çağdaş sanata baktığımızda çoğu zaman yeterli tarihsel mesafeye sahip değiliz. Bir sanat akımı ne kadar yeniyse, bir sanat eserinin gerçek değerini ve kalıcılığını değerlendirmek için o kadar fazla zamana ihtiyaç vardır. Bu nedenle bu dönem, sanat tarihinin en çok değişebilecek ve yeni bilgilerle zenginleşebilecek bölümlerinden biridir.

Minimalizm, sadeliği ve temel geometrik biçimlerin kullanımını vurgular. Başlıca temsilcileri **Donald Judd**, **Frank Stella**, **Dan Flavin** ve **Daniel Buren**'dir. Bu sanatçılar temiz çizgiler ve en az görsel unsurla eserler üretmişlerdir.

Fotogerçekçilik (Photorealism) Fotogerçekçilik, gerçekliği bir fotoğraf kadar ayrıntılı biçimde yansıtmayı amaçlar. **Chuck Close**, **Richard Estes** ve **Audrey Flack** günlük yaşamdan sahneleri ve nesneleri büyük bir titizlikle resmetmişlerdir. Eserleri ustalığı ve sıradan olanın güzelliğini vurgular.

Arte Povera (Arte Povera) İtalya'da sanayileşmeye ve tüketim toplumuna eleştiri olarak ortaya çıkmıştır. **Michelangelo Pistoletto**, **Jannis Kounellis** ve **Mario Merz**; sanatın değeri, kalıcılığı ve insan ile doğa arasındaki ilişkiyi sorgulamak için gündelik ve basit malzemeler kullanmışlardır.

ANAHTAR KAVRAMLAR

Yenilik, süreklilik, fotogerçekçilik, Chuck Close, Arte Povera, Jannis Kounellis, feminist sanat, Barbara Kruger, arazi sanatı (Land Art), Robert Smithson, sokak sanatı (Street Art), Banksy, Neo-soyutlama, Sean Scully, Neo-ekspresyonizm, Basquiat, yeni Avrupa Resmi, Anselm Kiefer, Yerel sanat okulları, Francis Bacon, Lucian Freud, Tracey Emin, Damien Hirst, dönüşüm

▲ Donald Judd – İsimsiz (1988)

▲ Chuck Close – Büyük Otoportre (1967-1968)

Michelangelo Pistoletto –
Paçavraların Venüsü (1967)

Barbara Kruger – İsimsiz
(Bedenin Bir Savaş Alanıdır)
(1989)

Feminist sanat ve toplumdaki cinsiyet eşitsizliğine cevap olarak ortaya çıkmıştır. **Judy Chicago, Barbara Kruger** ve **Cindy Sherman**, kimlik, beden ve kadının toplumdaki rolü gibi konuları eserlerinde işlemişlerdir.

Arazi sanatı (Land Art/Earth Art) sanat ile doğa arasındaki ilişkiyi yeniden tanımlar. **Robert Smithson, Richard Long, Walter De Maria, Nancy Holt, Christo** ve **Jeanne-Claude**, zaman, ekoloji ve insan yaratıcılığını araştıran büyük ölçekli ve geçici çevresel düzenlemeler gerçekleştirmişlerdir.

▲ Robert Smithson – Spiral Jetty (Sarmal Dalgakıran) (1970)

ETKİNLİK

Küçük gruplara ayrılın ve 1960'ların sonu ile 1970'lerin sanat akımlarını gösteren görsel bir zaman çizelgesi hazırlayın. Posterler veya Canva gibi dijital uygulamalar kullanarak sanatçıları ve eserlerini tanıttın. Ardından çalışmanızı sınıfta sunarak farklı sanat akımlarının nasıl birbirine bağlandığını ve geleneği yenilikle nasıl birleştirdiğini açıklayın.

Sokak Sanatı (Street Art) duvar resimleri, grafitiler ve kamusal alanlara yapılan sanatsal müdahaleleri kapsar. **Banksy, Keith Haring** ve **JR** toplumsal ve politik mesajlar içeren eserlerle geleneksel sanat mekânlarını sorgulamışlardır.

▲ Banksy – „Balonlu Küçük Kız“ (2002)

Neo-soyutlama minimalizm ve kavramsal sanata tepki olarak ortaya çıkmıştır. Sean Scully, Georg Baselitz ve Anselm Kiefer, soyut kompozisyonlar aracılığıyla kişisel ve toplumsal göndermeler yaparak soyut resme yeniden duygu, renk ve ifade kazandırmışlardır.

Neo-ekspresyonizm resim sanatına yeniden duygu ve enerji kazandırmıştır. **Jean-Michel Basquiat**, **Anselm Kiefer** ve **Georg Baselitz**, güçlü renkler, enerjik fırça darbeleri ve dramatik sahneler kullanarak kişisel, tarihî ve kültürel konuları işlemiş, gelenek ile çağdaşlığı birleştirmişlerdir.

Yeni Avrupa Resmi soyutlama ile figürasyonu bir araya getirir. Çoğu zaman yoğun renkler ve güçlü ifadeler içerir. **Gerhard Richter**, **Anselm Kiefer**, **Georg Baselitz**, **Luc Tuymans** ve **Neo Rauch**, 20 yüzyıl'a ait soyut resmi tarihî ve toplumsal bağlamlarla zenginleştirerek farklı teknikler geliştirmişlerdir.

▲ Anselm Kiefer – „Gecenin Sıraları“ (1996)

► Biliyor musun?

Banksy gibi birçok sanatçı anonim çalışmaya başlamıştır. Böylece insanlar, eserlerin yaratıcısını bilmeden önce onların mesajını ve sanat anlayışını keşfetmektedir.

▲ Sean Scully – „Venedik'teki Yatak Odası“ (1988)

▲ Jean-Michel Basquiat – „Cabeza“ (1982)

▲ Lucian Freud – “Arkadan Görünümli Çıplak Aam” (1991–1992)

Uluslararası sanat akımlarının yanı sıra yerel sanat okulları ve grupları da ortaya çıkmıştır. **COBRA Grubu** (Kopenhag–Brüksel–Amsterdam): **Karel Appel** ve **Pierre Alechinsky**. **Londra Okulu**: **Francis Bacon** ve **Lucian Freud**. **Genç Britanyalı Sanatçılar** (Young British Artist), **Damien Hirst** ve **Tracey Emin**.

Artivizm resmî bir sanat akımı değildir, düşünmeyi teşvik etmek, toplumsal diyalog kurmak ve değişim yaratmak amacıyla kullanılan çağdaş bir sanat yaklaşımıdır. **Ai Weiwei**, **Banksy**, **JR**, **Tania Bruguera** ve **Guerrilla Girls** sanatın toplumsal farkındalık yaratmadaki rolünü vurgulamaktadır.

▲ Francis Bacon – “Ağustos 1972 Triptiği” 1972

▲ Damien Hirst – “Yaşayan Birinin Zihninde Ölümün Fiziksel İmkânsızlığı” (1991)

▲ Tracey Emin – “Benim Yatağım” (1998)

Günümüzde neo-kavramsalılık, post-soyutlama ve neo-dada gibi birçok “neo” ve “post” akımı bulunmaktadır. Bunlar tarihî sanat hareketlerinin fikirlerini geliştirir, ancak aynı tarihsel döneme ait değildir. Bu akımlar birbirlerini dışlamaz, birlikte var olarak çağdaş sanatta süreklilik oluştururlar.

21. yüzyılda teknoloji ve medya sayesinde yeni sanat anlayışları çok hızlı ortaya çıkmaktadır. Sanatçılar sürekli yeni tekniklere, biçimlere ve kavramlara yönelmektedir. Gelecek nesiller, kalıcı sanat eserlerini geçici olanlardan ayırt etmek zorunda kalacaktır.

Sonuç olarak Çağdaş sanat tek bir sanat akımı ya da tek bir “-izm” değildir. Plüralizm, küreselleşme ve teknolojik gelişmelerle şekillenen geniş ve sürekli bir dönemdir. Bu süreç, geleneksel sanat anlayışlarını sürekli yeniden sorgulamaktadır.

Sanat, dünyanın ve yaşamın aynasıdır. Dünya değiştikçe sanat da değişir ve sanat tarihi bu değişimleri izlemeye ve belgelemeye devam eder.

► Biliyor musun?

Damien Hirst’in “Yaşayan Birinin Zihninde Ölümün Fiziksel İmkânsızlığı” adlı enstalasyonunda, formaldehit dolu büyük bir cam tank içinde gerçek bir köpekbalığı sergilenmektedir. Eser, izleyiciyi ölüm, korku ve insanın yaşam algısı üzerine düşünmeye yöneltmeyi amaçlar.

▲ Ai Weiwei – “Ayciçegi Tohumları” (2010)

Sorular

1. Sanatta yenilik ve süreklilik ne anlama gelir?
2. 1960’ların sonu ve 1970’lerde hangi sanat akımları ortaya çıkmıştır?
3. Arazi sanatı (Land Art) nerede oluşturulur?
4. Sokak sanatının (Street Art) temel özellikleri nelerdir?
5. Bu dönemin yerel sanat okulları ve gruplarından bazı sanatçıları ve eserlerini örnek veriniz.

KUZEY MAKEDONYA CUMHURİYETİ'NDE MODERN SANAT

ANAHTAR KAVRAMLAR

Modern sanat, dinî (kutsal) ve dünyevi sanat, figürasyon, soyutlama, enformel sanat, Postmodern sanat

▲ Dimitar Pandilov Avramovski – “Hasatçılar” (1935)

▲ Nikola Martinoski – “Meyhanede” (1932)

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde modern sanat, Avrupa'nın büyük sanat merkezlerine kıyasla daha geç gelişmiştir, ancak bu, onun izole bir olgu olduğu anlamına gelmez. Modern sanat, tarihsel koşulların ve Avrupa sanat akımlarına giderek açılmanın bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. 20. yüzyılın başlarına kadar Makedonya'daki sanat, ağırlıklı olarak ikon resmi ve fresk sanatıyla bağlantılıydı ve resim esas olarak dinî bir işleve sahipti.

Değişim, son ikon ressamı olan **Dimitar Andonov Papradiški, Kosta Vangeloviç** ve **Gjorgji Zografski**'nin eserlerinde mekânı, hacmi ve günlük yaşam sahnelerini işlemeye başlamasıyla gerçekleşti. Böylece dinî sanattan dünyevî resme ve sanatın kişisel, yaratıcı bir ifade biçimi olmasına giden yol açıldı.

Erken Modernizm

Makedonya'nın ilk modern sanatçıları akademik eğitim almış kişilerdi. Bunlar arasında **Dimitar Pandilov Avramovski** yer alırken, erken modern dönemin en önemli sanatçıları **Nikola Martinoski, Lazar Ličenoski** ve **Dimo Todorovski** olmuştur.

Resim sanatında empresyonizm ve ekspresyonizmin etkileri görülmektedir. Ličenoski güçlü renkler ve belirgin biçimlerle eserler üretirken, Martinoski yoğun duygular ve toplumsal konular içeren insan figürlerini resmetmiştir. Pandilov ise şiirsel manzaralar ve günlük yaşam sahneleri çizmiştir.

Aynı dönemde Dimo Todorovski, sade ama etkileyici biçimler kullanarak modern Makedon heykel sanatının temellerini atmıştır. Kısa süre sonra Makedonya'nın ilk kadın heykeltıraşı **Borka Avramova** ortaya çıkmış ve 1954 yılındaki sergisiyle modern heykel sanatına önemli katkı sağlamıştır.

▲ Lazar Ličenovski – “Geleneksel Başlıklı Kadın” (1930)

▲ Dima Todorovski – “Çukur (Jama)” (1956)

İkinci Dünya Savaşı’ndan Sonra

İkinci Dünya Savaşı’nın ardından sanat daha fazla destek görmüş ve kamusal alanın önemli bir parçası hâline gelmiştir. **Tomo Vladimirski**, **Vangel Kocoman** ve **Borko Lazeski** mimari ve kamu yapılarıyla bağlantılı eserler üretmiş, sanat günlük yaşama daha da yaklaşmıştır.

1950’li ve 1960’lı yıllarda **Dimitar Kondovski**, **Mile Korubin**, **Petar Mazev** ile heykeltıraşlar **Boro Mitriçeski** ve **Petar Hacı Boşkov** gibi yeni bir sanatçı kuşağı yetişmiştir. Eserleri daha özgür ve çeşitli bir sanat anlayışı sergilemiştir.

Savaştan sonraki dönemde Makedonya’da yaşayan ve çalışan Arnavut sanatçılar arasında özellikle ressam **Adem Kastrati** öne çıkar. Eserleri daha çok toplumsal ve etnografik (folklorik) konuları işler.

▲ Mile Korubin – “Slavko Janevski Portresi” (1955)

▲ Vangel Kodžoman – “Prilep Yöresinden Motif I” (1956)

▲ Borko Lazeski – “Yaralı Partizan” (1954)

▲ Adem Kastrati,
"Reca İçin Ağıt", 1978.

▲ Omer Kaleshi –
„İpeteki Baş“ (2002)

▲ Petar Mazev –
„Kompozisyon 12“ (1989)

▲ Dimitar Kondovski –
„Sonbahar Sabahı“ (1962)

Olgun Modernizm (1950–1980)

Bu dönemde sanatçılar giderek daha fazla deney yapmaya başlamıştır. **DENES** ve **MUGRI** gibi sanat grupları kurulmuş, ortak sergiler düzenleyerek sanatı halkla buluşturmuşlardır.

Soyut sanat da gelişmeye başlamış, nesneler doğrudan değil, renk, çizgi ve ritim aracılığıyla ifade edilmiştir. **Petar Mazev** ve **Dimitar Kondovski** güçlü ve duygusal soyut eserler üretmişlerdir.

Bu dönemin önemli akımlarından biri de Enformel sanat olmuştur. Sanatçılar kaba dokular ve güçlü fırça darbeleri kullanmışlardır. **Rodoljub Anastasov** ve **Ordan Petlevski** eserlerinde belirli bir sahneyi göstermek yerine duygu ve içsel durumları ifade etmişlerdir.

1970’li yıllarda figüratif sanat yeniden ortaya çıkmış, ancak farklı bir anlayışla uygulanmıştır. **Tanas Lulovski**, **Rodoljub Anastasov**, **Nove Frangovski** ve **Ana Temkova** insan figürünü gerçekçi bir görüntüden çok sembol olarak kullanmışlardır. Bu sanat anlayışına, Paris’te yaşamış ve çalışmış olan, etkileyici portreleriyle tanınan Omer Kaleshi de dahildir.

Aynı dönemde özellikle **Dušan Perčinkov**’un eserlerinde görülen, geometriye ve düzene dayalı sanat anlayışı da gelişmiştir. Bu eserler çoğunlukla mimari ve kamusal alanlarla ilişkilidir.

Postmodern ve Çağdaş Sanata Geçiş

1970’li yılların sonlarına doğru sanatçılar farklı teknik ve üslupları bir araya getirmeye başlamışlardır. Bu gelişme, tek bir kurala veya stile bağlı olmayan postmodern sanatın ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Yeni kuşak sanatçılar arasında **Aneta Svetieva, Žaneta Vangeli, Jovan Šumkovski, Stanko Pavleski** ve **Zero Grubu** yer almaktadır. Enstalasyonlar, mekân içinde gerçekleştirilen sanatsal eylemler ve performanslar giderek yaygınlaşmıştır.

▲ Dušan Perčinkov – “Sarı Manzara” (1971)

▲ Aneta Svetieva – “El motifli geleneksel başlıklı Kadın” (1987)

▲ Gligor Stefanov – „Işığın Alegorisi (Serafimler ve Keruvlar)” (1993)

Šemov Fidanovski,
“Yuvarlanan Yumak”, 1983.

▲ Žaneta Vangeli –
„Sonsuzluk Arzusu”
Serisinden (1998)

ETKİNLİK

Nikola Martinovski, Petar Mazev ve Rodoljub Anastasov’un bir eserini inceleyin. Eser figüratif mi yoksa soyut mu? Hangi duyguları yansıtıyor? (Renk, biçim ve jestlerden hangisi daha belirgin?) Ardından grup hâlinde şu soruyu tartışın: 1960’lı yıllarda sanatçılar neden nesneleri doğrudan resmetmekten uzaklaştılar? Soyut sanat, figür kullanmadan da güçlü mesajlar verebilir mi?

▲ Miftar Memeti, "Rahibe Teresa'nın doğumunun 100. yılı", 2010.

Kuzey Makedonya sanatının gelişimine Arnavut sanatçılar da önemli katkılarda bulunmuştur. Bunlar arasında: **Miftar Memeti**, eserlerinde özellikle Rahibe Teresa konusunu işlemiştir, **Nevzat Bejtuli-Kica** ekspresif figüratif üslubuyla tanınır, **Nehat Beqiri** figüratiften soyut ve simgesel biçimlere uzanan eserler üretmiştir, **Reshat Ameti** gelenek ve maneviyat temalarıyla tanınır.

▲ Nevzat Bejtuli – Kitsa, "Sükûnet", 2000.

▲ Reşat Ameti, "Serbest Kompozisyon 11", 2019.

► Biliyor musun?

Kuzey Makedonya'da modern sanat, Yugoslav ve Avrupa modernizmiyle paralel gelişmiş, izole bir süreç olmamıştır. İlk modern Makedon sanatçılar eğitimlerini yurt dışında almışlardır. 1960'ların Makedon Enformel Sanatı, Avrupa'daki daha geniş sanat hareketinin bir parçasıdır ancak kendine özgü özellikler taşır. Omer Kaleshi gibi bazı sanatçılar Avrupa'nın kültür merkezlerinde yaşamış olmalarına rağmen eserlerinde kendi kültürel kimliklerine bağlı kalmışlardır.

▲ Nehat Bekiri, "Göz", 2009.

Sorular

1. Kuzey Makedonya'da modern sanat neden Avrupa'nın büyük sanat merkezlerinden daha geç gelişmiştir?
2. Son ikon ressamı dinî sanattan modern sanata geçişte nasıl bir rol oynamıştır?
3. Soyut sanat ile Enformel Sanat arasındaki temel fark nedir?
4. Figüratif sanat 1970'li yıllarda neden yeniden ortaya çıkmıştır?
5. Postmodern sanatın ortaya çıkmasıyla sanatçılar üsluba nasıl yaklaşmaya başlamıştır?

KUZEY MAKEDONYA CUMHURİYETİ'NDE ÇAĞDAŞ SANAT

(Bağımsızlıktan günümüze kadar)

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde çağdaş sanat, ülkenin 1991 yılında bağımsızlığını kazanmasının ardından, 1990'lı yılların ikinci yarısında gelişmeye başlamıştır. Bu dönem, büyük toplumsal ve siyasal değişimlerin yaşandığı, aynı zamanda ülkenin dünyaya açıldığı bir süreçtir. Önceki dönemlerden farklı olarak sanatçılar artık ortak bir üslup içinde çalışmamakta, her sanatçı kendi ifade biçimini seçmektedir.

Çağdaş sanatta eser mutlaka bir resim ya da heykel olmak zorunda değildir. Sanatçılar enstalasyon, video, fotoğraf, performans ve mekâna özgü çalışmalar gibi farklı ifade biçimlerini kullanırlar. Önemli olan yalnızca eserin nasıl görüldüğü değil, vermek istediği mesajdır.

Yeni medya ve yeni koşullar

Çağdaş sanatın gelişiminde, 1993 yılında kurulan Soros Çağdaş Sanat Merkezi – Üsküp önemli bir rol oynamıştır. Bu merkez, sanatçıların yeni medya tekniklerini denemelerine ve dünya çağdaş sanat ortamını yakından takip etmelerine olanak sağlamıştır.

Çağdaş sanatın ele aldığı konular

Kuzey Makedonya'daki çağdaş sanatçılar en çok şu konuları işler:

- kişisel ve kültürel kimlik
- anılar ve geçmiş
- beden ve cinsiyet
- toplumsal ve siyasal değişimler
- yerel ile küresel arasındaki ilişki

ANAHTAR KAVRAMLAR

Çağdaş sanat, yeni medya, enstalasyon, performans, kimlik, küreselleşme, mimarlık, mozaik

► Biliyor musun?

Çağdaş bir sanat eseri kalıcı olmak zorunda değildir, yalnızca bir performans ya da sergi süresince var olabilir. Kuzey Makedonya'dan birçok çağdaş sanatçı eserlerini yurt dışında da sergilemektedir. Çağdaş sanat çoğu zaman hazır cevaplar vermekten ziyade sorular ortaya koymayı amaçlar.

Sanatçılar ve yaklaşımları

ETKİNLİK

Kuzey Makedonya'dan bir çağdaş sanatçının bir eserini (fotoğraf, video veya enstalasyon) seçiniz ve aşağıdaki soruları cevaplamaya çalışınız:

Eser neyi anlatıyor? Hangi medya kullanılmıştır? Sizde nasıl bir duygu uyandırıyor?

Düşünün ve tartışın: Bir sanat eserinin önemli olabilmesi için mutlaka güzel olması gerekir mi?

Önemli sanatçılar arasında şunlar yer almaktadır: **Slavica Janeşlieva**, farklı medya araçlarıyla çalışır, kişisel ve kolektif hafızayı araştırır; **Oliver Musoviç**, performans ve enstalasyonları aracılığıyla toplumsal konuları ele alır; **Robert Yankuloski**, mekânı ve belleği araştırmak için fotoğrafı kullanır; **Monika Moteska**, video ve enstalasyon aracılığıyla şiirsel ve duyarlı eserler üretir.

Bunun yanı sıra **Jane Çalovski** ve **Hristina Ivanoska**, arşivler, metinler ve tarih üzerine çalışarak sanatı dil ve geçmişle ilişkilendirirler.

Çağdaş sanat ortamını ayrıca **İgor Toşevski**, **Nada Prly**, **OPA Grubu**, organik atıklardan eserler üreten **Elpida Hacı-Vasileva** ve birçok genç sanatçı oluşturmaktadır. Bu da Kuzey Makedonya'daki çağdaş sanatın çeşitli ve sürekli gelişen bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

▼ Robert Yankuloski – “See You See Me” (1998–2001)

▶ Slavica Janeşlieva – “Çılgılık” (2002)

▶ Monika Moteska – “Aşıl Topuğu” (1998)

▶ Jane Çalovski – “Disiplinsizler” (2021)

▼ Hristina Ivanoska – “Köprü’nün Adlandırılması: Rosa Plaveva ve Nakie Bayram” (2006)

▼ İgor Toşevski – “Özgür Bölge”

▲ Nada Prly – “Barış Duvarı” (2012)

▲ Elpida Hacı-Vasileva – “Haruspeks” (2015)

Günümüzde çağdaş sanat

Bugün Kuzey Makedonya’daki sanatçılar uluslararası sergilere, bienallere ve çeşitli sanat programlarına aktif olarak katılmaktadır. Bazıları yurt dışında yaşayıp çalışsa da, eserlerinde Kuzey Makedonya’nın toplumsal ve kültürel bağlantısıyla ilişkilerini sürdürmektedir. 2000 yılından sonra Kuzey Makedonya’daki çağdaş sanatı tek bir üslup ya da akımla tanımlamak mümkün değildir. Çağdaş sanat, özgürlük, deneysel yaklaşımlar ve eleştirel düşünceyle öne çıkmakta, sanat giderek toplum hakkında önemli sorular sormanın ve diyalog kurmanın bir aracı hâline gelmektedir.

Sorular

1. Çağdaş sanat, modern sanattan hangi yönleriyle farklıdır?
2. Çağdaş sanatçılar en çok hangi medya araçlarını kullanırlar?
3. Kuzey Makedonya’daki çağdaş sanatta en sık işlenen konular nelerdir?
4. Çağdaş sanat neden izleyiciler arasında farklı tepkilere yol açar?
5. Küreselleşme, çağdaş sanatçıların çalışmalarını nasıl etkilemektedir?

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde Mimari Yaklaşımlar ve Mozaik Sanatı

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde 20. yüzyıl mimarisi, Üsküp'te inşa edilen erkendönemkentsel ve anıtsal yapılarla (erken modernist ve neoklasik üsluptaki yapılar) gelişmeye başlamıştır. Bunlar arasında Subaylar Evi (Oficerski Dom), Ristić Sarayı ve Makedonya Millî Tiyatrosu binası yer almaktadır. Bu yapılar, geç Osmanlı dönemi ile iki dünya savaşı arasındaki Avrupa mimari anlayışını yansıtmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra mimarlık, sosyalist modernizm doğrultusunda gelişmiş, 1963 Üsküp depreminden sonra ise brütalist mimari belirgin hâle gelmiştir. Bu gelişim, 'nin hazırladığı Master Plan doğrultusunda gerçekleştirilen deprem sonrası yeniden yapılanma ile doruk noktasına ulaşmıştır. (Plan; "Şehir Kapısı", Tren Garı ve "Şehir Duvarı") kavramlarına dayanmaktadır. Bu planın uygulanmasında; **Georgi Konstantinovski** – („Goce Delçev“ Öğrenci Yurdu,) **Janko Konstantinov** – (Üsküp Merkez Postanesi,) **Boris Çipan** – Makedonya Bilim ve Sanat Akademisi-MBA (MANU) binası, **Jivko Popovski** ve mimar ile şehir plancılarından oluşan ekibi – Üsküp Şehir Ticaret Merkezi (GTC) gibi önemli eserler ortaya konmuştur.

Kenzo Tange – Üsküp şehir merkezinin imar planı ("Şehir Kapısı" ve "Şehir Duvarı"), 1965.

Kenzo Tange – Üsküp Merkez Tren Garı, 1965–1981.

Biliyor musun?

Kenzo Tange, 1963 Üsküp depreminden sonra şehrin yeniden inşası için kentsel planı hazırlayan Japon mimardır. Hazırladığı modernist plan, şehrin yapısını yeniden düzenlemiş ve Üsküp'ün çağdaş gelişimi üzerinde büyük etki bırakmıştır.

Janko Konstantinov – Makedonya Postane Binası, Üsküp, 1974–1982.

Makedonya’da mozaik sanatı çok eski bir geleneğe sahiptir. Bu gelenek, Herakleia ve Stobi’de bulunan Antik Çağ ve erken Hristiyanlık dönemine ait mozaiklerden, günümüzde kamusal alanlarda, kamu kurumlarında ve kültürel yapılarda yer alan çağdaş anıtsal mozaiklere kadar uzanmaktadır. **Gligor Çemerski** ve **Gazanfer Bayram**, Kuzey Makedonya’daki çağdaş mozaik ve anıtsal sanatın en önemli temsilcileri arasında yer almaktadır.

▲ Gligor Çemerski – Özgürlük Anıtındaki Mozaik, Koçani 1981.

► Biliyor musun?

Gligor Çemerski’nin Koçani Özgürlük Anıtının ayrılmaz bir parçası olan anıtsal mozaigi, dinamik figürleri, simgesel biçimleri ve güçlü renk ritmiyle oluşturulmuş etkileyici bir görsel kompozisyonudur. Bu eser aracılığıyla mücadele, özgürlük ve kolektif hafıza düşünceleri çağdaş Makedon anıt sanatının anlayışı içinde yorumlanmaktadır.

▲ Özgürlük Anıtı, Koçani

▲ Gazanfer Bayram, “Makedon Orfeus / Çoban – Savaşçı”, 1999.

▲ Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Meclisi

Sorular

1. 20. yüzyılda Makedonya mimarisindeki en önemli mimari üsluplar hangileridir?
2. Kenzo Tange, 1963 Üsküp depreminden sonra Üsküp için ne yapmıştır?
3. Makedonya’nın en tanınmış çağdaş mozaik sanatçıları kimlerdir?

KONU 2: GÖRSEL SANATLARDA İFADE

Görsel sanatların kendine özgü bir dili, yani kendine özgü bir ifade biçimi vardır.

Görsel ifade, düşünce, duygu ve mesajların görsel biçimler ve araçlar yoluyla aktarılması sürecidir. Bu ifade, çizim, resim, baskiresim, grafik tasarım, heykel, fotoğraf, dijital medya ve hatta mimarlık aracılığıyla gerçekleştirilir. Sanatçılar ve tasarımcılar, çizgi, renk, biçim, doku ve mekân gibi görsel sanat öğelerini kullanarak, bazen sözcüklerle anlatılması mümkün olmayan düşünceleri ve duyguları paylaşırlar.

İnsan, en eski çağlardan beri kendini resimler aracılığıyla ifade etmiştir. Görsel ifade, iletişimin en eski biçimlerinden biri olarak, yazının ortaya çıkmasından çok önce insanların düşüncelerini ve duygularını görsel izler aracılığıyla aktarmasına olanak sağlamıştır. Zamanla sanatçılar, üretimlerini geliştirmek için yeni teknikler ve malzemeler keşfetmişlerdir. Günümüz çağdaş sanatında bu gelişim, yeni medya, teknolojiler ve kavramlarla yapılan deneyler sayesinde devam etmektedir.

Görsel ifade, farklı ortamların (medyumların), araçların ve tekniklerin bir araya getirilmesiyle oluşur. Medyum, sanat eserini oluşturmak için kullanılan malzemedir, örneğin kurşun kalem, mürekkep, boya, kil, metal veya dijital araçlar. Teknik ise sanatçının belirli bir etki elde etmek amacıyla bu malzemeyi işleme biçimidir, örneğin gölgelendirme, katmanlama, oyma, modelleme veya baskı yapma.

Araçlar ve teknikler ne kadar gelişirse gelişsin, sanatın özü değişmez. Binlerce yıl önce yapılmış mağara resimleri de, günümüzde üretilen dijital bir eser de aynı amacı taşır. Dünyanın güzelliğini, karmaşıklığını ve çeşitliliğini yansıtmak ve ifade etmek. Sanat üretmeye ve onu takdir etmeye devam ettiğimiz sürece, kendimizi ifade etmenin yeni ve yenilikçi yollarını da bulmaya devam edeceğiz.

Farklı medyumların ve tekniklerin kullanılması, denemeyi ve yaratıcılığı teşvik eder. Malzemeleri ve teknikleri keşfederek teknik becerilerini, kişisel üslubunu ve fikirlerini ile duygularını ifade etmeye yönelik görsel dilini geliştirebilir; ayrıca sanat eserlerinde ve günlük yaşamın görsel ifadelerinde kullanılan farklı teknikleri tanıyabilir ve birbirinden ayırt edebilirsin. Görsel ifade, hem sanat tarihinde hem de çağdaş sanatta yaratıcılık ve düşünme için güçlü bir araç olmaya devam etmektedir.

Konunun Amaçları

- Çizim, resim ve baskıresim tekniklerini ve bunların farklı kombinasyonlarını araştırmak ve denemek.
- Heykel tekniklerini kullanarak üç boyutlu formlar oluşturmak.
- Sanat eserlerinde kullanılan farklı görsel sanat tekniklerini tanımak, karşılaştırmak ve analiz etmek.
- Farklı görsel sanat tekniklerini birleştirerek kendi eserlerini oluşturmak.
- Farklı görsel sanat malzemeleri ve araçlarıyla çalışma konusunda teknik beceriler geliştirmek.
- Tekniklerin seçimi ve uygulanmasında yaratıcı ve deneysel bir yaklaşım geliştirmek.

ÇİZİM TEKNİKLERİ

Giriş

ANAHTAR KAVRAMLAR

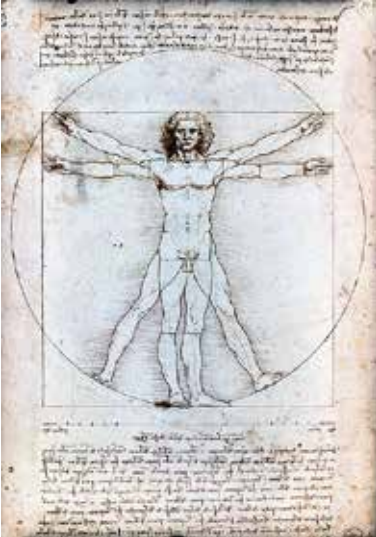
Çizgi, kurşun kalem, renkli kalem, kömür, uç (kalem ucu), kâğıt, kalem veya fırça ile mürekkep, keçeli kalem, marker kalem, geleneksel ve gelenek dışı çizim malzemeleri ve teknikleri, tarama (şrafür), hacim yanılsaması, plastisite (üç boyutluluk etkisi), kontur çizgisi, yapısal çizgi, dokusal çizgi

Çizim, görsel anlatımın en eski ve en temel biçimlerinden biridir. Tarih öncesi mağara çizimlerinden günümüzün dijital eserlerine kadar çizim, resim, heykel, mimarlık ve tasarım dâhil olmak üzere tüm görsel sanatların temelini oluşturmuştur.

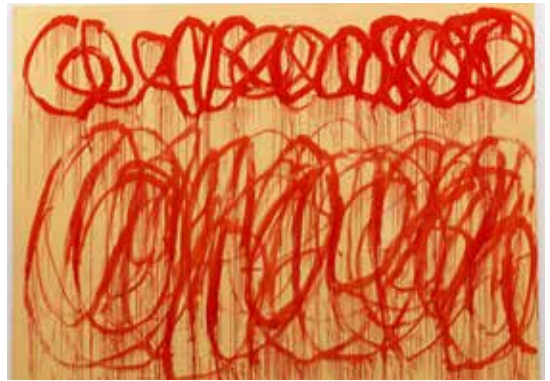
En geniş anlamıyla çizim, belirli bir yüzey üzerinde çizgiler, izler ve tonlar kullanılarak görsel tasvirler oluşturma işlemidir. Çizim yalnızca gerçekliğin teknik bir betimlenmesi değildir, aynı zamanda anlatımcı (ekspresif), simgesel, kavramsal veya deneysel olabilir. Çoğu zaman eskiz hazırlamak, araştırma yapmak ve planlama amacıyla kullanılır, ancak başlı başına bağımsız bir sanat eseri olarak da var olabilir.

Sanatçılar, kompozisyonlarını oluştururken çoğu zaman gerçekçi, simgesel ve anlatımcı çizim yöntemlerini bir arada kullanırlar. Diyagram ve şemalardan ölü doğalara ve illüstrasyonlara, figüratif ve soyut çizimlere kadar çok geniş bir konu ve düşünce yelpazesini görselleştirebilirler. Sanat tarihinde, Leonardo da Vinci bilimsel ve anatomik araştırmaları için çizimlerden yararlanmıştır. Modern ve çağdaş sanatta ise çizim, Pablo Picasso, Egon Schiele ve Cy Twombly'nin eserlerinde olduğu gibi, doğrudan duygu ve düşüncenin taşıyıcısı hâline gelmiştir.

▼ Leonardo Da Vinci „Vitruvius Adanı“ (yaklaşık 1490)

▲ Picasso „Kadın Başı“ 1950'lerin başı, („Savaş ve Barış“ serisinden)

▲ Cy Twombly „İsimsiz (Bacchus)“ 2005

Çizim Araçları ve Malzemeleri

Geleneksel çizim malzemeleri, sanat eğitiminin temelini oluşturur ve günümüzde de yaygın olarak kullanılmaktadır:

- Grafit kalemler (sertten yumuşağa)
- Renkli kalemler
- Kömür
- Uç, kamış kalem veya fırça ile mürekkep
- Tebeşir ve Conté kalemleri
- Çeşitli kâğıt ve tuval türleri

Bu malzemeler çizgi, ton ve dokunun kontrol edilmesini sağlar. Örneğin Rembrandt dramatik ışık-gölge karşıtlıkları oluşturmak için mürekkep ve kalem kullanırken, Albrecht Dürer son derece ince çizgilerle olağanüstü ayrıntılı desenler üretmiştir.

▲ Rembrandt Van Rayn „Natan'ın Davut'u Azarlaması" (1650–1655)

▲ Albrecht Dürer „Sanatçının Sol Eline Ait Çalışmalar" (1493–1494, detay)

Çağdaş ve Alışılmadık Malzemeler

Çağdaş sanatın gelişmesiyle birlikte sanatçılar yeni malzemeler ve ortamlarla deneyler yapmaktadır:

- Keçeli kalemler ve markerlar
- Kolaj ve bulunan (hazır) malzemeler
- Endüstriyel malzemeler
- Dijital araçlar (grafik tabletleri, yazılımlar)
- Duvarlara, zeminlere veya kamusal alanlara çizim

William Kentridge gibi çağdaş sanatçılar klasik çizimi animasyonla birleştirerek, çizimin sürekli gelişen ve yeni tekniklerle teknolojilere uyum sağlayan canlı bir ifade aracı olduğunu göstermektedir.

William Kentridge
„Stereoskop'tan Çizim“
(1998–1999)

Çizim Teknikleri

Çizim teknikleri, sanatçının amacı, kullandığı malzeme ve anlatım biçimine bağlı olarak çizgi, ton ve dokuyla çizim oluşturma'nın farklı yöntemlerini kapsar. Bu teknikler yapı, hareket ve görsel anlatım oluşturmaya olanak sağlar.

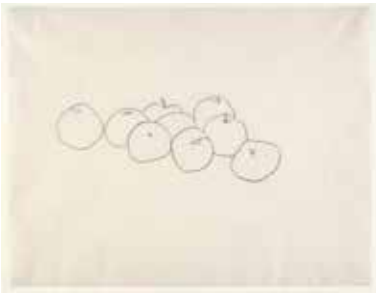
Bunlar arasında şunlar yer alır: doğrusal (lineer) ve kontur çizimi, gölgelendirme, anlatımcı (ekspresif) çizim, biçim, doku, hacim ve atmosferi vurgulamak için karma tekniklerin kullanımı.

Çizgi ve Kontur Çizimi

► Biliyor musun?

Kaligrafi sanatında çizgi, çizimde olduğu kadar büyük önem taşır. Hattat, çizginin kalınlığı, yönü ve biçimi aracılığıyla ritim, hareket ve duygu aktarabilir, tıpkı bir sanatçının çizgiyle hacim, doku veya dinamizm oluşturmaya gibi.

Çizgi, çizimin temel görsel unsurudur. Kontur, yapısal, dokusal veya anlatımcı olabilir ve biçimi, hareketi ve duyguyu ifade eder. Çizgiler sayesinde ton veya gölge kullanılmadan nesnelerin biçimi, dış hatları ve yapısı belirlenir. Kontur çizimi genellikle doğrusal (lineer) niteliktedir. Kör kontur çizimi ve kesintisiz çizgi gibi farklı kontur çizim türleri vardır. Birçok çağdaş sanatçı, yalnızca yalın fakat kendinden emin çizgiler kullanarak güçlü görsel eserler üretmiştir.

▲ Ellsworth Kelly – “Elma” (1949)

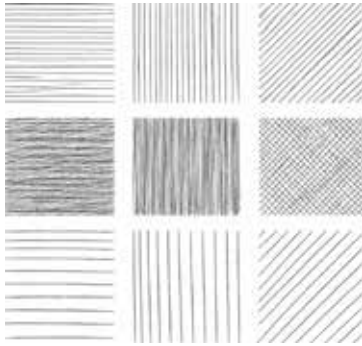
► Susan Rothenberg
– “ABD” (1975)

Gölgelendirme ve Ton Çizimi

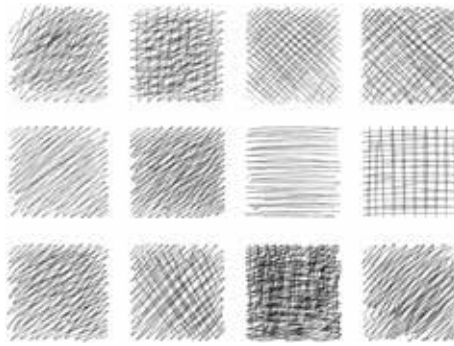
Gölgelendirme, ışık ve gölgeyi göstermek için kullanılır, böylece derinlik ve hacim yanılsaması oluşturulur. Ton çizimi ise açık tondan koyu tona doğru geçişlere dayanır.

En yaygın gölgelendirme teknikleri şunlardır:

- Tarama ve Çapraz Tarama - Paralel veya kesişen çizgiler kullanılarak ton oluşturulan tekniktir. Çizgilerin yoğunluğu ve yönü gölgenin şiddetini belirler.

▲ Tarama

▲ Çapraz tarama

ETKİNLİK

Bir kontur çalışması yapın. Günlük hayattan bir nesne seçin ve kalemınızı kâğıttan kaldırmadan tek ve kesintisiz bir çizgiyle çizin. Nesnenin biçimine ve dış hatlarına odaklanın. Ardından kömür veya kurşun kalem kullanarak bir ton denemesi yapın. En açık tondan en koyu tona kadar bir ton skalası oluşturun ve bunu bir küre çiziminde uygulayarak ışık ile gölgenin hacmi nasıl oluşturduğunu inceleyin.

Jacques Villon'un „Baudelaire“ (1920) adlı eseri, tarama ve çapraz tarama tekniklerinin farklı ton değerleri oluşturmak için nasıl kullanıldığını gösterir. Çizgiler hacim, derinlik ve karşılıklı olarak çizimi zengin ve etkileyici hâle getirir.

- **Noktacılık (Pointilizm)** - Biçim, hacim ve ton değerleri çizgiler yerine küçük noktalarla oluşturulur. Miguel Endara'nın „Hero“ (2011) adlı çizimi, milyonlarca küçük kalem noktasıyla oluşturulmuş hipergerçekçi bir noktacılık örneğidir. Noktaların yoğunluğu ve dağılımı sayesinde açık ve koyu tonlar arasında yumuşak geçişler sağlanarak hacim, derinlik ve gerçekçilik etkisi oluşturulmuştur. Bu eser, puantilizmin en tanınmış çağdaş örneklerinden biridir ve çizgi ile noktanın birlikte nasıl karmaşık bir görsel biçim oluşturabildiğini açıkça göstermektedir.

▲ Jacques Villon'un „Baudelaire“ 1920

- **Yumuşak Ton Geçişi** - Koyu tondan açık tona veya bir renkten diğerine sert çizgiler ve belirgin kontrastlar olmadan kademeli geçiş yapılmasını sağlayan tekniktir.

▲ Miguel Endara „Hero“ (2011)

Çizimde Doku, Hacim ve Plastisite

Çizimde doku, betimlenen nesnenin görsel veya dokunsal yüzey etkisini ifade eder. Gerçek ya da çizgiler, noktalar, taramalar ve ton geçişleri aracılığıyla görsel olarak oluşturulabilir. Böylece pürüzsüzlük, yumuşaklık veya sertlik hissi verilir. Hacim ve plastisite, iki boyutlu bir yüzey üzerinde üç boyutlu bir biçim yanılsaması oluşturur.

Bu etki şu çizim teknikleriyle sağlanır:

- ışık ve gölge ton modellemesi, tarama, çapraz tarama veya yumuşak ton geçişleri
- çizginin yönü ve yoğunluğu-çizgiler biçimi izleyebilir veya yüzey dokusunu oluşturabilir
- kontrast ve üst üste bindirme açık-koyu karşıtlığı ve katmanlar derinlik hissi oluşturur

Örneğin Henry Moore, koyun başını çizgiler ve tonlarla işleyerek hacim ve üç boyutluluk etkisi yaratmıştır. Çizgiler koyunun biçimini takip ederek yünün yapısını ortaya koymaktadır. Çağdaş sanatta ise biçim çoğu zaman anlatım amacıyla sadeleştirilir veya deformasyona uğratılır ve çizgi temel ifade aracı olarak kullanılır.

Jean Dubuffet ise “Resimler Çemberi” (1977) adlı eserinde farklı dokular oluşturmak için çeşitli çizgi türlerinden yararlanmıştır.

▲ Jean Dubuffet, "Resimlerin Çemberi", 1977.

Anlatımcı ve Deneysel Teknikler

Anlatımcı (ekspresif) çizim, doğruluktan çok duygu ve kişisel jesti ön plana çıkarır. Egon Schiele, çarpık ve bozulmuş çizgiler kullanarak içsel gerilimi ve öznel görsel anlatımı yansıtmıştır.

Deneysel çizim ise karma teknikleri, büyük boyutları, kavramsal yaklaşımları ve performansa dayalı süreçleri kapsar. Sol LeWitt çizimi kavramsal bir sisteme dönüştürmüştür; Julie Mehretu gibi çağdaş sanatçılar ise mimari ve soyut öğeleri bir araya getirerek çizimin dinamik ve yenilikçi bir ifade aracı olabileceğini göstermiştir.

▲ Egon Schiele, "Aziz Sebastian Olarak Otoportre" (1914)

▲ Julie Mehretu, "Ampirik Yapı" (2003)

Sorular

1. Çizim neden görsel sanatların temeli olarak kabul edilir?
2. Kontur çizimi ile ton çizimi arasındaki fark nedir?
3. Çizimde en yaygın gölgelendirme teknikleri nelerdir ve bunlar derinlik ile hacim oluşturmak için nasıl kullanılır?
4. Kullanılan malzemenin seçimi çizimin anlatımını nasıl etkiler?
5. Çağdaş sanatçılar çizimin sınırlarını hangi yollarla genişletmektedir?

RESİM TEKNİKLERİ

Giriş

ANAHTAR KAVRAMLAR

Resim teknikleri ve uygulamaları, pigment, yağlı boya, akrilik, sulu boya, guaj, tempera, pastel, karma teknik (mixed media), dijital resim, yaş teknik, kuru teknik, lazür, şeffaflık

Resim sanatı, sanatçının tuval, kâğıt, ahşap veya kamusal alan gibi belirli bir yüzey üzerinde boya ve diğer malzemeleri kullanarak görüntüler oluşturduğu bir görsel sanat dalıdır. Sanatçıya dünyayı ve kendi düşüncelerini anlatımcı, simgesel, gerçekçi ya da soyut biçimde ifade etme olanağı sağlar. Resim, renk, biçim, ışık ve mekânın araştırılmasına imkân veren temel bir görsel anlatım aracıdır ve bağımsız bir sanat eseri olabileceği gibi diğer görsel sanatların da temelini oluşturur.

ETKİNLİK

Gruplara ayrılın ve yaş ya da kuru yüzey üzerinde çalışmayı seçin. Kontur, gölgelendirme ve tarama (şrafür) kullanarak kurşun kalemle hacim oluşturan bir çizim yapın. Yaş yüzey üzerinde sulu boya veya guaj ile yumuşak geçişler ve saydam etkiler oluşturun ya da kuru yüzey üzerinde mürekkeple bir kent manzarası hazırlayın. Ayrıca akrilik veya tempera boya kullanarak farklı doku araçları ve katmanlardan yararlanıp soyut bir kompozisyon oluşturabilirsiniz.

Resim Araçları ve Malzemeleri

Ressamlar geleneksel ve çağdaş birçok malzeme ile araç kullanırlar:

- **Geleneksel malzemeler:** Yağlı boya, sulu boya, tempera ve akrilik boya, pastel ve tebeşir, mürekkep ve çini mürekkebi, tuval, kâğıt ve ahşap pano,
- **Araçlar:** Farklı şekil ve boyutlarda fırçalar, boya karıştırma paletleri, spatula ve palet bıçakları, doku oluşturmak için süngerler, dijital tabletler ve kalemler (stylus),
- **Çağdaş ve deneysel malzemeler:** Kolaj ve bulunan malzemeler, endüstriyel ve geri dönüştürülmüş malzemeler, kamusal alanlarda resim uygulamaları, karma medya ve dijital teknikler.

Resim Teknikleri

Resim teknikleri, sanatçının boya uygulayarak biçim, hacim ve doku oluşturmasını sağlayan yöntemlerdir. Bu teknikler ışığın, gölgenin ve farklı görsel etkilerin resimde ifade edilmesine yardımcı olur.

Resim boyası üç temel unsurdan oluşur: **Pigment:** Rengi ve tonunu veren madde, **Bağlayıcı:** Boyayı bir arada tutan ve yüzeye yapışmasını sağlayan madde, **Çözücü:** Boyayı incelten ve uygulanmasını kolaylaştıran madde.

Bu unsurların farklı birleşimleri yağlı boya, akrilik, tempera ve sulu boya gibi farklı boya türlerini ve farklı etkileri oluşturur.

Resim Teknikleri şunlardır:

- **Yağlı Boya-Boyanın** (genellikle keten yağı ile) karıştırılarak tuval, ahşap veya başka bir yüzeye uygulanmasıyla gerçekleştirilen tekniktir. Boyanın yavaş kuruması sayesinde katmanlar, hacim ve tonlar arasında yumuşak geçişler elde edilir. Gerçekçilik, ışık-gölge ve derinlik oluşturmak için kullanılır.
- **Akrilik Boya-Pigment** ile akrilik bağlayıcıdan oluşan ve çoğunlukla suyla inceltilebilir boya kullanılarak yapılan resim tekniğidir. Hızlı kurur, katmanlar hâlinde kolay uygulanır ve hem saydam hem de opak kullanılabilir. Bu nedenle doku, renk ve biçim üzerinde deney yapmaya uygundur.

► Biliyor musun?

Sanat tarihinde Leonardo da Vinci, keskin konturlar olmadan tonlar ve renkler arasında yumuşak, kademeli geçişler sağlayan sfumato tekniğini geliştirmiştir. Buna karşılık Caravaggio, güçlü ışık-karanlık karşıtlıklarına dayanan tenebrizm tekniğini kullanmıştır.

► David Hockney, "Daha Büyük Sıratma", 1967.

◄ Leonardo da Vinci, "Mona Lisa", 1503–1519.

- **Sulu Boya (Akvarel)** - Boyanın suyla inceltilerek çoğunlukla kâğıt üzerine uygulanmasıyla yapılan tekniktir. Saydam katmanlar, açık tonlar ve yumuşak geçişler sayesinde hafiflik ve ılık etkisi oluşturur.

▲ Paul Klee,
"Peyzajda Siyah Sütunlar", 1919.

- **Tempera** - Pigmentin su ve yumurta esaslı bir bağlayıcıyla karıştırılmasıyla elde edilen tekniktir. İnce katmanlar hâlinde uygulanır temiz renkler, net biçimler ve ince ayrıntılar sağlar. Bu nedenle Orta Çağ resminde ve ikon sanatında sıkça kullanılmıştır.

▲ Sandro Botticelli,
"Venüs'ün Doğuşu", yaklaşık 1484-1486.

- **Fresk** - Boyanın yaş siva üzerine uygulanması tekniğidir. Pigmentler duvar yüzeyine nüfuz ettiğinden resim dayanıklı ve uzun ömürlü olur. Bu nedenle özellikle duvar resimleri ve mural çalışmalarında tercih edilir.

▲ Michelangelo,
"Âdem'in Yaratılışı", yaklaşık 1508-1512.

- **Enkaustik** – Pigmentin eritilmiş balmumuyla karıştırılarak sıcak hâlde yüzeye uygulanmasıyla yapılan tekniktir. Zengin doku, derinlik ve parlaklık sağlar. Boya oldukça dayanıklıdır ve zamanla bozulmaz.
- **Guaj** – Boyanın suyla inceltildiği, ancak sulu boyadan farklı olarak şeffaf olmayan resim tekniğidir. Yoğun, mat renkler ve düz yüzeyler oluşturur. Bu nedenle illüstrasyon, tasarım ve eskiz çalışmalarında sıkça kullanılır.
- **Pastel** – Pigment ve bağlayıcının çubuk hâline getirilmesiyle elde edilen boya kullanılır. Doğrudan kâğıt üzerine uygulanır. Yoğun renkler, yumuşak geçişler ve zengin doku oluşturur. Kuru pastel ve yağlı pastel türleri vardır, etkileyici ve canlı anlatımlar için tercih edilir.
- **Karma Teknik (Mixed Media)** – Birden fazla malzeme ve tekniğin birlikte kullanıldığı resim ve görsel sanat tekniğidir. Doku, biçim ve anlatım açısından deney yapmaya olanak tanır ve çağdaş sanatta yaygın olarak kullanılır.

▲ Enkaustik tekniğiyle yapılmış Antik dönem cenaze portresi, Metropolitan Museum of Art.

▲ Henri Matisse, "Şapkalı Kadın", 1905.

▲ Alberto Burri, "Büyük Çuval", 1952.

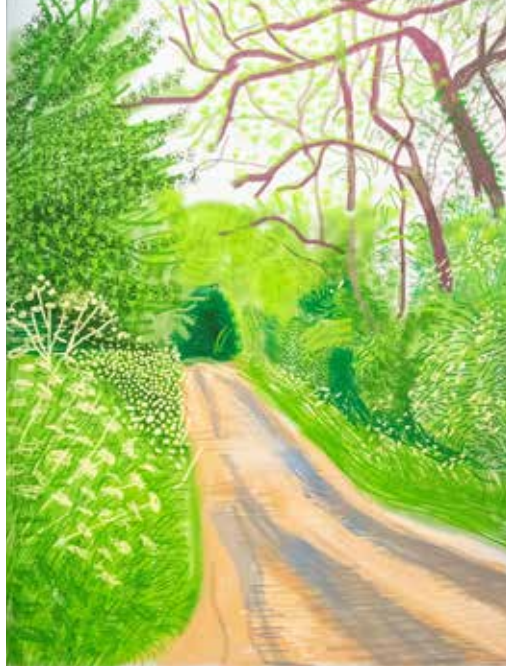

▲ Edgar Degas, "Bale / Yıldız / Sahnedeki Dansçı", 1876-1877.

- **Dijital Resim** – Bilgisayar, tablet veya dijital yazılımlar kullanılarak oluşturulan resim tekniğidir. Renklerin kolayca karıştırılmasını, katmanlar ve efektler oluşturulmasını, hataların hızlıca düzeltilmesini ve farklı üslup ile dokuların denenmesini sağlar.

ETKİNLİK

İnternet üzerinden farklı dönemlere ve sanat akımlarına ait temsil niteliğindeki sanat eserlerini araştırın. Sanatçıların hangi teknikleri kullandıklarını inceleyin ve seçtiğiniz eserlerin teknik özellikleriyle ilgili soruları bireysel olarak cevaplayın.

David Hockney, "Woldgate, Doğu Yorkshire'da Baharın Gelişi", 2011.

Resim Uygulama Yöntemleri

Resim uygulama yöntemleri, boya uygulanırken biçim, hacim ve görsel etkiler oluşturmak amacıyla kullanılan farklı tekniklerdir:

- **Yaş teknik:** Boya henüz ıslak olan yüzeye uygulanır, tonların karışmasına ve yumuşak geçişlere olanak sağlar.
- **Kuru teknik:** Boya neredeyse kuru olarak uygulanır, dokulu yüzeyler ve ayrıntılar elde edilir.
- **Lazür:** Kurumuş boya üzerine ince ve saydam katmanlar uygulanarak derinlik ve ışık etkisi oluşturulur.
- **Şeffaflık:** Alttaki katmanın görünmesini sağlayacak şekilde şeffaf boya kullanılarak ışıklı ve havadar etkiler elde edilir.
- **Katmanlı uygulama:** Boya birden fazla katman hâlinde uygulanarak daha fazla derinlik, hacim ve doku oluşturulur.

Bu yöntemler farklı görsel etkiler ve daha güçlü bir anlatım elde etmek için birlikte de kullanılabilir.

Sorular

1. Resim boyasının üç temel unsuru nelerdir?
2. Yağlı boya ve akrilik resim nedir?
3. Sulu boya ile guaj arasındaki fark nedir?
4. Resimde hacim ve doku oluşturmak için hangi teknikler kullanılır?
5. Sfumato nedir, tenebrizm nedir?

GRAFİK TEKNİKLERİ

Giriş

Grafik, sanatçının önceden hazırlanmış bir yüzeyden baskı alarak eser oluşturduğu bir görsel sanat dalıdır. Bu teknik, tek bir özgün eserden birden fazla baskı üretilmesini sağlar ve her baskı özgün eser olarak kabul edilir. Grafik sanatı, sanatsal, illüstratif ve dekoratif amaçlarla kullanılır. En yaygın olarak kâğıt veya kumaş üzerine ahşap baskı, bakır baskı, litografi ve serigrafi gibi farklı yöntemlerle uygulanır.

ANAHTAR KAVRAMLAR

grafik teknikleri, yüksek baskı, derin baskı, litografi, monotipi, serigrafi, kolagrafi, dijital baskı, taslak, kalıp (matris), baskı edisyonu (tiraj), baskı.

Grafik Araçları ve Malzemeleri

Araçlar:

- El aletleri: oyma kalem (keski), gravür kalem, bakır veya metal plaka için kazıma iğnesi, linolyum baskı (linol baskı) aletleri
- Mürekkep sürmek için fırçalar ve merdaneler
- Doku ve gölgeleme oluşturmak için süngerler
- Litografi ve dijital grafik için el ve dijital araçlar

Malzemeler:

- Kâğıt (farklı kalınlık ve dokularda)
- Grafik baskı mürekkebi (siyah, renkli, suya dayanıklı)
- Baskı kalıpları (ahşap, metal, taş, plastik, linolyum)
- Derin baskı için kimyasal maddeler
- Serigrafi boya ve pigmentleri
- Dijital tabletler ve bilgisayar grafik yazılımları

Bu araç ve malzemeler, grafik eserlerde çizgi, doku, ton ve tekrarlanabilirlik üzerinde kontrol sağlar.

Grafik Baskı Teknikleri

Grafik baskı teknikleri, önceden hazırlanmış bir yüzeyden, çoğunlukla kâğıda veya başka bir malzemeye sanatsal baskılar elde etmeyi sağlayan yöntemlerdir. Her teknik farklı bir görsel etki ve ifade biçimi sunar.

ETKİNLİK

Gruplar hâlinde ya da bireysel olarak çalışın ve kendi hayal gücünüze göre en az iki farklı sanat tekniğini birleştirerek bir eser oluşturun. Örneğin, mürekkeple çizim ve kolaj, sulu boya ve kurşun kalem, monotipi ve resim gibi teknikleri birlikte kullanabilirsiniz. Malzemeler ve dokularla deneyler yapın, renk ve biçimleri keşfedin. Çalışmanız tamamlandıktan sonra eserinizi sınıfa tanıttığınız ve kullandığınız teknikleri ve eserinizi fikrini açıklayın.

Grafikte temel terimler şunlardır:

- Taslak – Grafik eser için hazırlanan ön çizim.
- Matris (Kalıp) – Baskıların alındığı plaka veya yüzey.
- Baskı (İzlenim) – Görüntünün kalıptan kâğıda veya başka bir yüzeye aktarılmış hâli.
- Grafik seri / Tiraj – Aynı kalıptan elde edilen baskılar topluluğu.
- Pozitif / Negatif – Mürekkebin kullanım biçimini ifade eder. Pozitif, mürekkepli (renkli) kısmı, negatif ise boş kalan kısmı gösterir.

Başlıca grafik teknikleri şunlardır: yüksek baskı (rölyef baskı), derin baskı (intaglio), düz baskı (litografi), geçirgen baskı (serigrafi), monotipi (tek baskı), kolagrafi (üzerine malzeme eklenmiş kalıptan baskı) ve dijital baskı (bilgisayar veya dijital yazılım kullanılarak yapılan baskı).

- **Yüksek Baskı (Rölyef Baskı)** – Mürekkep, kalıbın yükseltilmiş yüzeylerine sürülür ve bu yüzeyler görüntüyü kâğıda aktarır. En yaygın örnekleri ahşap baskı (ağaç baskı) ve linol baskıdır. Parmak izi de bu tekniğe örnek gösterilebilir.

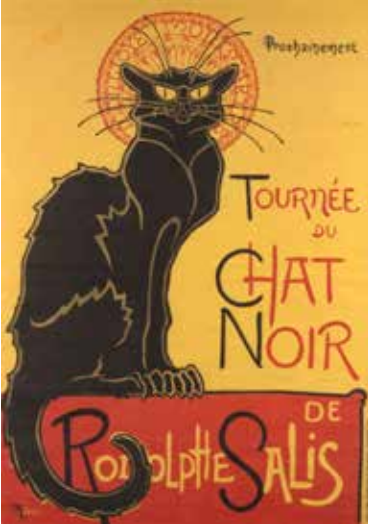

▲ Albrecht Dürer, "Melencolia I - Melankoli I", 1514

▲ Katsushika Hokusai, "Kanagawa Açıklarında Büyük Dalga", 1831

- **Derin Baskı (İntaglio)** – Desen, metal plaka üzerine oyulur veya kazınır. Mürekkep oyulmuş çizgi ve yüzeylerde birikir; baskı ise yüksek basınç uygulanarak elde edilir. Başlıca örnekleri bakır gravür, asit yedirme (ofort), kuru kazı (drypoint) ve aquatinta teknikleridir. Plak genellikle bakır, çinko veya başka bir metalden yapılır. Bu teknik zengin tonlar, derinlik ve son derece ayrıntılı çizgiler elde edilmesini sağlar.

▲ Théophile Steinlen, "Kara Kedi", 1896

▲ Andy Warhol, "Marilyn Diptych", 1962

- **Litografi** – Resim, düz bir taş veya metal yüzey üzerine çizilir. Mürekkep yalnızca çizimin bulunduğu bölgelere tutunur. Litografi, hassas çizgiler, ton geçişleri, dinamik dokular ve tekrar edilebilir baskılar oluşturmaya sağlar.
- **Serigrafi** – Mürekkep, yalnızca belirlenen bölgelerde kumaş veya metal bir elekten geçirilerek baskı oluşturulur. Bu teknik canlı renkler, tekrarlanabilir baskılar ve geniş yüzeylerde çalışma olanağı sunar. Özellikle Andy Warhol'un Pop Art eserlerinde yaygın olarak kullanılmıştır.
- **Monotipi** – Boyanın bir plakadan kâğıda aktarılmasıyla elde edilen tek baskıdır. Her baskı özeldir ve yalnızca bir kez üretilebilir. Serbest ve etkileyici çizgiler, zengin tonlar ve özgün dokular elde edilmesini sağlar.

► Biliyor musun?

Tirajlı grafik baskılar, sanatçının imzasını ve baskının seri numarasını göstermek için belirli bir standartla imzalanır. Sanatçının imzası ve tarih genellikle sağ alt köşeye, baskının seri numarası ise sol alt köşeye yazılır. Örneğin "3/50", toplam 50 baskının üçüncüsü anlamına gelir. Bu uygulama sayesinde her baskı özgün eser kabul edilir ve tiraj içindeki yeri belirlenebilir.

▲ Edgar Degas, "Üç Balerin", 1878

- **Kolagrafi** – Yüzeyine çeşitli malzemeler yapıştırılarak kabartı ve doku oluşturulan bir kalıptan baskı alma tekniğidir.
- **Dijital Baskı** – Grafik eserlerin bilgisayar veya dijital yazılımlar kullanılarak hazırlanması ve basılmasıdır.

▲ Wade Guyton, "X Serisi", 2005'ten itibaren.

▲ Mary French, "Hasat Ayı", 2011

Bu teknikler, özgün baskı sanatı, grafik tasarım ve illüstrasyonda yaygın olarak kullanılır ve sanatçıya çizgi, ton, doku ve tekrarlanabilirlik üzerinde kontrol sağlar.

Sorular

1. Temel grafik baskı teknikleri nelerdir?
2. Yüksek baskı ile derin baskı arasındaki fark nedir?
3. Litografide hangi malzemeler kullanılır?
4. Monotipi nedir ve diğer tekniklerden nasıl ayrılır?
5. Serigrafi hangi görsel etkileri sağlar?
6. Grafik seri veya tiraj ne anlama gelir?

HEYKEL TEKNİKLERİ

Giriş

Heykel, sanatçının taş, ahşap, metal, kil gibi farklı malzemelerin yanı sıra reçine ve plastik gibi çağdaş malzemeleri kullanarak üç boyutlu eserler (heykeller) oluşturduğu bir görsel sanat dalıdır. Heykel eserleri farklı türlerde olabilir. Serbest duran heykeller, mekânda kendi başına ayakta duran eserlerdir. Bunun örneklerinden biri Auguste Rodin'in "Düşünen Adam" adlı eseridir.

Kabartma (rölyef) heykeller, arka yüzeyden yükselerek öne çıkar ve alçak, orta veya yüksek kabartma olarak sınıflandırılır. Figürler ya da motifler tek bir açıdan görülür veya derinlik etkisi oluşturur.

Anıtsal heykeller, „Özgürlük Heykeli“ gibi büyük ölçekli kamusal eserlerdir. Minyatür heykeller ve büstler ise portreleri veya dekoratif kompozisyonları temsil eder.

Çağdaş heykel sanatı, enstalasyonlar ve deneysel malzemeler kullanarak heykeli mekânla ve çağdaş sanat anlayışıyla bütünleştirir. Bunun örneklerinden biri Jeff Koons'un eserleridir.

Heykel sanatının amacı, üç boyutlu mekânda biçimi, hacmi, hareketi, dokuyu ve duyguyu ifade etmektir.

ANAHTAR KAVRAMLAR

heykel, heykel araçları ve malzemeleri, heykel, rölyef (kabartma), anıtsal heykel, büst, hacim ve kütle, modelleme, oyma, döküm, montaj, durağanlık, kinetik, mekâna müdahale

Heykel Araçları ve Malzemeleri

Heykel sanatında üç boyutlu biçimler oluşturmak için geleneksel ve çağdaş birçok araç ve malzeme kullanılır.

Geleneksel araçlar: keski, çekiç, oyma iğnesi, spatula, çağdaş araçlar ise elektrikli dijital aletler ve 3D teknolojileri.

Kullanılan malzemeler: taş, ahşap, kil, bronz, alçı ve çağdaş malzemelerden plastik, reçine, silikon, dijital 3D modeller.

Bu malzemeler sanatçılara biçim ve doku konusunda daha fazla özgürlük ve deney yapma olanağı sağlar.

Heykel Teknikleri

Heykel teknikleri, üç boyutlu mekânda heykel oluşturma ve şekillendirme yöntemleridir. En yaygın teknikler şunlardır:

- **Modelleme:** Kil veya balmumu gibi malzemeler eklenerek biçim oluşturulur.
- **Oyma:** Taş veya ahşap gibi malzemeler çıkarılarak biçim meydana getirilir.

► Biliyor musun?

Ünlü Rumen heykeltıraş Constantin Brâncuşi, stilizasyon ve biçimleri sadeleştirme tekniğini sıkça kullanmıştır. Karmaşık nesneleri yalın, minimalist çizgilere ve hacimlere dönüştürerek günümüzde bile son derece çağdaş görünen heykeller üretmiştir.

▲ Auguste Rodin – “Düşünen Adam” (1904): Önce modellenmiş, daha sonra bronzda dökülmüştür.

▲ Michelangelo – “Davut” (1501–1504): Malzemenin oyularak çıkarılması tekniğiyle yapılmıştır.

▲ “Semadirek Kanatlı Zaferi (Nike)” – Antik Yunan heykeli.

- **Döküm:** Bronz, alçı veya reçine gibi sıvı malzemeler kalıba dökülür.
- **Montaj (Birleştirme):** Farklı malzemeler bir araya getirilerek tek bir heykel oluşturulur.

ETKİNLİK

Henry Moore veya Constantin Brâncuși’nin organik biçimlerinden ilham alarak kilden soyut bir heykel modelleyin. Stilizasyona, sade biçimlere, hacim ve kütleye odaklanın. Daha sonra grup içinde kullandığınız biçimleri, yüzeyleri ve eserlerinizde hacim ile kütlenin etkisini tartışın.

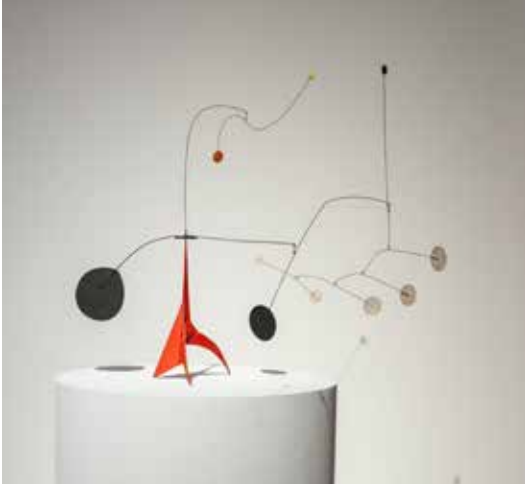

▲ Anselm Kiefer – “Kuşların Dili” (2014)

Bu teknikler heykelde hacim, kütle, doku, hareket ve anlatım oluşturmayı sağlar. Heykeller şöyle olabilir: **Duran (statik)** olabilir, eser sabit ve hareketsizdir, **dinamik ve hareketli olabilir**; biçimler hareket izlenimi verir, kinetik olabilir, rüzgâr veya mekanik sistemler gibi dış etkenlerle gerçekten hareket eder. Çağdaş heykeltıraşlar sıklıkla enstalasyonlar oluşturur veya mekâna müdahalelerde bulunur. Böylece heykel çevrenin bir parçası hâline gelir ve mekânın algılanışını değiştirir.

ETKİNLİK

İnternet üzerinden farklı dönemlere ve sanat akımlarına ait temsil niteliğinde heykel eserleri araştırın. Sanatçıların kullandığı teknikleri inceleyin ve her eserin teknik özellikleriyle ilgili soruları cevaplayın.

▲ Alexander Calder – “İsimsiz” (1942)

▲ Isamu Noguchi – “Kırmızı Kare” (1968)

ETKİNLİK

Sınıfta veya okulun koridorunda, farklı tekniklerle yaptığınız tüm çalışmalarınızı sergileyeceğiniz küçük bir sergi düzenleyin. Malzemeler ve araçlarla çalışırken karşılaştığınız teknik zorlukları tartışın, deneyimlerinizi paylaşın ve arkadaşlarınızın başarılı çözümlerini analiz edin. Daha sonra diğer öğrencilere bir heykel tekniğini uygulamalı olarak gösterin; kullanılan malzemeleri, araçları ve çalışma aşamalarını açıklayın.

Sorular

1. Heykel sanatı nedir ve hangi heykel türleri vardır?
2. Serbest duran heykeller ile rölyef heykeller arasındaki farklar nelerdir?
3. Heykel yapımında hangi teknikler kullanılır ve bunlar birbirinden nasıl ayrılır?
4. Bir heykelin sabit duran, dinamik veya kinetik olması ne anlama gelir?
5. Geleneksel ve çağdaş heykel sanatında hangi malzemeler ve araçlar kullanılır?

KONU 3: MEKÂDA SANAT

Mekâda sanat, mimarlık, şehir planlaması, kentsel sanat ve çeşitli sanatsal müdahaleler aracılığıyla çevremizdeki dünyayı algılama biçimimizi güçlü bir şekilde etkiler. Sanat, yalnızca işlevsel yapılar oluşturmakla sınırlı değildir, aynı zamanda toplumun kültürel, sosyal ve duygusal deneyimlerinin şekillenmesinde aktif bir rol oynar. Mekân, anlam taşıyan etkin bir unsur hâline gelir. Mimarlık ise sanatsal müdahalelerle birlikte, insanı çevresi ve günlük yaşamıyla buluşturan bir görsel ifade biçimidir. Bunlar, estetik değer, işlevsellik ve kültürel mesaj katarak günlük yaşam alanlarını şekillendirir. Böylece mekân, sanatın deneyimlendiği ve onunla etkileşime girilen bir ortama dönüşür.

Bu konuda, mimarlığın, şehir planlamasının ve kamusal alandaki sanatın yaşadığımız çevreyi nasıl şekillendirdiğini öğreneceksiniz. Ayrıca biçim, işlev, hacim, oran, cephe ve taşıyıcı sistem (konstrüksiyon) gibi temel kavramların yanı sıra konut, kamu, dinî ve endüstriyel yapılar gibi farklı yapı türlerini tanıyacaksınız.

Yeşil ve sürdürülebilir mimarlık örneklerini ve mekânın estetik ve insancıl biçimde düzenlenmesine yönelik yaklaşımları inceleyeceksiniz. Bunun yanı sıra, kentsel sanatı ve onun görsel iletişim ile toplumsal katlımdaki rolünü analiz edeceksiniz. Analiz, tartışma ve uygulamalı çalışmalar yoluyla, tasarımın temel ilkelerini ve çağdaş sanat uygulamalarını kullanarak mimari, kentsel veya kamusal alanlara yönelik fikirler, eskizler ve görsel tasarımlar geliştireceksiniz.

Mekânın gözlemlenmesi ve analiz edilmesi, estetik anlayışın gelişmesine ve kamusal alanların sorumlu bir şekilde kullanılmasına katkı sağlar. Sanatsal müdahaleler ise toplum ve çevre hakkında diyalog kurulmasını ve eleştirel düşünmenin gelişmesini teşvik eder. Böylece mekân, çağdaş görsel anlatımın aktif bir sahnesi hâline gelir.

Konunun Amaçları:

- Mekâna ilişkin farklı sanat türlerini ayırt edebilmek.
- Çağdaş sanat ve mimarlıkta mekân, işlev ve estetik arasındaki ilişkiyi kavrayabilmek.
- Çağdaş ve sürdürülebilir mimarlık örneklerini tanıyabilmek, mekânsal organizasyon ve denge duygusu geliştirebilmek.
- Farklı teknik ve malzemeler kullanarak kamusal ya da hayalî bir mekân için kendi sanatsal fikirlerini tasarlayıp görsel olarak ifade edebilmek.
- Kamusal mekâna ve bu mekândaki sanatsal ifadelerle, kültürel ve toplumsal çevrenin bir parçası olarak saygı geliştirebilmek.

MİMARLIK VE ŞEHİR PLANLAMA

Mekân, Biçim ve İşlev

Mimarlık, mekânı şekillendirme sanatı ve bilimidir. **Mekân**, mimarlığın temel kavramlarından biridir ve açık veya kapalı, kamusal ya da özel olabilir. **Biçim**, yapının görsel görünümünü ve yapısını ifade ederken; **işlev**, yapının amacını ve kullanımını belirler. Başarılı bir mimarlık, biçim ile işlev arasında denge kurar, estetik çözümler kullanıcıların pratik ihtiyaçlarıyla uyum içinde olur. Mimarlık yalnızca görsel olarak değil, hareket ve zaman içinde de deneyimlenir. Bu nedenle mimari mekânı tam anlamıyla kavramak, yalnızca resimler ve metinlerle değil, onu doğrudan fiziksel olarak deneyimlemekle mümkündür.

ANAHTAR KAVRAMLAR

mimarlık, şehircilik, mekân, biçim, işlev, hacim, oran, konut yapısı, kamu yapısı, dinsel yapı, endüstriyel yapı, taşıyıcı sistem, cephe, kentsel düzenleme, plan, proje, dış mekân (eksteriyer), iç mekân (enteriyer), yeşil mimarlık, sürdürülebilir mimarlık

◀ Zaha Hadid, MAXXI – 21. Yüzyıl Ulusal Sanatlar Müzesi, Roma, İtalya, 2010

Hacim ve Oran

Hacim, mimari yapının üç boyutluluğunu belirler, **oran** ise yapının bölümleri arasındaki ilişkileri düzenler. Oranların doğru kullanılması, mimaride uyum, denge, sağlamlık veya hareketlilik hissi oluşturabilir. Tarih boyunca oranlar matematiksel ve geometrik ilkelere dayanmıştır, ancak çağdaş mimarlıkta çoğu zaman deneysel ve kavramsal yaklaşımlar kullanılmaktadır.

► Biliyor musun?

Zaha Hadid, akıcı, dinamik formları ve mekâna deneysel yaklaşımıyla tanınan en önemli çağdaş mimarlardan biridir. Onun mimarisi, iç ve dış mekân arasındaki sınırları ortadan kaldırır ve hareket ile süreklilik hissi oluşturur.

◀ Parthenon, Atina, Yunanistan, MÖ 5. yüzyıl

◀ Frank Gehry, Guggenheim Müzesi, Bilbao, İspanya, 1997

Mimari Yapılar

Yapı Türleri

Mimarlıkta yapılar işlevlerine göre sınıflandırılır. En yaygın yapı türleri şunlardır:

- **Konut yapıları** - Evler, apartmanlar, villalar ve daireler gibi yaşam amaçlı yapılar.
- **Kamu yapıları** - Okullar, kütüphaneler, müzeler, sanat galerileri, tiyatrolar, konser salonları, spor salonları, stadyumlar, sağlık kurumları ve idari binalar gibi toplumun kullanımına açık yapılar.
- **Dinî yapılar** - Katedraller, kiliseler, camiler, manastırlar ve tapınaklar gibi dinî veya manevi amaçlı yapılar.

▲ Alaca (Şarena) Camii, Kalkandelen (Tetovo), Kuzey Makedonya, 1438 (1833 yılında Abdurrahman Paşa tarafından yenilenmiştir.)

▲ Aziz Yuhanna İlahiyatçı (Aziz Yuhanna Kaneo) Kilisesi, Ohri, Kuzey Makedonya. Arkeolojik verilere göre kilise, Osmanlı İmparatorluğu'nun gelişinden önce, 13. yüzyılda inşa edilmiştir.

- **Endüstriyel yapılar** - Fabrikalar, depolar ve üretim tesisleri gibi sanayi amaçlı yapılar.
- **Kamusal alanlar ve kentsel içerikler** - Parklar, meydanlar, sokaklar ve kentsel heykeller gibi mimari ve estetik değere sahip açık alanlar.

Her yapı türünün kendine özgü mekânsal, işlevsel ve estetik gereksinimleri vardır.

▲ Anish Kapoor, "Bulutların Kapısı" (Cloud Gate), Chicago, ABD, 2006

▲ "Bulutların Kapısı", Chicago'daki Millennium Park'ın simge eserlerinden biridir ve mimari ile estetik değeri olan çağdaş bir kentsel heykel örneğidir.

Yapı ve Cephe

Taşıyıcı sistem, yapının yükünü taşıyan temel yapıdır ve binanın sağlamlığını ile güvenliğini sağlar. Beton, çelik, ahşap veya bunların birleşiminden oluşabilir.

Cephe, yapının dış yüzeyidir ve önemli bir görsel ile simgesel role sahiptir. Çevresiyle iletişim kurar ve çoğu zaman yapının ait olduğu dönemi, mimari üslubu ve kültürel bağlamı yansıtır.

Arap Dünyası Enstitüsü, mimar Jean Nouvel tarafından tasarlanmış modern bir kamu yapısıdır. Cephesi, Arap geometrik süslemelerinden oluşan 240 hareketli panelden meydana gelir. Bu paneller iç mekâna giren ışık miktarını otomatik olarak düzenler. Böylece cephe yalnızca dekoratif bir unsur değil, aynı zamanda güneş ışığını ve iç sıcaklığı kontrol eden işlevsel bir sistemdir.

▲ Jean Nouvel, Arap Dünyası Enstitüsü, Paris, Fransa, 1987

Kamusal Alan ve Kentsel Düzenleme

Kamusal alan, meydanlar, sokaklar, parklar ve herkesin kullanımına açık diğer açık alanları kapsar. Bu alanlar sosyal etkileşim, kültürel etkinlikler ve günlük yaşam için önemli mekânlardır. Kamusal alandaki sanat eserleri; heykeller, enstalasyonlar ve mimari tasarımlar aracılığıyla kentsel çevreyi zenginleştirir ve toplumsal birlik duygusunu güçlendirir.

ETKİNLİK

Dünyadan ve Kuzey Makedonya'dan modern ve çağdaş mimari yapılara örnekler araştırınız. İlginizi çeken bir yapıyı seçerek internet üzerinden kısa bir araştırma yapınız:

Mimarı kimdir? Ne zaman inşa edilmiştir? Tasarımının arkasındaki temel fikir nedir?

Araştırma sonuçlarını fotoğraflar ve/veya çizimlerle sununuz. Ardından bu yapının insanlar ve çevresindeki mekân üzerindeki etkisini tartışınız.

Kentsel düzenleme ise şehir mekânının planlanması ve organize edilmesini ifade eder. Ulaşım, yeşil alanlar, altyapı ve yapıların yerleşimi bu planlamanın parçalarıdır. İyi düzenlenmiş bir kent, işlevsel, güvenli ve estetik açıdan yaşanabilir bir çevre sunar.

Plan, Proje, Dış Mekân ve İç Mekân

Plan ve proje, her mimari yapının temelini oluşturur. Plan, mekânın yerleşimini gösterirken, proje, genel fikri, taşıyıcı sistemi ve görsel tasarımı kapsar.

Dış mekân (eksteriyer), yapının dış görünümünü ve çevresiyle ilişkisini ifade eder. **İç mekân (enteriyer)** ise binanın iç ortamını düzenleyerek konforu, atmosferi ve işlevselliği etkiler.

▲ Le Corbusier ve Pierre Jeanneret, Villa Savoye, Paris, Fransa, 1928–1931 arası

Yeşil ve Sürdürülebilir Mimarlık

Yeşil mimarlık, enerji verimli çözümler, doğal malzemeler ve yenilenebilir enerji kaynakları kullanarak çevre üzerindeki olumsuz etkileri azaltmayı amaçlar.

Sürdürülebilir mimarlık ise uzun vadeli düşünerek uyarlanabilir, çevre dostu ve ekonomik açıdan sürdürülebilir yapılar tasarlar. Sanatı, teknolojiyi ve doğaya karşı sorumluluğu bir araya getirir.

Stefano Boeri Architetti, "Dikey Orman" (Bosco Verticale), Milano, İtalya, 2014

ETKİNLİK

Kamusal bir alan için kendi sanatsal enstalasyonunuzun çizimini veya dijital taslağını hazırlayınız. Şehrinizde gerçek bir yer seçiniz (meydan, park, sokak veya bahçe). Renk, biçim veya alışılmadık bir malzeme kullanarak bu alanı nasıl değiştireceğinizi düşününüz. İsteddiğiniz karma sanat tekniklerini veya dijital bir uygulamayı kullanabilirsiniz.

Sorular

1. Mimarlık nedir?
2. Mimarlıkta mekân nedir ve hangi türlerde olabilir?
3. Bir mimari yapının işlevi ne anlama gelir?
4. En yaygın mimari yapı türleri nelerdir?
5. Kamusal alan nedir ve bir şehir için neden önemlidir?

KENTSEL SANAT

ANAHTAR KAVRAMLAR

kent sanatı, grafiti, mural, sokak sanatı (street art), şablon (stencil), sembol, kompozisyon, renk, ritim, kamusal alan, mesaj, vandalizm.

Kentsel sanatı, mekânı ve toplumu bir araya getiren dinamik ve yenilikçi bir görsel ifade biçimidir. Bu sanatın kökeni Antik Roma'ya kadar uzanır, ancak 1960'lı yıllarda New York'ta yeniden popülerlik kazanmıştır. Kent sanatı, grafiti, duvar resmi (mural) ve diğer sokak sanatı türlerini kapsar. Yalnızca estetik bir olgu değildir, aynı zamanda toplumsal duyarlılık, sembolizm ile bireysel ve kolektif kimliği de yansıtır. Sanatçılar grafiti, mural ve sokak sanatını kullanarak kamusal alanın algısını değiştiren ve yoldan geçen insanları düşünmeye teşvik eden eserler üretirler.

Grafiti, Mural ve Sokak Sanatı

► Biliyor musun?

Sokak sanatçılarının birçoğu kimliklerini gizli tutmalarına rağmen eserleri dünya çapında tanınmakta ve büyük değer görmektedir. Bunun en bilinen örneği, kimliği hâlâ resmî olarak doğrulanmamış olan Banksy'dir. Eserleri milyonlarca dolara satılmakta ve çoğu zaman güçlü sosyal ve politik mesajlar taşımaktadır. Bu durum, kent sanatında mesajın ve kamusal alan üzerindeki etkinin, sanatçının kimliğinden ve kurumsal tanınmadan daha önemli olduğunu göstermektedir. Bu da kent sanatını son derece etkili ve doğrudan bir ifade biçimi hâline getirir.

Grafiti, kamusal alanda gerçekleştirilen bir görsel ifade biçimidir. Genellikle spreyl boya, keçeli kalem veya boya kullanılarak duvarlara, yapılara ve diğer kentsel yüzeylere uygulanır. Yazılar, semboller, imzalar (tag) ya da görseller içerebilir ve görsel bir mesaj iletmeyi amaçlar. Çoğu zaman bireysel ya da grup hâlinde üretilir.

Grafiti, geleneksel olarak kurumsal yapıların dışında ve çoğu zaman izinsiz bir ifade biçimi olarak değerlendirilse de, çağdaş kent kültürünün ve görsel iletişimin gelişiminde önemli bir yere sahiptir.

▲ Banksy, "Balonlu Küçük Kız", 2002

Muraller, kamusal alandaki duvarlara ve bina cephelerine yapılan büyük ölçekli resimlerdir. Genellikle kurumlar, kuruluşlar veya yerel topluluklar tarafından kamusal alanı güzelleştirmek ya da bir mesaj vermek amacıyla yaptırılır. Muraller kültürel, tarihî, toplumsal veya çevresel konuları ele alabilir. Renk, biçim ve kompozisyon kullanılarak kentsel çevrenin görünümünü ve algılanışını değiştirir, izleyicileri düşünmeye yönlendirir.

Keith Haring, "Biz Gençler", 1987

Sokak sanatı (street art) ise grafiti, mural, çıkartmalar (sticker), şablonlar (stencil) ve kamusal alandaki diğer görsel müdahaleleri kapsayan daha geniş bir kavramdır. Geleneksel sanatın sınırlarını zorlar ve insanlar ile çevre arasında aktif bir iletişim kurar. Genellikle kent ortamına bilinçli olarak yerleştirilir ve yoldan geçenlerle etkileşim kurmayı amaçlar.

JR, "Kadınlar Kahramandır", 2008–2009

Şablonlar ve Semboller

Şablon, sokak sanatında kullanılan bir tekniktir. Motif önce kâğıt, karton, plastik veya benzeri bir malzeme üzerine kesilir, ardından boya bu şablonun üzerinden uygulanır. Bu yöntem, aynı motifin farklı yerlerde hızlı, düzgün ve tekrar edilebilir şekilde oluşturulmasını sağlar. Güçlü görsel ve toplumsal etkiye sahip sembolleri ve mesajları iletmek için sıkça tercih edilir.

▲ Banksy, "Çiçek Atan Adam", Kudüs, 2003

▲ Jean-Michel Basquiat:
Tacın Sembolü

Sembol, bir düşünceyi, duyguyu veya mesajı doğrudan göstermeden temsil eden görsel bir işaret, biçim ya da imgedir. Sokak sanatında ve grafitide semboller genellikle sade ve kolay tanınabilir olur; böylece mesaj kamusal alanda hızlıca anlaşılabilir.

Örneğin taç, Jean-Michel Basquiat'nın grafiti ve sokak sanatı eserlerinde en tanınmış sembollerden biridir. Genellikle üç sivri uçlu, serbestçe çizilmiş bir işaret ya da tag olarak görülür.

Kompozisyon, Renk ve Ritim

Kompozisyon, bir sanat eserindeki çizgiler, biçimler, semboller, yazılar ve görseller gibi tüm görsel unsurların düzenlenişini ifade eder. Başarılı bir kompozisyon, dikkat çekici ve mesajı açık bir şekilde ileten uyumlu bir görsel bütünlük oluşturur.

Renk, duygular ve algı üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Zıt renkler mesajı daha belirgin hâle getirirken, benzer tonların kullanımı uyumlu bir etki yaratır. Kent sanatında renk, eserin uzaktan fark edilmesini sağlamak ve insanların dikkatini çekmek amacıyla sıkça kullanılır.

Ritim, çizgilerin, biçimlerin ve renklerin tekrar edilmesi ya da çeşitlendirilmesiyle oluşur. Bu sayede hareket, dinamizm ve görsel enerji hissi yaratılır. Bu özellik, özellikle kentsel mekânlarda büyük önem taşır.

Kamusal Alan ve Mesaj

Kent sanatı, şehri bir tuval gibi kullanır. Çeşitli kentsel yüzeyleri ve mekânları ilgi çekici görsel noktalara dönüştürerek insanların günlük yaşamını zenginleştirir.

Birçok sanatçı kent sanatını kişisel, toplumsal, kültürel ya da politik mesajlar vermek için kullanır. Bu mesajlar doğrudan ya da sembolik olabilir. Temel amaç, sanat ile şehir arasındaki karşılıklı etkileşimi ortaya koymaktır - Sanat mekânı nasıl şekillendiriyorsa, şehir de sanatı aynı şekilde şekillendirir.

Vandalizm ile Sanatsal Müdahale Arasındaki Fark

Kent sanatı bazen vandalizm ile karıştırılabilir, ancak aralarında önemli bir fark vardır:

- **Vandalizm** - İzin alınmadan gerçekleştirilen, sanatsal ya da toplumsal bir değer taşımayan tahribat veya iz bırakma eylemidir. Genellikle çevre üzerinde olumsuz etki oluşturur.
- **Sanatsal müdahale** - Belirli bir mesaj vermek veya estetik değer oluşturmak amacıyla planlanmış, yaratıcı ve bulunduğu mekâna ve kamusal çıkara uygun biçimde gerçekleştirilen uygulamadır.

Sorular

1. Kent sanatı nedir ve hangi sanat türlerini kapsar?
2. Grafiti ile mural arasındaki fark nedir?
3. Sokak sanatında şablon (stencil) nasıl kullanılır ve amacı nedir?
4. Kent sanatında renk, kompozisyon ve ritim neden önemlidir?
5. Kent sanatı kamusal alanı ve insanlarla iletişimi nasıl etkiler?

ETKİNLİK

Okulundaki bir alanı seç ve bu alanın sanatsal bir müdahaleyle nasıl görünebileceğini hayal et. Bir grafiti, mural ya da başka bir sanatsal müdahale için çizim veya taslak hazırla. Önem verdiğin bir mesajı iletmek amacıyla renkleri, sembolleri ve kompozisyonu kullan. Çalışmanı tamamladıktan sonra fikrini kısaca tanı ve neden bu mesajı ve bu mekânı seçtiğini açıkla.

ETKİNLİK

Daha önce hazırladığınız grafiti veya mural taslaklarından yola çıkarak fikirlerinizi okul ortamında sanatsal bir müdahale olarak uygulayın. İzin alarak ve uygun malzemeleri kullanarak okulun cephesinde, duvarında ya da penceresinde büyük bir duvar paneli veya kolaj oluşturun.

MEKÂNA MÜDAHALE

ANAHTAR KAVRAMLAR

mekâna müdahale,
enstalasyon, bağlam, sanatsal
fikir, kamusal alan, mekâna
özü sanat (site-specific
art), mekânsal kompozisyon,
etkileşim, aktivizm ve
toplumsal yorum

Mekâna müdahale, çağdaş sanatta en dinamik ifade biçimlerinden biridir. Geleneksel galeri ve müze sınırlarının dışına çıkarak sokaklarda, kamusal alanlarda ve gündelik yaşamın farklı mekânlarında ortaya çıkar. Geçici ya da kalıcı enstalasyonlar, performanslar veya izleyicinin katılımını içeren etkinlikler aracılığıyla sanatsal müdahaleler düşünmeyi, diyalogu ve gerçekliğin yeni biçimlerde yorumlanıp anlaşılmasını teşvik eder.

Sanatsal müdahaleler çoğunlukla çağdaş sanatla ilişkilendirilse de kökenleri, 20. yüzyılın başındaki Dadaizm ve Sürrealizm gibi avangart akımlara dayanır. Marcel Duchamp, “Çeşme (Fountain)” adlı eseriyle sanatın geleneksel tanımını sorgulamış ve bağlamın önemini vurgulamıştır. 1960’lı ve 1970’li yıllarda kavramsal sanatın, performans sanatının ve arazi sanatının (Land Art) gelişmesiyle sanatçılar kamusal alanlara aktif biçimde müdahale etmeye ve sanatı toplumsal ve politik eleştiri aracı olarak kullanmaya başlamışlardır. Bu yaklaşım, günümüzde bildiğimiz sanatsal müdahalelerin temelini oluşturur.

Sanatsal müdahalenin temel özellikleri

- **Mekâna özü sanat (site-specific art) ve bağlamsal ilişki**

Sanatsal müdahaleler, gerçekleştirildikleri mekân ya da bağlamla sıkı bir ilişki içindedir. Sanatçılar sosyal, politik veya kültürel açıdan özel anlam taşıyan yerleri seçer ve mekânı eserin ayrılmaz bir parçası hâline getirir.

- **Kalıcı ve geçici yada değişken karakter**

Sanatsal müdahaleler kalıcı olabileceği gibi geçici ve kısa süreli de olabilir. Geçici müdahaleler çoğu zaman beklenmedik bir anda ortaya çıkar ve haber verilmeden ortadan kaybolur. Tam da bu geçicilik, mesajlarını güçlendirir; çünkü mekân eski hâline dönmeden önce izleyicide güçlü ama kısa süreli bir düşünme fırsatı bırakır.

- **Aktivizm ve toplumsal yorum**

Sanatsal müdahaleler sıklıkla toplumsal ve siyasal konulara odaklanır. Sanatçılar kamusal alanı kullanarak ekoloji, eşitsizlik ve toplumsal adaletsizlik gibi sorunlara dikkat çeker. Böylece müdahale, bir eleştiri ve değişim çağrısı hâline gelir.

- **İzleyicinin katılımı**

Birçok müdahale, izleyiciyi bilinçli ya da bilinçsiz şekilde sürece dâhil eder. İzleyiciler yalnızca varlıkları veya verdikleri tepkilerle sanat eserinin bir parçasına dönüşür, böylece sanatçı, eser ve izleyici arasındaki sınırlar ortadan kalkar.

- **Kuralların ihlali**

Alışılmış kuralları ve beklentileri sorgulamak, sanatsal müdahalenin temel özelliklerinden biridir. İster kamusal alan, ister kültürel bir kurum, isterse toplumsal bir sistem söz konusu olsun, müdahale mevcut normları tartışmaya açar ve izleyicileri yaşadıkları çevre hakkında eleştirel düşünmeye teşvik eder.

Sanatsal müdahalenin önemli örnekleri

Çağdaş sanatta iz bırakan birçok önemli sanatsal müdahale bulunmaktadır. Bu eserler, sanatın mekânı nasıl dönüştürebileceğini, düşünmeye nasıl teşvik edebileceğini ve önemli toplumsal meseleleri nasıl gündeme getirebileceğini gösterir. Bunlardan bazıları şunlardır:

◀ Guerrilla Girls, "Kadınlar Metropolitan Müzesi'ne Girebilmek İçin Çıplak mı Olmalı?", New York, 1989.

◀ * Banksy, "Rhinoceros (Gergedan)", 2004.

▲ * Richard Serra, "East-West (Doğu-Batı)", Katar, 2014.

▲ Christo ve Jeanne-Claude, "The Floating Piers (Yüzen Köprüler)", Iseo Gölü, İtalya, 2016.

▲ * Anish Kapoor, "Dismemberment, Site 1 (Parçalanma, Konum 1)", Yeni Zelanda, 2009.

▲ Christo ve Jeanne-Claude, "Wrapped Reichstag (Sarılmış Reichstag)", Berlin, 1971-1995.

▼ Olafur Eliasson, "Ice Watch (Buz Nöbeti)", Kopenhag (2014), Paris (2015) ve Londra (2018); büyük iklim konferanslarıyla eş zamanlı olarak gerçekleştirildi. Jeolog Minik Rosing ile iş birliği içinde hazırlanan bu güçlü mekâna özgü (site-specific) enstalasyon, Grönland'dan getirilen dev buz bloklarının kamusal alanlara yerleştirilmesi ve zamanla erimesi üzerine kuruludur. Böylece iklim değişikliğinin soyut gerçekliği görünür ve somut hâle gelir.

▲ * Francis Aljés, "Paradox of Praxis I (Ugulamanın Paradoksu)", Meksiko, 1997.

ETKİNLİK

Yukarıda adı geçen sanatçılar ve eserleri hakkında araştırma yapın. Küçük gruplara ayrılarak bir sanatsal müdahaleyi (mekân, kullanılan malzemeler ve vermek istediği mesaj) açısından analiz edin. Ardından kısa bir sunum veya poster hazırlayın ve eserin mekân algısını nasıl değiştirdiğini, toplumsal, siyasal ve kültürel konular üzerine eleştirel düşünmeyi nasıl teşvik ettiğini tartışın.

◀ Sisley Cafa, "Y", Zürih, İsviçre, 2011.

Biliyor musun?

"Kar Toplarının Satışı", David Hammons tarafından New York'ta kamusal alanda gerçekleştirilen bir performanstır. Sanatçı, yoldan geçen insanlara kar topları satmıştır. Bu eylem, izleyicileri değer kavramı ve ticarileşme üzerine düşünmeye teşvik eder, aynı zamanda sanatın mekânın algılanışını nasıl değiştirebileceğini gösterir.

Sorular

1. Mekâna müdahale nedir ve galeride sergilenen sanattan hangi yönleriyle farklıdır?
2. Mekâna özgü sanat (site-specific art) ne anlama gelir?
3. Neden birçok sanatsal müdahale kısa süreli olur ve bu durum mesajlarını nasıl daha etkili hâle getirir?
4. Sanatçılar, sanatsal müdahaleler aracılığıyla toplumsal yorum veya aktivizmi nasıl kullanırlar?
5. İzleyiciler sanatsal müdahalelere nasıl katılır ve bu katılım mekânı nasıl değiştirir?

KONU 4 : TASARIM, GÖRSEL İLETİŞİM VE DİJİTAL SANAT

Görsel deneyim, insanların öğrenme, dünyayı anlama ve çevrelerine tepki verme biçiminde önemli bir rol oynar. İnsanlar, yazılı dil ortaya çıkmadan çok önce, düşüncelerini ifade etmek ve bilgi aktarmak için resimler ve semboller kullanmışlardır.

Günümüzde görsel mesajlar her yerde karşımıza çıkmaktadır, sanatta, tasarımda, mimaride, reklamlarda ve dijital medyada. Bunlar algımızı, kararlarımızı ve günlük davranışlarımızı etkiler. Bu nedenle görsel dili anlamak, görüntüleri eleştirel bir bakış açısıyla okuyabilmemize, anlamları kavrayabilmemize ve görsel kültüre ilişkin kendi bakış açımızı geliştirebilmemize yardımcı olur.

Görsel deneyimin incelenmesi, gözlem yapma, yaratıcı düşünme ve analiz etme becerilerini geliştirir. Sanat ve tasarım, işlevselliği estetikle birleştirir ve görsel öğelerin nasıl mesaj iletebildiğini ve birey ile toplum üzerinde nasıl etkili olabildiğini gösterir.

Bu konuda grafik tasarım, endüstriyel tasarım, tekstil tasarımı, iç mekân tasarımı ve dijital tasarım gibi farklı tasarım türlerini; bunların işlevlerini, görsel özelliklerini ve günlük yaşam ile kültürel bağlamdaki kullanım alanlarını tanıyacaksınız. Ayrıca işaretleri, sembolleri ve görsel mesajları ayırt etmeyi, fotoğrafçılığın ve dijital medyanın iletişim ve sanatsal ifade aracı olarak üstlendiği rolü öğreneceksiniz. Bunun yanı sıra, biçim, renk, kompozisyon ve işlevselliği bir araya getirerek kendi görsel çözümlerinizi oluşturmak için fikirler geliştireceksiniz.

Görsel iletişim sayesinde markalar oluşturulur, kültürel değerler aktarılır ve farklı diller ile kültürler arasındaki iletişim kolaylaştırılır. Bu nedenle işaretleri, sembolleri, renkleri ve görsel sanat dilini anlamak, sanat, tasarım ve görsel medya alanında çalışan herkes için büyük önem taşımaktadır.

Konunun Amaçları

- Tasarımın, görsel iletişimin ve multimedya ifade biçimlerinin günümüzdeki rolünü ve önemini kavramak.
- Tasarım türlerini, görsel iletişim biçimlerini, dijital ve multimedya ifade türlerini ve bunların özelliklerini ayırt edebilmek, sanatsal ve estetik değerlerini fark edebilmek.
- Günümüzde görsel medyanın önemini ve temel özelliklerini anlamak.
- Multimedya ve görsel ifade alanında kendi tasarım fikirlerini oluştururken geleneksel araçları veya çağdaş teknolojileri kullanma konusunda beceri ve yaratıcı ifade yeteneği geliştirmek.

TASARIM TÜRLERİ

Tasarım, kültürün ve çağdaş yaşamın ayrılmaz bir parçasıdır. Sanatı, teknolojiyi ve insanın ihtiyaçlarını bir araya getirerek hem işlevsel, hem anlaşılır hem de görsel açıdan çekici çözümler üretir. Tasarım türlerini, işlevlerini ve değerlerini tanımak, görsel çevremizi anlamamızı ve onun şekillendirilmesine aktif olarak katılmamızı sağlar.

Başlıca tasarım türleri şunlardır: **grafik tasarım, endüstriyel tasarım, tekstil tasarımı, moda tasarımı, iç mekân tasarımı ve dijital tasarım**. Bunlar işlevleri, kullanım alanları ve görsel özellikleri bakımından birbirlerinden ayrılır.

ANAHTAR KAVRAMLAR

tasarım, Grafik tasarım, Görsel kimlik ,logo, İllüstrasyon, tipografi, font (Yazı tipi), endüstriyel tasarım, tekstil ve moda tasarımı, desen, kostüm tasarımı, ornament (süsleme), sahne tasarımı, işlevsel ve estetik değer

Grafik Tasarım

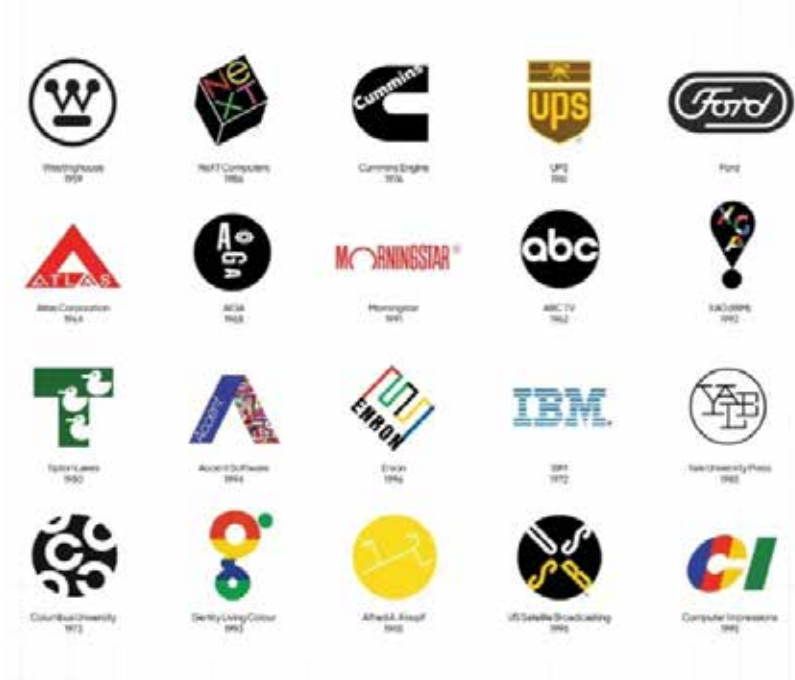
Grafik tasarım, mesaj iletmek, bir sorunu çözmek ve duygu uyandırmak amacıyla görseller, tipografi, görsel sanat öğeleri, tasarım ilkeleri, grafik yazılımları ve dijital araçlar kullanılarak görsel içerik oluşturma sürecidir. Dijital çağda grafik tasarım, web tasarımında, sosyal medyada ve etkileşimli platformlarda yaygın olarak kullanılmaktadır.

Grafik tasarımın farklı türleri, görsel içeriklerin insanları bilgilendirme, iletişim kurma ve ilham verme biçimlerini yansıtır. Her tasarım türü, kullanıldığı ortama ve amacına uygun özel teknik bilgi ile yaratıcı beceriler gerektirir.

Grafik Tasarım Türleri

- **Kurumsal Kimlik Tasarımı** - logoları, kartvizitleri, antetli kâğıtları, zarfları, afişleri, broşürleri, reklamları, web sitelerini, bannerler ve sosyal medya içeriklerini kapsar. Amacı, markanın tüm görsel malzemelerinde tanınabilir ve tutarlı olmasını sağlamaktır. Paul Rand, 20. yüzyılın en etkili grafik tasarımcılarından biridir. Sade fakat güçlü kavramsal logoları ve modernizmi görsel iletişimle birleştiren tasarımlarıyla tanınır.

Paul Rand'in en ünlü logoları; sadelikleri, net biçimleri ve güçlü görsel kimlikleriyle öne çıkar.

Henri Matisse, "Jazz" Kitabının kapağı, 1947.

- **Yayın Grafik Tasarımı** - kitaplar, dergiler ve dijital yayınlar için kullanılır. Metin ve görselleri ilgi çekici ve okunabilir bir biçimde düzenleyen kompozisyonlar oluşturmayı amaçlar. Bunun için kompozisyon ve tipografi bilgisi büyük önem taşır.

▲ "Neue Grafik" dergisinin kapağı (1958)

▲ "Neue Grafik" dergisinin iç sayfaları.

- **Pazarlama ve Reklam Grafik Tasarımı** - etkinliklerin, ürünlerin, hizmetlerin veya markaların tanıtımı için görsel içerikler oluşturmaya odaklanır. Amacı, hedef kitlenin dikkatini çekmek, açık bir mesaj vermek ve insanları bir eyleme yönlendirmektir (örneğin bir etkinliğe katılmak, bir ürün satın almak veya bir web sitesini ziyaret etmek). Bu tasarım alanı şunları kapsar: Afişler, pankartlar, broşürler, dijital reklamlar, sosyal medya içerikleri, ambalaj tasarımları, infografikler.

▲ David Carson – “Ray Gun” dergisi kapağı (1998)

▲ Massimo Vignelli – New York Metro Haritası (1972)

▲ Otl Aicher – Münih Olimpiyatları piktogramları (1972)

▲ Paul Rand – “Eye Bee M” (IBM afişi, 1981)

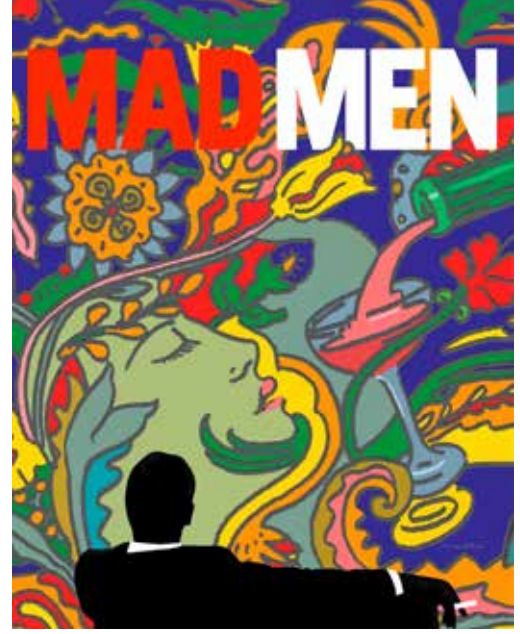

▲ Milton Glaser – “Dylan” afişi (1966)

- **Ambalaj Grafik Tasarımı** - Ürünü koruyan ve aynı zamanda tanıtan görsel çözümler tasarlamayı kapsar. Tasarımcılar ambalajın hem dikkat çekici olması hem de tüketiciye doğru mesajı vermesi için malzemeleri, biçimi ve etiketleri dikkate alırlar.
- **Web ve Dijital Grafik Tasarımı** - Web siteleri, mobil uygulamalar ve dijital kullanıcı arayüzleri için görsel çözümler üretir. Temel odak noktaları işlevsellik, kullanım kolaylığı ve kullanıcı deneyimidir.

Grafik Tasarımda İllüstrasyon

İllüstrasyon, bir metni, fikri veya süreci açıklamak, yorumlamak ya da görsel olarak desteklemek amacıyla hazırlanan görsel çalışmadır. Posterlerde, broşürlerde, dergilerde, kitaplarda, eğitim materyallerinde, animasyonlarda, video oyunlarında ve filmlerde kullanılır. İllüstrasyonlar metni daha anlaşılır ve görsel açıdan daha ilgi çekici hâle getirir.

Milton Glaser – „Mad Men“
afişi (2014).

ETKİNLİK

Gruplara ayrılın ve kendi çalışmalarınız ile başkalarının görsel sanat çalışmalarını inceleyin. Günlük yaşamda karşılaştığınız tasarım örneklerini -afişler, logolar, ambalajlar, reklamlar ve dijital medya ürünlerini,sözlü veya yazılı olarak analiz edin. Bu örnekleri görsel açıdan çekici kılan özelliklerin neler olduğunu ve hangi unsurların onları işlevsel ve etkili bir iletişim aracı hâline getirdiğini değerlendirin. Birlikte, tasarım ve multimedya çalışmalarını değerlendirmek için ölçütler belirleyin. Sonuçları, görsel değerler (renk, kompozisyon, kontrast, biçim), estetik değerler (uyum, anlatım gücü, özgünlük) ve işlevsel değerler için ayrı sütunlar içeren ortak bir tablo hâlinde sunun.

Grafik Tasarımda Tipografi

Tipografi, grafik tasarımın önemli bir parçasıdır ve metnin okunabilir, anlaşılır ve görsel açıdan çekici olması amacıyla harflerin düzenlenmesi ve kullanılmasını ifade eder. Tipografi, mesaj iletmek veya bir duygu uyandırmak amacıyla yazı tipi seçimi, harf boyutu, harfler, kelimeler ve satırlar arasındaki boşlukların düzenlenmesini kapsar.

Tipografide yazı tipi (font), harflerin belirli bir stilini ve görünümünü ifade eder (örneğin Arial, Times New Roman, Helvetica). Aynı yazı tipi ailesi, normal (regüler), kalın (bold) ve italik (italic) gibi farklı stiller ve kalınlıklarda kullanılabilir. Bu sayede tasarımda tutarlı ve esnek bir tipografik uygulama sağlanır.

Başlıca yazı tipi türleri şunlardır: serif, sans serif,el yazısı (script),dekoratif (display),tek aralıklı (monospace). Bu yazı tipleri, biçimleri, okunabilirlikleri ve tasarım ile tipografideki kullanım amaçları bakımından birbirlerinden ayrılır. Tipografi, yayıncılıkta, reklamlarda, kurumsal kimlik tasarımında ve dijital medyada temel bir rol oynar.

Örneğin Helvetica, 1957 yılında İsviçre’de tasarlanmış sans serif bir yazı tipidir. Temiz, sade ve kolay okunabilir yapısı sayesinde grafik tasarım, web tasarımı, kurumsal kimlik çalışmaları ve kamusal yönlendirme sistemlerinde en yaygın kullanılan yazı tiplerinden biridir.

Helvetica

Helvetica Neue 25 Ultra Light
 Helvetica Neue 35 Thin
 Helvetica Neue 45 Light
 Helvetica Neue 55 Roman
Helvetica Neue 65 Medium
Helvetica Neue 75 Bold
Helvetica Neue 85 Heavy
Helvetica Neue 95 Black

Modern Grafik Tasarımda Beceriler ve Araçlar

Günümüz grafik tasarımcıları yaratıcılığı teknolojiyle birleştirir. Fotoğraf düzenleme, tipografi, illüstrasyon, animasyon ve web tasarımı gibi becerileri kullanarak etkili görsel çözümler üretirler.

Sık kullanılan araçlar ve yazılımlar:

- Adobe Photoshop – Fotoğraf ve görsel düzenleme
- Adobe Illustrator – Vektörel grafikler ve illüstrasyonlar
- Adobe InDesign – Yayınlar, broşürler ve kitap tasarımı
- Canva – Kolay çevrim içi tasarım
- After Effects – Animasyon ve video
- Figma – Gerçek zamanlı iş birliği imkânı sunan web sitesi, uygulama ve kullanıcı arayüzü tasarımı
- Web tasarımı ve etkileşimli projeler için çeşitli araçlar

Bu araçlar, tasarımcıların görsel fikirlerini somut ve anlamlı görsel deneyimlere dönüştürmelerine yardımcı olur.

Endüstriyel Tasarım

▲ George Carwardine tarafından tasarlanan "Anglepoise lambası", 1932 yılında ortaya çıkmış ve İngiliz endüstriyel tasarımının en tanınmış simgelerinden biri olmuştur.

▲ „BIC Cristal“ tükenmez kalem, László Bíró tarafından geliştirilen ve Marcel Bich ile Édouard Buffard tarafından 1950 yılında seri üretime sunulan endüstriyel tasarımın ikonik örneklerinden biridir.

▲ Esnek pipet, kullanıcı odaklı tasarımın mükemmel bir örneğidir. 1937 yılında Joseph Friedman tarafından icat edilmiştir. Günümüzde, basit yeniliklerin küresel pazarlara ulaşarak günlük yaşamın ayrılmaz bir parçası hâline gelebileceğini gösteren ikonik bir üründür.

▲ "Brno" Sandalyesi, modernist mimar Ludwig Mies van der Rohe tarafından 1929–1930 yıllarında tasarlanmıştır. Bauhaus anlayışının, nesneleri en temel unsurlarına indirgeme ilkesini yansıtır. Tasarım, bir sandalyenin mutlaka dört ayağa sahip olması gerektiği fikrine dayanır, oturma yüzeyi, tüm yükü taşıyan C- biçimindeki tek bir metal taşıyıcı üzerine oturtulmuştur.

► Biliyor musun?

László Bíró, 1950 yılında "BIC" tükenmez kaleminin geliştirilmesiyle dünyanın en çok üretilen ve en tanınmış ürünlerinden birinin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Tekstil ve Moda Tasarımı

Tekstil tasarımı, desenler, dokular, renkler ve üretim teknikleri aracılığıyla kumaşlara uygulanan sanat ve tasarım alanıdır. Aşağıdaki yöntemlerle gerçekleştirilir:

- Baskı, kumaş yüzeyine renk ve desen uygulanması.
- Dokuma, dikey ve yatay ipliklerin iç içe geçirilmesiyle desen oluşturulması.
- Karma teknikler, nakış, plise, applike, kapitone (quilting) ve lazer kesim gibi yöntemlerle kumaşa kabartı, doku ve özgünlük kazandırılması.

Desen, belirli bir yüzey üzerinde tekrar eden süsleyici motif veya düzenlemedir. Tekstil, giyim, mobilya ve grafik tasarımda kullanılır. Görsel bir düzen ve estetik oluşturur; kullanım amacına ve tasarımın tarzına bağlı olarak geometrik, çiçekli, soyut veya tematik olabilir.

Moda Tasarımı sanatı, kültürü, işlevselliği ve estetiği bir araya getirerek giysi, moda aksesuarları ve ayakkabı tasarlama sürecidir. İlk fikir ve eskizlerden başlayıp, stil, kimlik ve toplumsal eğilimleri yansıtan nihai ürüne kadar uzanan yaratıcı bir süreci kapsar.

Moda tasarımı şu aşamaları içerir:

- Konsept geliştirme - Sanat, tarih, kültür veya çağdaş yaşamdan ilham alma.
- Eskiz ve moda illüstrasyonu - Tasarım fikirlerinin görselleştirilmesi.
- Tekstil ve malzeme seçimi - Kumaşlar, renkler ve dokuların belirlenmesi.
- Kalıp hazırlama ve üretim - Tasarımın giyilebilir bir ürüne dönüştürülmesi.
- Trendleri ve pazarı takip etme - Toplumsal, kültürel ve teknolojik değişimlere uyum sağlama.

ETKİNLİK

İkişer veya küçük gruplara ayrılın. Göreviniz, bir tasarım türü için özgün bir tasarım fikri geliştirmektir. Bir grup grafik tasarım (örneğin bir logo veya afiş), başka bir grup endüstriyel tasarım (günlük kullanım için bir ürün), üçüncü grup tekstil tasarımı (bir desen veya doku) üzerinde çalışacaktır. Diğer gruplar ise moda tasarımı, iç mekân tasarımı veya dijital tasarım alanlarından birini seçebilir.

Çalışmalar tamamlandıktan sonra her grup tasarımını sınıfa sunacak ve şu konuları açıklayacaktır:

- Hangi tasarım türü söz konusu,
- Tasarımın kullanım amacı,
- En önemli görsel ve işlevsel özellikleri.

Son olarak, fikir alışverişinde bulunun ve tasarıma yönelik farklı yaklaşımları ve özellikleri tartışın.

Moda tasarımı, sanat ile endüstrinin kesişim noktasında yer alır. Hem estetik hem de işlevsel bir görevi yerine getirirken, görsel kültürün ve kimliğin şekillenmesinde önemli bir rol oynar. Tekstil ve moda tasarımı; gelenek, kültür ve çağdaş eğilimleri bir araya getirerek bireysel ve toplumsal değerleri yansıtır.

Kostüm Tasarımı, Özel Tasarım, Süsleme Sanatı ve El Sanatları

Kostüm tasarımı, tiyatro, sinema, opera, bale, televizyon ve diğer sahne gösterileri için kostümlerin tasarlanması ve hazırlanmasıyla ilgilenen bir disiplindir. Karakterin, dönemin, mekânın ve bağlamın görsel olarak yorumlanmasında önemli bir rol oynar.

Kostüm tasarımı moda tasarımı, görsel sanatları ve sahne sanatlarını bir araya getirir. Kostüm, karakterin kişiliğini, toplumsal statüsünü, psikolojik durumunu ve kültürel-tarihsel kimliğini ifade eden önemli bir anlatım aracıdır.

▲ Broadway'deki "Aslan Kral" yapımı, Afrika savanasını canlandırmak için kullanılan 232'den fazla kukla ve maskeyle tanınmaktadır. Julie Taymor ve Michael Curry tarafından tasarlanan yapımda, seyircinin aynı anda hem kuklayı hem de onu yönlendiren oyuncuyu görebildiği "çifte olay" tekniği kullanılmaktadır.

Özel Tasarım - fikri, biçimi, kavramsal yaklaşımı veya uygulandığı bakımından mevcut çözümlerden ayrılan, tek, orijinal ve benzeri olmayan bir tasarımıdır. Özel tasarım, seri üretimden ziyade bireyselliği ve yaratıcı değeri temsil eder.

El sanatları - el emeği, beceri ve yaratıcılıkla üretilen, sanatsal, dekoratif veya işlevsel değere sahip olan ve özgün ya da sınırlı sayıda üretilmiş eser veya nesnelerdir.

Süsleme Sanatı (Ornamentik) - nesneleri, yüzeyleri veya mekânları motifler, desenler, çizgiler ve biçimlerle süslemeyi amaçlayan sanatsal bir disiplindir. Temel amacı estetik güzellik ve görsel ilgi oluşturmaktır.

Mekânsal ve Sahne Tasarımı

Mekânsal ve sahne tasarımı, tiyatrolar, sergiler, kamusal etkinlikler ve iç mekânların düzenlenmesiyle ilgilenir. Bu tasarım alanında mekânın işlevi, insanların hareketi ve oluşturulan görsel etki dikkate alınır. Mimari, görsel ve sahne tasarımı unsurlarını bir araya getirerek işlevsel, estetik ve etkileyici ortamlar oluşturur.

“Kuğu Gölü” balesinden bir sahne; klasik koreografi tiyatro topluluğu tarafından Moskova'daki RAMT sahnesinde sergilenmiştir. Koreografi Natalya Rışenko ve Viktor Smirnov-Golovanov, sahne ve kostüm tasarımı ise Natalya Povago tarafından hazırlanmıştır.

İşlevsel ve Estetik Değerler

Her tasarımın iki temel değeri vardır:

- **İşlevsel değer** - Bir ürünün veya görsel çözümün amacını ne kadar iyi yerine getirdiğini ifade eder.
- **Estetik değer** - Görsel çekiciliği, uyumu ve sanatsal anlatımı kapsar.

İyi bir tasarım, bu iki değer arasında kurulan dengedir.

Sorular

1. Tasarım nedir ve çağdaş yaşam ile kültürde neden önemli bir role sahiptir?
2. Grafik tasarım, endüstriyel tasarım ve tekstil tasarımı arasındaki temel farklar nelerdir?
3. Tipografi neden grafik tasarımın temel unsurlarından biridir?
4. İyi bir tasarımda işlevsel ve estetik değerler birbirini nasıl tamamlar?
5. Moda ve tekstil tasarımı gelenek ile çağdaş eğilimleri hangi yollarla bir araya getirir?

GÖRSEL İLETİŞİM

Görsel iletişim, bilgi, fikir ve mesajların sözlü ya da yazılı dil yerine görsel araçlar aracılığıyla aktarılması sürecidir. İnsan, görsel bilgileri en hızlı ve en doğrudan algıladığı için, görsel iletişim en güçlü ve en eski iletişim biçimlerinden biridir.

Günümüz toplumunda görsel iletişim; tasarımda, sanatta, medyada, reklamcılıkta, dijital platformlarda ve kamusal alanlarda her yerde karşımıza çıkar.

Görsel iletişim, görsel unsurlar, içerikler ve mesajlar kullanarak bilgilendirme, eğitme, dikkat çekme, düşünmeye teşvik etme ve hatta insanların davranışlarını etkileme gücüne sahiptir.

Görsel İletişimde İşaretler ve Semboller

Görsel iletişimin temel unsurları işaretler ve sembollerdir. **İşaret**, doğrudan, pratik, açık ve tek anlamlı bir anlama sahiptir. Genellikle bilgilendirme veya yönlendirme amacıyla kullanılır. Trafik işaretleri, piktogramlar ve bilgilendirme levhaları buna örnektir. İşaretlerin temel işlevi pratiktir ve mümkün olduğunca geniş bir kitle tarafından kolayca anlaşılabilmesi için evrensel nitelik taşır.

Sembol ise işaretten farklı olarak daha derin ve çok katmanlı bir anlam taşır. Sadece bilgi vermekle kalmaz; aynı zamanda bir düşünceyi, duyguyu veya kültürel değeri ifade eder. Sembollerin anlamı çoğu zaman bağlama, geleneğe ve onları algılayan kişinin kültürel deneyimine bağlıdır. Basit ve kolay hatırlanabilir olmalarına rağmen çok büyük miktarda bilgi taşıyabilirler. Örneğin, kalp, sevgiyi simgeler, güvercin, barışın sembolüdür, renkler ve biçimler farklı kültürlerde farklı sembolik anlamlara sahip olabilir. Pek çok sembol, insanın bilinç ve bilinçaltının derinliklerini yansıttığı için psikoloji alanında da kabul görmektedir.

Semboller çoğu zaman ilişkilendirildikleri canlı veya nesnenin biçimini taklit eder. Bunun yanında tamamen hayal ürünü ve rastgele biçimlerde de olabilirler. Hatta Çin kültüründe görüldüğü gibi, fonetik çağrışımlara da dayanabilirler. Bu tür semboller grafik ve geometrik çizgilerin yanı sıra sözcükleri ve ritüel hareketleri de içerebilir.

ANAHTAR KAVRAMLAR

görsel iletişim, işaret, sembol, görsel mesaj, görsel içerik, renk psikolojisi, ,resim sanat dilinin sembolizmi

ETKİNLİK

Çeşitli görsel içerikleri inceleyin, açık ve gizli görsel mesajları belirleyin ve çağdaş tasarım ile medyada etik ve ahlaki değerler üzerine tartışın. Görsel iletişimin toplum ve özellikle gençler üzerindeki etkisine eleştirel bir bakış geliştirin. Sizi hangi unsurların etkilediğini ve hangi yönlerin geliştirilebileceğini analiz edin.

DUR (STOP) işareti, görsel iletişimde en kolay tanınan trafik işaretlerinden biridir. Açık ve evrensel bir işleve sahiptir, aracın mutlaka durmasını sağlamak.Kırmızı renk tehlike ve dikkat anlamını taşıırken, sekizgen şekli tabelanın her açıdan, hatta arka taraftan bile kolayca tanınmasını sağlar. "STOP" kelimesi kısa, açık ve dünya genelinde anlaşılır olduğundan, biçim, renk ve yazıyı bir araya getirerek hızlı ve kesin iletişim sağlayan etkili bir görsel işaret örneğidir.

Yin ve Yang, Çin felsefesine ait kadim bir semboldür ve evrendeki denge ile ikiliği temsil eder.Sembol, birbirine zıt fakat birbirini tamamlayan iki güçten oluşur:Yin (karanlık, pasiflik, dişilik, gece ve sessizlik) ve Yang (aydınlık, etkinlik, erkeklik, gündüz ve hareket).Dairesel biçimi bu iki gücün sürekli birbirini tamamladığını ve birbirine dönüştüğünü gösterir. Her yarının içindeki küçük nokta ise her zıtlığın içinde karşıtından bir parçanın bulunduğunu simgeler.Görsel iletişimde Yin ve Yang, uyum, denge, birlik ve karşılıklı bağımlılığın sembolü olarak sıkça kullanılır.

Görsel İçerik ve Görsel Mesaj

Görsel içerik, dikkat çekici fotoğraflar, illüstrasyonlar ve grafikler aracılığıyla değerli bilgileri aktarır.

Bunlar arasında şunlar yer alır:fotoğraflar,diyagramlar,grafikler,infografikler,çevrim içi videolar,canlı yayınlar,ekran görüntüleri,GIF'ler ve animasyonlar,memler (internet mizah görselleri),slayt sunumları.

Görsel içerik, dijital çağda pazarlamanın vazgeçilmez bir parçası hâline gelmiştir. Markalar hedef kitlelerinin dikkatini çekmek ve ürün ile hizmetlerini tanıtmak amacıyla giderek daha fazla görsel içerik kullanmaktadır.

Görsel İçerik Türleri

GIF'ler ve animasyonlar, bilgiyi, duyguları veya mesajları hızlı biçimde aktaran kısa, tekrarlayan ya da hareketli görsel içeriklerdir. Sosyal medya, web siteleri ve dijital kampanyalarda dikkat çekmek, etkileşimi artırmak ve iletişimi hareket yoluyla kolaylaştırmak için kullanılır.

Fotoğraflar ve görseller, günümüzde en yaygın görsel içerik türüdür. Etkileyici bir görsel, yalnızca metnin aktarabileceğinden çok daha fazla bilgi ve duygu iletebilir. Görseller sayesinde anlatmak yerine gösterebiliriz.

Videolar ve canlı yayınlar, dinamik ve ilgi çekici hikâyeler anlatmamızı sağlar. Video aracılığıyla gelişen bir hikâyeyi izlemek güçlü bir duygusal etki oluşturur ve izleyicinin dikkatini içerikte tutar.

Sunumlar ve slayt sunumları, metin, görsel, grafik, illüstrasyon ve multimedya öğelerini bir araya getirerek bilgilerin açık ve düzenli biçimde aktarılmasını sağlayan görsel iletişim araçlarıdır. Eğitimde, iş dünyasında, pazarlamada ve toplum önünde yapılan sunumlarda kullanılır.

İnfoğrafikler, karmaşık bilgileri kolay anlaşılır görsel bir biçime dönüştürür. Veri görselleştirme, illüstrasyon, metin ve grafik tasarımın birleşimi sayesinde istatistikler ve gerçekler görsel hikâyelere dönüşür.

Grafikler, verilerin analizini ve anlaşılmasını kolaylaştıran görsel gösterimlerdir. Eğilimleri, karşılaştırmaları, dağılımları ve farklı değerler arasındaki ilişkileri göstermek amacıyla kullanılır.

E-kitaplar, bilgisayar, tablet veya e-kitap okuyucularında okunabilen kitapların dijital sürümleridir. Dijital ortamda bilgiye erişimi ve bilgi paylaşımını kolaylaştırırlar.

Memler (internet mizah görselleri), mizahı, mesajları, fikirleri veya kültürel göndermeleri hızlı ve basit biçimde ileten görsel ya da metin-görsel içeriklerdir.

Ekran görüntüleri (screenshots), dijital bir cihaz ekranındaki belirli bir anı gösteren sabit görsellerdir. Bilgi sunmak, süreçleri açıklamak, belgelemek, eğitim vermek ve dijital iletişim kurmak amacıyla kullanılır.

Web seminerleri (webinarlar), video, ses, sunum ve etkileşimli görsel içerikleri bir araya getirerek bilgilerin gerçek zamanlı veya kayıtlı olarak aktarılmasını sağlayan çevrim içi seminerlerdir. Eğitim, iş dünyası ve pazarlamada kullanılır, izleyicilerle soru-cevap, tartışma ve gösterimler aracılığıyla doğrudan etkileşim kurulmasına olanak tanır.

Görsel mesaj, tasarımcının veya içerik üreticisinin hedef kitleye iletmek istediği anlamdır. Bu mesaj, bilgilendirici, eğitici, ikna edici, duygusal olabilir. Başarılı bir görsel mesaj açık, kolay tanınabilir ve hedef kitleye uygun olmalıdır. Görsel unsurların bir araya getiriliş biçimi, mesajın nasıl algılanacağını ve yorumlanacağını doğrudan etkiler.

Görsel mesajları üç düzeyde algılarız :

► **Biliyor musun?**

Beynin işlediği bilgilerin büyük bölümü görseldir. İnsanlar, görüntülere ve görsel uyaranlara metin ya da konuşmadan çok daha hızlı tepki verirler.

Bu gerçek, bilişsel psikoloji ve nörobilim alanındaki araştırmalarla doğrulanmış olup, eğitimde, pazarlamada ve günlük yaşamda görsel iletişimin önemini ortaya koymaktadır.

- **Temsilî (Representatif) düzey** - Günlük yaşamda gördüğümüz ve tanıdığımız nesneler.
- **Soyut düzey** - Çizgi, biçim ve renk gibi temel görsel öğelerin duygu ve his aktarması.
- **Sembolik düzey** - Harfler, bayraklar ve trafik işaretleri gibi insanların belirli anlamlar yüklediği işaret ve semboller.

Soyut ve sembolik anlamların doğru anlaşılabilmesi için uygun bir eğitim gereklidir. Bu üç düzey, çevremizdeki görsel mesajları daha iyi anlamamıza yardımcı olur.

Renklerin Sembolizmi ve Psikolojisi

Renkler, insan üzerinde güçlü psikolojik ve sembolik etkiler oluşturdukları için görsel iletişimde çok önemli bir yere sahiptir. Renk psikolojisi, farklı renklerin hangi duygu, çağrışım ve tepkileri oluşturduğunu inceler.

Örneğin: kırmızı: enerji, tutku, tehlike, aciliyet, mavi: sakinlik, güven, istikrar, yeşil: doğa, büyüme, denge, sarı: iyimserlik, dikkat, siyah: zarafet, güç, aynı zamanda yas veya gizem.

Tasarım ve görsel iletişimde doğru renk seçimi, mesajın etkili biçimde iletilmesi ve istenen duygusal etkinin oluşturulması açısından büyük önem taşır.

Görsel Sanat Dili ve Sembolizmi

Görsel iletişimde kullanılan sanat dili, temel görsel öğeler ve tasarım ilkelerinden oluşur. Bu öğeler, görsel mesajın anlamını aktaran bir “görsel sözlük” oluşturur.

Her görsel öğenin kendine özgü bir sembolik anlamı vardır. Çizgi, hareketi, sakinliği veya gerilimi ifade edebilir. Biçimler, durağan ya da dinamik bir etki oluşturabilir. Kontrast, dikkati belirli bir noktaya yönlendirir. Kompozisyon; görsel bütünlüğü düzenler.

Bu unsurların doğru biçimde bir araya getirilmesi sayesinde görsel iletişim açık, anlaşılır ve estetik açıdan güçlü hâle gelir.

Sorular

1. Görsel iletişim nedir ve neden önemlidir?
2. Görsel iletişimde işaret ile sembol arasındaki fark nedir?
3. Görsel mesaj nedir ve görsel mesajların anlaşılmasının üç düzeyi nelerdir?
4. Dijital çağda iletişim amacıyla en sık kullanılan görsel içerik türleri hangileridir?
5. Renk psikolojisi ve görsel sanat dilinin sembolizmi, görsel mesajın aktarılmasını nasıl etkiler?

GÖRSEL ARAÇ OLARAK FOTOĞRAFÇILIK

Fotoğrafçılık, ışığın ışığa duyarlı bir malzeme üzerindeki etkisi sonucunda oluşan görüntünün (fotoğrafın) üretilmesi süreci veya uygulamasıdır. Günlük yaşamın ayrılmaz bir parçasıdır ve bağlama ile fotoğrafçının amacına göre farklı işlevler üstlenebilir. Fotoğraf, olayları belgeleyebilir, duyguları aktarabilir, mesajlar iletebilir ve sanatsal ifade aracı olarak kullanılabilir.

Fotoğraflar, çekim tekniğine, işlevlerine ve kullanım amaçlarına göre farklı türlere ayrılır. Fotoğraf türlerini ve özelliklerini anlamak, onların önemini daha iyi kavramamıza, görsel mesajları analiz etmemize ve görsel içerikleri eleştirel bir bakışla değerlendirebilen izleyiciler ve üreticiler olmamıza yardımcı olur.

Analog (Dijital Olmayan) ve Dijital Fotoğrafçılık

Çekim tekniğine göre fotoğrafçılık ikiye ayrılır: analog (dijital olmayan) fotoğrafçılık, dijital fotoğrafçılık.

Analog fotoğrafçılık, ışığa duyarlı malzeme olarak filmi kullanır ve görüntü kimyasal bir süreç sonucunda oluşur.

Dijital fotoğrafçılık ise görüntüyü kaydetmek için dijital bir sensör kullanır. Görüntü daha sonra (JPEG, RAW veya TIFF) gibi dijital dosya biçimlerinde saklanır.

Siyah-Beyaz ve Renkli Fotoğrafçılık

İlk dönemlerde bütün fotoğraflar tek renkli, yani siyah-beyaz idi.

Renkli filmler geliştirildikten ve yaygınlaştıktan sonra bile siyah-beyaz fotoğrafçılık, daha düşük maliyeti, daha yüksek kimyasal dayanıklılığı ve “klasik” görsel görünümü nedeniyle onlarca yıl boyunca önemini korumuştur.

Günümüzde **siyah-beyaz** fotoğrafçılık özellikle sanatsal, belgesel ve basın fotoğrafçılığında yaygın olarak kullanılmaktadır.

Renkli fotoğrafçılık, dünyayı daha gerçekçi ve daha canlı biçimde göstermeyi amaçlar. Renk, atmosfer, duygu ve anlam aktarmada önemli bir rol oynar ve kullanımı çoğu zaman renk psikolojisiyle ilişkilidir.

Renkli fotoğrafçılık özellikle reklam, moda, manzara ve ticari fotoğrafçılıkta baskın konumdadır.

ANAHTAR KAVRAMLAR

Fotoğrafçılık, analog ve dijital fotoğrafçılık, siyah-beyaz ve renkli fotoğrafçılık, fotoğraf türü (fotoğrafik tür), sanatsal fotoğraf, portre fotoğrafı, manzara fotoğrafı, basın ve belgesel fotoğrafçılığı, reklam fotoğrafçılığı, kamusal ve özel fotoğraf

► Biliyor musun?

“Fotoğraf” (photography) sözcüğü 1839 yılında Sir John Herschel tarafından kullanılmaya başlanmıştır. Kelime, Yunanca phos (“ışık”) ve graphê (“çizmek, yazmak”) sözcüklerinden türemiştir ve kelime anlamıyla “ışıkla çizmek” demektir.

Fotoğraf Türleri

Fotoğrafçılık, yalnızca kullanılan tekniğe göre değil, konusu ve amacı bakımından da birçok türe ayrılır. Bu türler sanatsal ifadeden teknik belgelendirmeye ve ticari kullanıma kadar geniş bir alanı kapsar. Başlıca fotoğraf türleri şunlardır: sanatsal fotoğraf, portre fotoğrafı, manzara fotoğrafı, moda fotoğrafı, basın fotoğrafı, reklam fotoğrafı, belgesel fotoğraf, kamusal ve özel fotoğraf. Bir fotoğraf aynı anda birden fazla türe ait özellik taşıyabilir.

Sanatsal Fotoğraf, çağdaş sanatın bir dalıdır. Fotoğrafçı yalnızca gerçekliği kaydeden biri değil, aynı zamanda onu dönüştüren bir sanatçı olarak hareket eder. Amaç yalnızca belgelemek değil, görünenden öte anlam, duygu veya güzellik ortaya çıkararak sanatçının yaratıcı ve estetik bakış açısını ifade etmektir.

Portre Fotoğrafı, fotoğrafçılığın en yaygın türlerinden biridir. Bir kişinin veya bir grup insanın, kişiliğini, karakterini, kimliğini ve duygularını ortaya çıkarmaya odaklanır.

Manzara Fotoğrafı, doğal veya kentsel çevreyi, geniş manzaralardan en küçük ayrıntılara kadar görüntüleyerek çevrenin güzelliğini ve atmosferini yansıtmayı amaçlar.

ETKİNLİK

Farklı fotoğraf türlerini ve bunların temel özelliklerini araştırın. Ardından çeşitli türlerde fotoğraflar çekerek dijital fotoğraf dosyaları oluşturun. Fotoğrafları türlerine göre sınıflandırın ve bir fotoğraf albümü hazırlayın. Albümünüzü sınıfta arkadaşlarınıza sunun; yaptığınız sınıflandırmayı açıklayın ve her fotoğraf türünün temel özelliklerini vurgulayın.

Moda Fotoğrafı, fotoğrafçılığı moda, tasarım ve reklamcılıkla birleştirir. Çoğu zaman sahne düzenlemesine dayalı, kavramsal ve görsel açıdan etkileyici çalışmalar içerir.

Basın fotoğrafçılığı, haberleri ve olayları nesnel, dürüst ve etik bir biçimde aktarır. Olayları, çatışmaları ve günlük yaşamı belgeleyerek medya için tarihin görsel kayıtlarını oluşturur.

Reklam (Ticari) Fotoğrafçılığı, ürünleri, hizmetleri veya markaları tanıtmayı amaçlar. Pazarlama ve görsel iletişim alanında önemli bir rol oynar.

Belgesel Fotoğrafçılığı, tanıklık etmek, bilgi vermek ve tarihî anları korumak amacıyla gerçekliği olduğu gibi göstermeye çalışır. Toplumsal ve kültürel açıdan güçlü bir değere sahiptir.

Kamusal ve Özel Fotoğraf

Kamusal ve Özel Fotoğraf, kamusal alanlarda çekilen ve geniş kitlelere yönelik olan fotoğraflardır. Etkinlikler, festivaller veya kent yaşamını konu alan fotoğraflar buna örnektir. **Özel fotoğraf** ise kişisel kullanım amacıyla çekilir. Aile fotoğrafları ve kişisel albümler buna örnektir. Bu tür fotoğraflar güçlü bir duygusal ve anısal değere sahiptir.

Fotoğraf Türlerine Ait Tarihî ve Çağdaş Örnekler

Francesca Woodman, "Mekân",
Providence, 1976

▲ Steve McCurry, "Afgan Kızı", 1984

▲ Dorothea Lange, "Göçmen Anne",
Kaliforniya, 1936

▲ Alfred Eisenstaedt, "Japonya Üzerindeki
Zafer Günü Kutlaması" 1945

▲ Ansel Adams, "Ay Doğarken", New
Mexico, 1941

▲ Elina Brotherus, "Karda Sarı", 2019

▲ Richard Avedon, "Fillerle Dovima", 1955

James Welling,
"0158", 2006

Sorular

1. Çekim tekniği bakımından analog ve dijital fotoğrafçılık arasındaki fark nedir?
2. Renkli fotoğrafçılık gelişmiş olmasına rağmen siyah-beyaz fotoğrafçılık neden günümüzde hâlâ kullanılmaktadır?
3. Fotoğrafçılığın başlıca türlerinden bazıları nelerdir?
4. Sanatsal fotoğrafçılığı belgesel fotoğrafçılığından ayıran özellik nedir?
5. Basın fotoğrafçılığı neden tarihin önemli bir görsel kaydı olarak kabul edilir?

DİJİTAL MEDYA VE MULTİMEDYA İFADESİ

Dijital Okuryazarlık

Dijital bir dünyada yaşıyoruz. Her gün neler yaptığımızı düşünelim. İnterneti kullanıyor, bilgi arıyor, bağlantılara tıklıyor ve farklı içerikleri inceliyoruz. Tüm bunları çoğu zaman farkında bile olmadan, doğal bir şekilde yapıyoruz.

Bunların hepsi dijital becerilerdir. Günümüzde okuma ve yazma bilmek ne kadar önemliyse, dijital okuryazar olmak da o kadar önemlidir. Dijital okuryazarlık, dijital teknolojiler yardımıyla bilgiye ulaşma, bilgiyi anlama, oluşturma ve paylaşma becerisinin yanı sıra interneti ve dijital medyayı güvenli ve sorumlu bir şekilde kullanabilme yeteneğidir.

Dijital okuryazarlık kavramı 20. yüzyıl boyunca gelişmiş ve 21. yüzyılda gelişmeye devam etmiştir. Başlangıçta yalnızca teknik beceri ve yeterlilikleri ifade ederken, zamanla dijital teknolojilerle etkileşimin daha geniş bir anlayışını kapsar hâle gelmiştir. Bu gelişim, özellikle makine öğrenmesi algoritmaları, doğal dil işleme ve robotik gibi karmaşık sistemleri kullanarak insan zekâsını taklit etmek üzere tasarlanan yapay zekâ (AI) teknolojilerindeki ilerlemeler sayesinde hız kazanmıştır.

ANAHTAR KAVRAMLAR

dijital okuryazarlık, dijital sanat, video sanatı, animasyon, etkileşim tasarımı (IxD), Kullanıcı deneyimi ve kullanıcı arayüzü (UX/UI), web sanatı, sanal sergiler (VR/3D)

Dijital Sanat

► Biliyor musun?

Beeple, 13 yıldan uzun süre boyunca her gün bir dijital eser üretti. Daha sonra bu eserleri “Her gün: İlk 5000 Gün” adlı dev bir kolajda birleştirdi. Bu eser, NFT olarak yaklaşık 70 milyon dolara satıldı.

*NFT, İngilizce Non-Fungible Token ifadesinin kısaltmasıdır. Türkçede “değiştirilemez token” anlamına gelir ve eserin tek ve benzersiz bir dijital kopyasının mülkiyetini kanıtlayan dijital bir sertifikadır.

Harold Cohen, “İsimsiz, bilgisayar çizimi”, 1982.

Dijital sanat, dijital teknoloji kullanılarak üretilen veya dijital ortamda sunulan sanat eserlerini ifade eder.

“Dijital sanat” kavramı ilk kez 1980’li yılların başında, bilgisayar mühendislerinin dijital sanatın öncülerinden Harold Cohen tarafından kullanılan bir resim programını geliştirmesiyle kullanılmaya başlandı. Bu sistem, yere serilmiş büyük kâğıtlar üzerine çizimler yapabilen robotik bir makine olan AARON adıyla tanındı.

► Beeple, “Her gün: İlk 5000 Gün”, Mayıs 2007–2020 yılları arasında oluşturulan 5.000 günlük dijital çalışmadan oluşan büyük kolaj.

Video Sanatı

Video sanatı, zamanın, hareketin, sesin ve görsel efektlerin temel ifade araçları olarak kullanıldığı çağdaş sanatın bir türüdür. Kısa veya uzun videoları, enstalasyonları, performansları ve projeksiyonları kapsar. Geleneksel ifade biçimleriyle sınırlı kalmadan kavramları, duyguları ve toplumsal meseleleri araştırır. Örneğin, Adrian Paci'nin "Geçici İkamet Merkezi" adlı video çalışmasında, havaalanı pistine yerleştirilmiş uçak merdivenlerinde, belirli bir varış noktası olmadan bekleyen insanlar gösterilir.

Sanatçı bu sade ama güçlü sahne aracılığıyla göç, bekleyiş ve modern insanın belirsizliği temalarını ele alır. Eser, sınır politikalarına ve günümüz dünyasında aitlik duygusuna eleştirel bir bakış sunar.

▲ Adrian Paci, "Geçici İkamet Merkezi" , 16:9 formatında renkli ve sesli video projeksiyonu, 5 dakika 30 saniye, 2007.

Animasyon ve Video Klip

Animasyon, art arda gösterilen durağan görüntüler (kareler) sayesinde hareket yanılsaması oluşturma sanatıdır. Latince animare ("can vermek") sözcüğünden türemiştir. Çizimler, modeller veya bilgisayar üretimi görüntüler hareket ettirilerek hareket etkisi yaratılır. Animasyon, hikâye anlatımı, eğitim ve eğlence için güçlü bir görsel anlatım aracıdır.

Başlıca Animasyon Türleri

- **Geleneksel animasyon** - Genellikle kâğıt veya şeffaf selüloit üzerine elle çizilen karelerden oluşur.
- **2D animasyon** - Vektörel veya dijital çizimlerle oluşturulan iki boyutlu hareketli görüntülerdir.
- **3D animasyon** - Derinlik, ışıklandırma ve dokulara sahip bilgisayar üretimi üç boyutlu modellerden oluşur.
- **Stop-motion animasyon** - Fiziksel nesnelerin veya figürlerin her kare arasında az miktarda hareket ettirilerek fotoğraflanmasıyla oluşturulur.

Animasyon; sinema, televizyon, video oyunları, pazarlama, kullanıcı arayüzleri ve çevrim içi içeriklerde yaygın olarak kullanılır. Hem teknik bir disiplin hem de hayal gücünü canlandıran sanatsal bir ifade biçimidir.

▲ “Klaus” (2019), geleneksel 2D animasyonu 3D teknikleri ile modern dijital ışıklandırma ve doku yöntemlerini birleştiren özgün görsel tarzıyla tanınır.

Video Klip

Video klip, müzik, görsel unsurlar ve anlatımı bir araya getirerek bir mesajı veya hikâyeyi dinamik ve etkileyici biçimde aktaran kısa video yapımıdır. Temel amacı müziği, markaları veya yaratıcı fikirleri tanıtmaktır. Aynı zamanda görsel ifade biçimi olarak da kullanılır. Buna örnek olarak: müzik videoları, reklam filmleri, kısa görsel performanslar verilebilir.

Etkileşim Tasarımı ve Web Sanatı

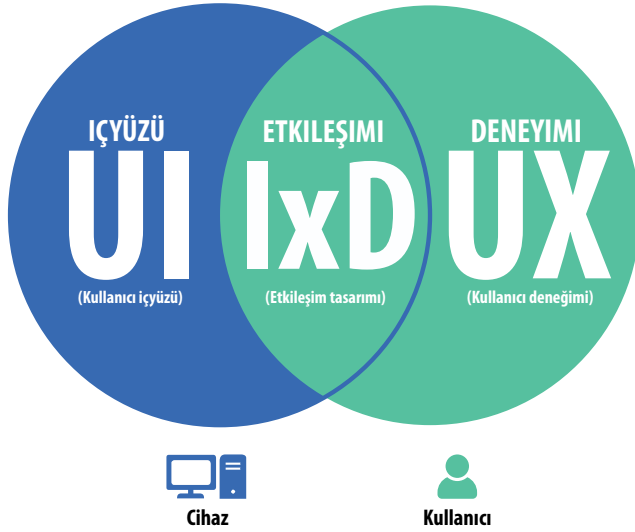
Etkileşim tasarımı (IxD), etkileşimli ürün, hizmet ve sistemlerin tasarlanmasıyla ilgilenen bir tasarım alanıdır.

Amacı, insanların kullandıkları teknolojiyle etkili, sezgisel ve ilgi çekici arayüzler aracılığıyla etkileşim kurmasını sağlamaktır.

İxD'nin yakından bağlı olduğu alanlar:

- **Kullanıcı Deneyimi (UX)** - Bir ürün veya hizmetin kullanımının ne kadar kolay, verimli ve tatmin edici olduğuna odaklanır.İxD, iyi tasarlanmış etkileşimler sayesinde bu deneyimi oluşturur.
- **Kullanıcı İyüzü (UI)** - İyüzün görsel ve dokunsal yönlerini kapsar: butonlar,menüler,simgeler,renkler,yerleşim düzenleri İxD, bu iyüzün kullanıcı için mantıklı ve etkileşimli olmasını sağlar.

Etkileşim tasarımı (İxD), kullanıcı deneyimi (UX) ile kullanıcı arayüzü (UI) arasında köprü görevi görür ve kullanıcının arayüzle nasıl etkileşim kuracağını tasarlar.

ETKİNLİK

Gruplara ayrılın ve okul etkinliklerini gösteren kısa videolar çekin.Ardından bu görüntüleri birleştirerek bir video sunumu veya kısa film hazırlayın. Amaç, çekim, kurgu ve ekip çalışması becerilerini geliştirmektir.

Veb-Sanatı, internet üzerinden deneyimlenmek üzere üretilen bir sanat türüdür. Web platformu hem tuval hem de dağıtım ortamı olarak kullanılır. Genellikle etkileşimlidir ve kullanıcıları eserin oluşturulmasına veya deneyimlenmesine dâhil eder. Böylece sanatın geleneksel tanımlarını ve kurumsal sınırlarını sorgular. Veb-sanatı, Veb-tabanlı animasyonları, etkileşimli projeleri ve veb-teknolojileriyle oluşturulan eserleri kapsar. Özellikle 1990'lı yıllarda gelişmiş olup önemli sanatçılarından biri Olia Lialina'dır.

▲ Olia Lialina, "Yaz", 2013.

Sanal Sergiler

Sanal sergiler, sanat, tarih veya ticaret alanındaki içeriklerin sanal gerçeklik (VR), 3D gezintiler ve multimedya araçları kullanılarak gerçek sergi mekânlarını simüle eden dijital çevrim içi sunumlarıdır.

Dünyanın her yerinden insanların sergileri haftanın 7/24 ziyaret edebilmesine olanak tanır. Böylece kullanıcılar bulundukları yerden ayrılmadan eserleri keşfedebilir, öğrenebilir ve etkileşimli bir deneyim yaşayabilir. Başlıca Avantajları: daha geniş kitlelere ulaşabilme, eserlere kolay erişim, etkileşimli ve multimedia deneyimi. Dijital medya ve multimedya ifade biçimleri, yaratıcı özgürlük, etkileşim ve küresel erişilebilirlik sağlar. Dijital okuryazarlık ile dijital sanatın farklı türlerini öğrenmek, günümüzün çağdaş görsel ve medya dilini geliştirmek açısından büyük önem taşımaktadır.

Sorular

1. Dijital okuryazarlık ne demek?
2. Dijital sanatın başlıca türleri nelerdir ve hangi teknolojilerle üretilir?
3. Video sanatının rolü nedir ve hangi konuları ele alabilir?
4. Etkileşim tasarımı nedir?
5. Sanal sergilerin sanatçılar ve izleyiciler açısından sağladığı avantajlar nelerdir?

KAVRAMLAR SÖZLÜĞÜ

A

Absürt – Şaşkınlık veya düşünmeye sevk etmek amacıyla mantık dışı ve irasyonel öğelerin bir araya getirilmesi.

Animasyon – Bir dizi durağan görüntü ya da dijital kare aracılığıyla hareket oluşturma tekniği.

Art Nuvo – Organik çizgiler ve bitkisel motiflerle sanatı ve tasarımı birleştiren dekoratif sanat üslubu.

B

Bağlam – Bir sanat eserinin ortaya çıktığı tarihsel, toplumsal ve kültürel koşullar.

Baskiresim teknikleri – Hazırlanmış bir kalıptan birden fazla özgün baskı elde etmeye yönelik baskı yöntemleri.

Bauhaus – Sanatı, tasarımı ve mimarlığı işlevsellikle ve soyut bir görsel dille birleştiren okul ve sanat hareketi.

Bilinçaltı – Sezgileri, rüyaları ve irrasyonel dürtüleri yönlendiren derin psikolojik katmanlar.

Brâncuşi – Constantin Brâncuşi, sade çizgiler ve stilize biçimlerle soyut heykeller üretmiştir.

Büst – İnsan figürünün baş, boyun ve göğsün bir bölümünü kapsayan heykel türü.

C

Cephe – Bir yapının görsel kimliğini oluşturan dış yüzü.

Cézanne – Paul Cézanne, doğayı geometrikleştirerek biçim ve mekânı araştıran post-empresyonist ressamdır.

Ç

Çizgi – Çizimde yönü, biçimi ve hareketi belirleyen temel görsel öğe.

Çizim – Çizgi ve biçim aracılığıyla gerçekleştirilen temel görsel anlatım biçimi.

D

Dokusal çizgi – Bir nesnenin yüzey niteliğini ve malzeme etkisini hissettiren çizgi.

Duvar resimleri (Muraller) – Kamusal veya özel alanlardaki duvarlara doğrudan uygulanan büyük ölçekli resimler.

Duygu – Bir sanat eserinin deneyimlenmesi sonucunda ortaya çıkan duygusal tepki.

E

Eskiz – Temel fikri, biçimi veya kompozisyonu kaydeden hızlı hazırlık çizimi.

F

Figürasyon – Tanınabilir nesnelerin, biçimlerin ve insan ya da hayvan figürlerinin betimlenmesi.

Fluxus – Deneysellik, farklı sanat ortamlarının birleşimini ve sanat ile yaşam arasındaki sınırların kaldırılmasını savunan sanat akımı.

Fotogerçekçilik (Fotorealizm) – Ayrıntılarda ve gerçekçi betimlemede fotoğraf düzeyinde doğruluğu hedefleyen resim üslubu.

Fotoğraf – Işık ve kamera aracılığıyla görüntü oluşturma ve kaydetme sanatı ile tekniği.

Fotoğraf türü – Belirli konu, üslup veya amaca göre sınıflandırılan fotoğraf kategorisi (örneğin portre, manzara, belgesel).

Fovizm – Gerçekçi betimlemeden çok güçlü, saf renkleri ve özgür anlatımı öne çıkaran sanat akımı.

G

Gauguin – Paul Gauguin, ruhsal ve egzotik temaları yansıtmak için renk ve simgeciliği kullanmıştır.

Geçicilik – Uygulandıktan sonra yok olan sanat eserlerinin geçici niteliği.

Geometrik biçimler – Kompozisyonu yapılandıran ve doğal biçimleri soyut şekillere indirgenen temel görsel şekiller.

Geometrik soyutlama – Görsel ve psikolojik etkiler oluşturmak amacıyla düzenli geometrik biçimler kullanan sanat anlayışı.

Görsel algı – İnsan gözünün ve beyninin eserdeki renk, biçim ve hareketi algılama ve işleme biçimi.

Görsel iletişim – Bilgi ve düşüncelerin görüntüler, biçimler, renkler ve diğer görsel araçlarla aktarılması.

Görsel mesaj – Görsel araçlar aracılığıyla iletilen ve yorumlanan bilgi veya fikir.

Grafik tasarım – Mesaj iletmek amacıyla metin, görsel ve kompozisyonun kullanıldığı görsel iletişim alanı.

H

Hacim – Bir cismin üç boyutlu uzayda kapladığı kütle veya alan.

Harmoni (Uyum) – Sanat eserindeki öğelerin görsel ve duygusal denge oluşturacak biçimde düzenlenmesi.

J

Jest – Sanatçının eserine enerji ve duygusal ifade kazandıran fiziksel hareketi.

K

Kandinsky – Vasili Kandinsky, “Mavi Süvari” grubunun üyesi ve soyut sanat ile sanatın ruhsal boyutunun öncülerindendir.

Katmanlılık – Bir sanat eserinde birden fazla anlam, yorum ve okuma düzeyinin bulunması.

Kentsel sanat – Kamusal kent mekânında gerçekleştirilen ve toplumla çevreyle doğrudan iletişim kuran sanatsal ifade.

Kömür kalem – Derin tonlar, güçlü kontrastlar ve etkileyici izler oluşturan yumuşak çizim malzemesi.

Kontur çizgisi – Bir biçimin dış sınırlarını belirleyen çizgi.

Kostüm tasarımı – Tiyatro, sinema veya sahne için dramaturjiyi ve karakteri destekleyen kostümlerin tasarlanması.

Kosuth – Joseph Kosuth, kavramsal sanatın önde gelen temsilcilerinden olup, kavramı aktarmak için metin ve minimalist biçimler kullanmıştır.

Kübizm – Biçimi geometrik parçalara ayırarak aynı anda farklı bakış açılarından gösteren sanat akımı.

Küreselleşme – Farklı ülkeler ve kültürlerin dünya ölçeğinde birbirine bağlanması.

Kurşun kalem – Hassasiyet, ton geçişi ve çizgi kontrolü sağlayan geleneksel çizim aracı.

Kusama – Yayoi Kusama, izleyiciyi çevreleyen sürükleyici mekânlar oluşturmak için tekrar eden motifler ve enstalasyonlar kullanır.

L

Land Art (Arazi Sanatı) – Doğal peyzajı hem malzeme hem de mekân olarak kullanan sanat uygulamaları.

Lazür – Derinlik, ışık etkileri ve yumuşak ton geçişleri oluşturmak amacıyla yüzeye uygulanan saydam boya katmanı.

Logo – Bir kurumun, ürünün veya etkinliğin kimliğini simgeleyen grafik işaret.

M

Maleviç – Kazimir Maleviç, Süprematizmin kurucusudur, soyutlama ve saf görsel ifade için geometrik biçimler kullanmıştır.

Malzeme – Sanatçının eserini oluştururken kullandığı araç ve gereçler.

Matisse – Henri Matisse, Fovizmin önde gelen temsilcilerinden olup güçlü renkleri ve uyumlu kompozisyonlarıyla tanınır.

Matris (Baskı kalıbı) – Baskı sırasında görüntünün aktarıldığı hazırlanmış yüzey.

Mekân – Biçimlerin yer aldığı ve insan faaliyetlerinin gerçekleştiği üç boyutlu ortam.

Metin – Düşünceyi doğrudan ve açık bir şekilde ifade etmek amacıyla kavramsal sanatta sıkça kullanılan araç.

Modern sanat – Geleneksel kurallardan uzaklaşarak yeni üslupları, teknikleri ve bireysel ifadeyi benimseyen sanat anlayışı.

Mondrian – Piet Mondrian, Neoplastisizmi katı geometrik kompozisyonlar ve ana renklerle geliştirmiştir.

Monet – Claude Monet, ışığı ve aynı manzarayı farklı zamanlarda inceleyen resim dizileriyle tanınan önde gelen empresyonisttir.

N

Neo-Dada – Dadaizmin ruhundan yeniden ilham alan; absürtlüğü, oyunu ve provokasyonu öne çıkaran sanat hareketi.

O

Op Art – Kesin geometrik soyutlama yoluyla dinamik görsel etkiler yaratan sanat akımı.

Optik illüzyon – İzleyicide hareket, titreşim veya algı değişimi hissi oluşturan görsel etki.

Oran (Proporsiyon) – Mimari biçimde parçalar ile bütün arasındaki boyutsal ilişki.

Organik bütünlük – Bir sanat eserindeki tüm öğelerin uyum içinde tek ve ayrılmaz bir bütün oluşturması.

Ornament (Süsleme) – Yüzeyi ritim ve görsel estetikle zenginleştiren dekoratif öğe.

Otomatizm (Automatism) – Bilinçaltını ortaya çıkarmak amacıyla bilinçli kontrol olmaksızın serbest yazma veya çizme tekniği.

Ö

Öznellik – Sanatçının kişisel bakış açısı ve bireysel deneyiminin esere hâkim olması.

P

Picasso – Pablo Picasso, biçim ve perspektifi devrim niteliğinde ele almasıyla Kübizmin kurucularındandır.

Plastisite – Çizimin biçimlere hacim ve üç boyutluluk hissi kazandıran özelliği.
Plein air (Açık havada resim) – Doğrudan doğada çalışarak gerçek ışığı ve atmosferi yakalamayı amaçlayan resim tekniği.
Pointilizm (Noktacılık) – Uzaktan bakıldığında bütün oluşturan küçük renk noktalarıyla resim yapma tekniği.
Pollock – Jackson Pollock, aksiyon resmi ile boya damlatma ve sıçratma tekniğiyle tanınır.
Post-Empresyonizm – Empresyonizmden doğan ancak duyguya, biçime ve bireysel ifadeye daha fazla önem veren sanat akımı.
Postmodernizm – Modernizmin mutlak kurallarını reddedenö ironi, eklektizm ve metinlerarasılığı öne çıkaran sanat ve kültür hareketi.

R

Ready-made – Sanatçının en az müdahalesiyle, günlük yaşamdan alınan nesnelerin sanat eserine dönüştürülmesi.
Renk Alanı Resmi – Duygu ve atmosferi aktarmanın temel aracı olarak geniş renk yüzeylerine odaklanan resim anlayışı.
Resim teknikleri – Resimde farklı görsel ve anlatımsal etkiler elde etmek amacıyla boyanın uygulanış biçimleri ve yöntemleri.
Rölyef – Düz bir yüzeyden yükselen, ancak yüzeye bağlılığını koruyan heykel türü.
Rothko – Mark Rothko, yoğun duygusal tepkiler uyandıran geniş renk alanlarından oluşan resimler üretmiştir.

S

Sakral yapı – Dini ve manevi ibadetler için tasarlanmış mimari yapı.
Sanal gerçeklik (VR) – İzleyicinin hareket edip etkileşim kurabildiği tamamen dijital bir ortam oluşturan teknoloji.
Sanal sergiler (VR/3D) – Sürükleyici bir görsel deneyim sunan sanal veya üç boyutlu dijital sergiler.
Sanat eseri – Sanatçının bir düşünceyi, duyguyu veya görüşü aktardığı görsel ya da maddi yaratım.
Sanat teknikleri – Sanatçının eserini oluştururken kullandığı yöntem ve uygulamalar.
Sanatsal fotoğrafçılık – Estetik, deneysel veya kavramsal amaçla üretilen; anlatım ve görsel mesajı odaklanan fotoğraf.
Sanatsal uygulama – İzleyiciyi de içine alan ve doğrudan bir deneyim oluşturan canlı ve geçici sanatsal gösterim.
Simge – Kendi doğrudan görünümünün ötesinde bir fikri, kavramı veya anlamı temsil eden görsel ya da maddi işaret.
Simgesellik – Daha derin anlamlar taşıyan görsel işaretlerin ve motiflerin kullanımı.
Sokak sanatı (Street Art) – Kamusal alanda üretilen, çoğunlukla eleştirel, politik veya güçlü görsel anlatım taşıyan sanat.
Soyut dışavurumculuk – Sanatsal ifadenin merkezine kişisel jesti, duyguyu ve bilinçaltını yerleştiren Amerikan sanat akımı.
Soyut sanat – Somut betimlemeyi reddeden, renk, çizgi ve biçimi bağımsız ifade araçları olarak kullanan sanat anlayışı.
Sürdürülebilir mimarlık – Uzun vadeli enerji verimliliği ve kaynakların bilinçli kullanımını hedefleyen mimarlık yaklaşımı.

Sürrealizm – Bilinçaltını, rüyaları ve hayal gücünü sanatsal ifadenin temel unsurları olarak ele alan sanat akımı.

Ş

Şehircilik (Urbanizm) – Kentlerin ve yerleşim alanlarının işlevsel ve uyumlu gelişimini sağlamak amacıyla mekânın planlanması ve düzenlenmesi.

Şrafür – Ton ve hacim oluşturmak amacıyla paralel veya çapraz çizgiler kullanılarak yapılan gölgelendirme yöntemi.

T

Tarama kalem / kâğıt kalem / fırça ile mürekkep tekniği – İnce ve kontrollü çizgilerden serbest ve jestsel çizgilere kadar farklı çizgi karakterleri oluşturmaya olanak sağlayan teknik.

Tipografi – Metni okunaklı ve estetik bir iletişim sağlayacak şekilde düzenleme ve tasarlama sanatı ile tekniği.

Tiraj (baskı adedi) – Tek bir baskı kalıbından elde edilen toplam baskı sayısı.

V

Van Gogh – Vincent van Gogh, güçlü duygusal anlatım için renkleri ve dinamik fırça darbelerini kullanmıştır.

Vasarely – Victor Vasarely, hareket ve derinlik yanılsaması oluşturan kompozisyonlarıyla Op Art'ın öncüsüdür.

Veb sanatı – İnternet platformları için özel olarak üretilen, çoğu zaman etkileşimli veya ağ tabanlı sanat projeleri.

Video sanatı – Deneysel ya da anlatsal ifade amacıyla video materyalini kullanan sanat pratiği.

Y

Yazı karakteri (Font) – Ortak bir görsel stile sahip harf, rakam ve sembollerden oluşan karakter takımı.

KULLANILAN KAYNAKLAR

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı. 2025 . Lise II. sınıf Resim Sanatı öğretim programı.

- Abacueva, S. (2002). Derin Nefes: 20. Yüzyıl Makedon Resim Sanatlarında Kadın Yazarların Antolojisi. Skenpoint.
- Abacueva, S. (2017). Multimedya Sanatı. Osten.
- Abacueva, S. ve Aleksiev, E. (2015). Makedonya'da Görsel Sanatlar – Cilt I: Resim, Heykel, Baskı Resim. Osten.
- Adams, L. (1999). Art Across Time: Volume II (The Thirteenth Century to the Present). McGraw-Hill.
- Cramsie, P. (2010). The Story of Graphic Design. Abrams.
- Davis, M. (2017). Teaching Design. Allworth Press.
- Dondis, D. A. (1973). A Primer of Visual Literacy. MIT Press.
- Ferrier, J. (Ed.). (1999). Art of Our Century. Chêne-Hachette.
- Frangovska, A. (2023). Makedon Çağdaş Sanatında Teknoloji, Politika ve Ekoloji: Disiplinlerarasılık ve transmedyallığın bir yansıması (Doktora tezi, Singidunum Üniversitesi, Belgrad).
- Jovanović, Gj. (Ed.). (2021). Diyalog İçinde: KSP Merkez – Jadro Görsel ve Uygulamalı Sanatlar Programı (2020–2021). Jadro Merkezi.
- Lucie-Smith, E. (2009). Lives of the Great Modern Artists. Thames & Hudson.
- Lupton, E. (2010). Thinking with Type. Princeton Architectural Press.
- Ocvirk, O., Stinson, R., Wigg, P., Bone, R. ve Cayton, D. (1998). Art Fundamentals: Theory and Practice. McGraw-Hill.
- Tate. (n.d.). Tate. <https://www.tate.org.uk>
- The Metropolitan Museum of Art. (n.d.). The Metropolitan Museum of Art. <https://www.metmuseum.org>
- The Museum of Modern Art. (n.d.). The Museum of Modern Art. <https://www.moma.org>

SANAT ESERLERİNE AIT FOTOĞRAFLARIN LİSTESİ

